

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 15 зл. річно,
півріч. 7-50 зл., чвертьрічно 3-75 зл.
— для Америки 3 долари річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

Під знаком кризи

Українська незалежна преса не стояла ніколи світло під матеріальним оглядом; вона все недомагала і ніколи не могла досягнути ні квалітативно ні квантитативно тієї висоти, на якій стояла преса в других народів. Несвідомість і байдужність громадянства, а вслід за цим недостаточна матеріальна піддержка, були тими перепонами, які не дозволяли нашій пресі розростися і розпростерти свої крила до ширшого лету. Зокрема ж та частина нашої преси, яка стояла на християнсько-католицькій становищі і з того становища підходила до всіх проявів життя, вела дуже злиденне життя і не могла мати на формування народнього світогляду того впливу, який їй належався.

Та як матеріальне положення нашої преси було досі все важким, то воно тепер, в час гострої господарської кризи, просто безвихідне. Передплатники один за другим відпадають, нові не прибувають і перед деякими нашими часописами стануло марево ліквідації.

До нашої незалежної преси належить і наш становий часопис „Нива“. Не є вона незалежна в тому розумінню що нпр. якийнебудь світський часопис; її незалежність лежить більш в матеріальному відношенню, бо вона стоїть вже 27-ий рік своїми власними силами, не одержуючи ні звідки — крім пренумерати своїх передплатників — ніякої, хоч би й найменшої матеріальної допомоги.

Матеріальне положення „Ниви“ також ніколи не було світле. Однак досі все вона стояла так, що якось зводила кінці до купи: пренумерата вистарчала на оплачення друкарні, переплетні й адміністраційних видатків, на мізерні

ЛБ АН УРСР

Ж. 10

редакційні платні та ремунерації для найбільш потребуючих співробітників. Про якусь розбудову нашого органу, про поширення змісту чи збільшення накладу не можна було досі говорити навіть у ті часи, коли наші передплатники стояли матеріально добре. „Нива“ як орган одного тільки суспільного стану, вправді чисто інтелігентного, але нечисленного, котрий виносить всего около півтретя тисячки осіб, не могла думати про свою розбудову на більшу міру, навіть тоді, як би усе духовенство всіх трьох наших єпархій в краю та обох в Америці стало її передплатниками, бо те все вимагає великих матеріальних вкладів, на що вона ізза малого числа передплатників не може спромогтися. Заведено тільки сталий проповідничий додаток, величини одного аркуша, при кождім числі.

І коли досі „Нива“ розв'язувала з успіхом усі складні фінансові проблеми, з якими стрічалася впродовж свого 27 літнього існування, так тепер, в часи господарської кризи, знайшлася вона в такій фінансовій скруті, якої ще не переживала. Наша каса зовсім порожня, а до того ми ще маємо платити довги. Адміністрація майже з кождим числом розсилає пригадки, чеки, упімнення, а з передплатників мало хто на ці пригадки відзивається.

Якаж причина цього скрутного матеріального положення „Ниви“?

Безперечно, що першою причиною, яка загнала „Ниву“ у важке матеріальне положення, це загальна господарська криза, яка передусім болючо відбивається на хліборобським стані. А подавляюча більшість нашого духовенства економічно залежна від доброї чи злої кон'юнктури на хліборобському ринку і всяка криза на тому ринку зараз відбивається на матеріальній спроможности духовенства, у сім випадку наших передплатників.

Але не тільки сама фінансова скрута і важке господарське положення духовенства є причиною важких грошових труднощів „Ниви“. Другою, може і головною причиною цих труднощів є байдужність й несподібність деякої частини наших передплатників. Мимо частих упімнень, що їх вже й стидно нам стільки посилати, претенсії „Ниви“ якось не зменшуються і ми все ще маємо між нашими „передплатниками“ довжників на кілька тисяч золотих за самі тільки минулі роки!

Хоч скрута велика і положення духовенства важке, то все таки на пренумерату свого станового часопису повинно кожного стати! Таж 15 золотих на рік — це ще не така велика сума, щоби її не міг заплатити хоч би й найбільшій священик, тимбільше, що цю суму можна сплатувати навіть і найменшими ратами.

Коли ми час від часу переглядаємо книгу наших пе-

редплатників, то на здивування бачимо, що найбільше довжні нам часто не ті, що сидять на найбідніших парохіях, а по більшій часті ті, що красше матеріально ситуовані. А це свідчить, що причиною їхніх залеглостей не так матеріальна криза, як радше їхня байдужність чи несолідність.

В обличчю нинішньої господарської кризи редакції всіх наших незалежних часописів вибрали місяць жовтень для пропаганди і поширення національної преси серед найширших кругів нашої суспільности. Кождий громадянин повинен стати передплатником одного українського часопису! — такий головний клич тієї пропаганди.

А як з нами? В нас не то що не всі священники пренумерують свій становий часопис (чи можна собі уявити більш парадоксальне явище, як те, що найкультурніша верства народу не вся почуває себе до обов'язку передплатувати свій становий орган?!), але й ті, що його пренумерують, своєю неточністю і несолідністю причинюються до його важкого матеріального положення, що в своїх наслідках може мати і його ліквідацію. Можемо собі вже нині уявити ті шкоди, які для життя духовенства приніс би упадок вільної трибуни нашої релігійно-церковної думки. З упадком нашого станового часопису упав би наш престиж в очах нас самих та в публичній оцінці, тут в краю і поза ним!

Та про ліквідацію ще не пора говорити. Переживаємо покищо матеріальну, а не духову кризу, яка багато страшніша від тієї першої. Коли однак наше духовенство не позбудеться байдужности до своїх найістотніших інтересів, що їх заступає власний становий часопис, то треба бути приготованими на найгірше.

X.

■■■■■■■■■■

Ростемо *)

(Промова о. Ректора Йос. Сліпого на святочній інавгурації акад. 1932/33 року на Богосл. Академії у Львові дня 9. X. 1932)

Коли маю подавати звідомлення про життя і діяльність Академії за минулий рік, то мушу на самім вступі заявити, що він, слава Богу, проминув на загаль дуже успішно і шасливо. Переведено в тім році реорганізацію по вказівкам і вимогам Енцикліки св. Отця Пія XI „Deus scientiarum Dominus“, яка без сумніву є великим кроком вперед. Та всеж таки акад. рік 1931/32 був сповитий жалібним серпанком. Недуга Високопреосв. Основника спинювала і пригнітала життя Академії в її сильнім розгоні. Сумний настрій збільшила ще смерть покликаного надзв. професора канон.

*) Заголовок промови дала Редакція

права дра Романа Ковшевича, який відійшов від нас 3. березня 1932. Професорська Колегія і всі студенти взяли участь в похоронах, віддаючи з вдячністю останнню прислугу за-служеному працівникови.

Щодо проводу Академії, то грамотою з дня 25/12 1931 ч. 85/Орд. іменував Високопреосв. Митрополит знова на 3 роки ректором о. дра Йосифа Сліпого. Деканом був вибраний о. проф. др. Тит Мишковський. В професорській Колегії зайшли слідуючі зміни: доцентів о. дра Ярослава Левицького і о. дра Василя Лабу та надзв. проф. дра Миколу Чубатого предложено до іменування на звичайних професорів. Справу о. дра Лаби реферував о. декан Мишковський, а справу о. дра Левицького і дра Чубатого о. Ректор. Рівнож переведено габілітацію о. дра Андрія Іщака на основі його праці „De Zacharia Kopystenskyj eiusque Palipodia“. Її оцінювали о. др. Спачіль Т. І., б. професор Інсбруцького університету, а тепер професор догматики на Орієнтальнім Інституті в Римі і підписаний. На основі оцінок предложено о. Іщака до іменування на надзвичайного професора. Крім сього поручено виклади канон. права о. дрови Львові Глинці, а теологію догматичну і моральну о. дрови Богданови Липському, церковно-словянської мови дрови Конст. Чеховичеву, доцентови пражського укр. університету та передісторичну й історичну археологію дрови Яр. Пастернакови. Введено семінарі, догматичний і церковно-словянської мови та лекторат грецької мови, яку викладав дир. гімн. Іван Бабій. Іспитовими комісіями і вписами дуже совісно проводив о. декан Мишковський.

Кількість вписаних слухачів досягнула в м. р. найвище число в повоєнній часі. В зимовім семестрі було вписаних 234 (228 звич. + 6 надзв.), а в літнім 212 (207 зв. + 5 надзв.).

З наукової діяльності, поминаючи менші статті і розвідки, поміщувані професорами Академії в часописах і періодичних публікаціях, видала Академія три томи Праць мимо тяжкої матеріальної скрути своїм накладом: два томи „Патрології“ о. доц. др. В. Лаби і один том „Теорія церков. вимови“ о. доц. дра Я. Левицького. Треба згадати також і се, що угодідено приміщення студентів. Змальовано викладові салі, заведено центральне ogrівання, закуплено нову обстановку, лавки ітд., при чім тут багато праці вложив о. віцекантор Дух. Сем. Олекс. Малиновський. Фінансові видатки виносили за цей рік 69,497.52. зол.

З діяльності на зовні треба відмітити вручення з нагоди 10-ліття єпископства розкішної і по мистецьки виконаної адреси Ап. нунцієви Впреосв. Францови Мармаджієви, за яку він подякував дуже сердечним письмом, та виступи на унійних зїздах на Велеграді і в Пінську. На велеградським конгресі заступав Академію о. ректор др. Й. Сліпий і ви-

голосив з її рамени доклад „De septenario numero sacramentorum uti vinculo Unionis et conservationis fidei“.

В Пінську заступав Академію о. проф. Ішак і секретар Акад. о. Петро Хомин. О. Ішак виголосив доповідь „Filioque у Фотія і наслідників“.

Минулий акад. рік і грядучий кажуть нам отверто глянути в очі небезпеці, яка загрожує Академії, та нетільки її, але загалом науці. Тяжка скрута, яка щораз змагається, виснажує сили і так немногих наших наукових працівників, а вслід за тим витворює душевне пригноблення навіть в найбільше для науки одушевлених одиниць та обнижує пошану для неї. Сьому лихови старалася Академія зарадити, як тільки могла, гуртуючи охочих до наукової праці, підтримуючи їх матеріально та удержуючи пригожу атмосферу. Щоби в сьому напрямі збільшити свою працю, проф. Колегія — на зазив Св. Отця Пія XI в ціли поширення і поглиблення філософічних студій — звернулася до Висопреосв. Митрополита з проханням оснувати окремий філософічний факультет.

І справді грамотою з 27. VI 1932. ч. 51/Орд. постановив Впреосв. Митрополит оснування окремого філософічного віділу при Богосл. Акад. у Львові. Якщо дух має вдержати примат над матерією в нашій народі, якщо треба скріпити духове внутрішнє життя і обняти цілого чоловіка з надземською силою, якщо Церква має стати творчим чинником і Академія має оформлювати душу народу, і то на основі своєї церковної і національної традиції, поборювати почуття непевності і невироблення, словом, якщо католицизм, нині світова потуга, має вести провідну ролу в нашій життю, то оснування філософічного факультету є лише впливом конечности.

Щоби свою ціль ще краще осягнути, відкриває Академія з нинішнім днем і свій музей.

Один з основників великого Чина сказав: „Si quis in temporalibus defectus apareat, videat, an non praecesserit in spiritualibus“. Всякі недомагання і туземний недостаток має свою причину в духових занедбаннях. Томуто й Церква клала й кладе велику вагу на духову ділянку в життю чоловіка та з подиву гідною запопадністю зберігала справжні твори людського духа. Нема сумніву, що зі всіх установ найбільше заслужилася над збереженням памяток людської культури Церква. Вже від початку християнства в Божих домах переховувано дорогоцінні твори, зв'язані з Христовою вірою як: ікони, книги, ризи, посудини і т. д., а також і передхристиянські пам'ятки. Неодної культурної цінности не бачилиб ми нині, якщоб не печаливість Церкви. Правда, пізніше звернули свою увагу на музеї державні влади й установи, та в поневоленого народу лише Церква могла берегти надбання національної культури і свідоцтва колишнього народного гаразду та неолі.

В історії українського музейництва світло записані імена українського католицького духовенства, як о. Могильницького, о. Лаврівського, о. Петрушевича і др. Наче завершенням тих старань було оснування Нац. Музею Впреосв. Митрополитом Кир Андрієм.

Академія, як один з проявів життя католицької Церкви, маючи на увазі гарний приклад в особі Митрополита, мусить також перебрати на себе частинно роль культурної праці й опіки над нашим церковним дорібком та стати теж заховавчим осередком церковної старовини. Сповнити се може лиш оснуванням свого власного музею. До сього змушують Академію і власні потреби. Пізнати церковну історію, мистецтво, літургіку, аскетику та, загалом ціле минуле Церкви і забезпечити її розвій та втримати на високо-культурній висоті в майбутньому, плекаючи естетичний смак, можна тільки завдяки частим оглядинам і глибоким безпосереднім студіям. Без бібліотеки і музею не може бути основної праці в Академії. Виклади поодиноких теологічних і філософічних дисциплін стають без порівняння цікавішими і глибшими при допомозі наглядних зразків. Під сим кутом мусить розвиватися наш музей. Він зовсім не претендує на цілість в ділянках, хоч її не виключає, лише в першу чергу дбає про предмети, потрібні до науки. Вправді маємо побіч Національний Музей, Наукове Т-во ім. Шевченка, Ставропігію, Народний Дім, заведення Оссолінських з їх бібліотеками і музеями, якими з великою вдячністю користуємося, то одначе основне зрозуміння традиції та тісна злука минулого з майбутнім вимагає безвпинного контакту і безпосередньої наглядності. Бо лиш тоді можна розуміти таємничі слова, якими говорять старовинні свідки. Про якусь конкуренцію не може бути мови, бо праці на сім полі багато, а цінні пам'ятки пропадають через недбалість безповоротно. Тому Академія звернула в зарання свого існування на мистецьку діянку і виховання духовенства в сім напрямі велику увагу. Роблено заміти, що наше духовенство не цінить належно історичних і мистецьких творів. Заміт правдивий, та неповні слухний, бо таксамо можнаб звернути його до цілого громадянства. Звідкиж мали священники навчитися розуміння та зберігання старовини, коли його сього не вчили. Не диво, що наше мистецтво манірується по церквах і затрачує стилевість. Тому то введено на Академії виклади з мистецтва й археології (проф. Свенціцький, Залозецький, Пастернак) та влаштовувано відвідини музеїв. Вправді удержанняполучене з великими коштами і вкладами праці, та одначе воно приносить неоцінімі користи, бо причинюється до загальної освіти, до розвитку почуття краси і загалом убагороднення богопочитання.

Нехай сих кілька слів дасть Високодостойним Гостям

бодай приблизне поняття про працю на Академії та уможливить зрозуміння для неї на її шляху, не вистеленому вже в початках рожами, але закидану колючим терням. Та ми мусимо вірити в Божу поміч і власними силами дороблятися красшого завтра.

о. Др. Г. Костельник

Гене́за жіночого й мужеського полу

(Продовження)

10. Для красшого викінчення наших поглядів на „життєвий принцип“ зробимо тут малу дигресію. Американець С. Snyder, матеріяліст (у своїй книжці „New conceptions of science“, в польському перекладі „Obraz świata według ostatnich badań przyrodniczych“, Warszawa 1908) пише нестворені речі під адресою штучної партеногенези. „І дійсно удалося Дрови Loeb-ови, по многих спробах, винайти розчин магнезія-хлоріда і довести незапліднені яєчка (морського їжака) до такого розвою, який вони osiąгнули би нормально в акварію“ (ст. 91). Це недокладне, бо з яєчок, що розвиваються способом штучної партеногенези, вилягаються лярви, котрі доходять тільки до половини нормального росту. Це, таке характеристичне явище матеріялістови Snyder-ови було або не „на руку“ і тому він затаїв його, або здавалось йому таким нічого не означаючим, що не вважав за потрібне згадати його. З приводу відкритої штучної партеногенези Snyder ликує, що ось ніби вдалося витворювати життя штучним способом, що штучна партеногенеза є ніби свідомством на те, що життя це тільки хемічний процес. Ось його слова: „Докладно беручи, не можна характеризувати незаплідненого яєчка як живої матерії, котрої штоменною ознакою був би ріст. Іншими словами: маємо тут органічний витвір, подібний до цукру, крохмалю або товщу, що з хемічної точки погляду може розвиватися штучно до означеної межі“ (91). Та це тільки матеріялістичні ілюзії. В дійсності розрізняємо „живе“ і „мертве“ яєчко, як розрізняємо живого і мертвого коня, пса і т. д. Живе яєчко має ті самі хемічні складники, що й мертве, та крім того воно криє в собі ще якусь силу, котрої хемія не може схопити, а котра є властивим і одним джерелом усіх життєвих процесів — „життєвий принцип“.

В незаплідненім яєчку цей життєвий принцип „спить“; як ми бачили, в ріжного роду яєчок цей „сон“ не є однаково сильний. Хемічні чи фізичні чинники, що викликають штучну партеногенезу, зовсім не „творять“ життя, вони тільки

розбуджують яечко зі „сну“ (аналогія вповні вірна), а життєві процеси виконує в яечку сам життєвий принцип.

Snyder ще був матеріяліст „повний надії“. Він писав: „Десять років, а може й менше ділить нас від тої хвили“, коли „буде вияснена різниця між живою і неживою матерією“ (83), ц. зн. коли життєві процеси буде можна звести на хемічні та фізикальні. Вже не раз відтоді минуло по 10 років, а від тієї цілі ми щораз даліше, замість щоби зближатися до неї. Нинішні матеріялісти, якщо вони дійсно вчені й совісні, і самі це стверджують. Так пише Fritz Kahn (*Das Leben des Menschen*, B. I, Stuttgart 1922): „В радости першого механістичного толкування уявляла собі вона (наука про життя) бажаний вершок пояснення наглядно близько, але чим більше здавалося, що зближаємося до тієї цілі, тим більші ставали труднощі, і нині ми бачимо себе окруженими з усіх сторін такими майже непереможними перешкодами, що здається, що ми даліше від механістичної розв'язки проблеми життя, як колинебудь передтим“ (стр. 139).

Розуміємо, чому це так є. Ті дивні закони, що суперечать законам мертвої матерії і перевисшують їх, які давніше помічали тільки в людській душі, а її або забували при розважанні природи світа, або з такої чи інакшої рації елімінували її, з поступом біології щораз більше стали відкривати ген у цілій органічній природі і в кожній клітині. І щораз більше дозріває свідомість, що життя не дається звести на хемічні й фізичні процеси.

11. Під оглядом розв'язки нашої проблеми дуже повчаючим є також самозапліднення. В протистів паруються тільки гамети з різних батьківських пнів, а гамети з одного пня виминаються.

Інфузорії (як це досвідчив Maupas) копулюються тільки з індивідами різного походження. Близькі собі походженням індивіди, хоч і спаруються, не відроджуються, але гинуть на старечу дегенерацію.

Двополова рослина звичайно уникає самозапліднення. Многі з таких рослин (як нпр. жито) при самозаплідненню є безплідними. Однак бувають і виїмки; нпр. ячмінь зносить самозапліднення. З насіння, що повстає шляхом самозапліднення, звичайно виростають слабовиті рослини; а навіть насіння буває нерозвинене.

Двополові звірята (Zwitter, гермафродити), ніколи самі себе не запліднюють, але паруються. Штучне самозапліднення таких звірят переважно безуспішне.

Отже можна поставити правило, що „самозапліднення взагалі не добре ділає“ (O. Hertwig).

Природа не любить постійного самозапліднювання, і різними, не раз дуже скomплікованими, способами уникає його.

Головні з тих способів: 1) поділ індивідів одного роду на два поли, жіночий і мужеський; 2) взаємне запліднювання двополових звірячих індивідів; 3) неоднаковий час, у котрому дозрівають яєчка і заплінки в одного двополового індивіда (у пиросомів, молюсків і ін.); 4) посереднича роля комах при запліднюванні двополових квітів; 5) взаємна аверзія гамет, що походять з одного пня (у протистів).

Бачимо, що „horror sanguinis“ (жах крові), який проявляється в людей, проявляється вже в протистів і взагалі в цілому органічному царстві. Для нащадків це не є добре, щоби близькі кривні між собою женилися; природа це сама знає й тому спричинює в людей такі почування, які названо „horror sanguinis“.

12. Ми тут уже переглянули ціле органічне царство під нашим кутом видження і можемо остаточно сформулювати й зібрати наші думки про функції полів у природі.

Копуляція потрібна не для самого процесу розродження, а для скріплювання й відмолоджування життєвого принципу, який родичі передають своїм дітям. Природа любить контрасти і при копуляції зєдинює життєвий принцип з одного пня з життєвим принципом з другого пня. Саме для тієї цілі існують два поли в природі. Самці переважно відзначаються деякими інакшими прикметами, як самиці, отже при копуляції яєчка і заплінка виступають тим більші контрасти (яєчко і заплінок не тільки що походять від різних індивідів, але, крім того, їх життєві принципи є репродукцією дещо відмінних природ). А через те природа збагачується ріжними комбінаціями, типами і відмінами.

Коли ще зважимо на те, що в природі кожного індивіда є й утаєні прикмети його предків та що в людей могуті переживання мають вплив на формування життєвого принципу, який передається яєчкам чи заплінкам, то зрозуміємо, як це діється, що в людей кожний індивід інакший: з іншими прикметами тіла і душі.

13. По всьому можемо ствердити, що жіночий пол в природі основний й. У многих родів він самовистарчальний (партеногенеза) і взагалі його участь у генерації визначніша.

Мужеський пол являється в природі як додатковий: він існує для збагачення природи, отже є „люксусом“ в добре понятому значінню. Це природа показує й розподілом прикмет — очевидно у висших родів, де індивідуальне життя більше скомпліковане й розвинене: самиця є властивою виразницею родових прикмет, а самець має ще й додаткові, „люксусові“ прикмети, які нераз аж до непізнання відрізняють його від самиці; у птахів самець переважно відзначається співом, або гарним упіренням; у ссав-

ців відзначається величиною, рогами, гривою і т. ін. Самиця це родителька і „чорна робітниця“. А самець відмолоджує природу нової генерації та збагачує її типи; він провідник і оборонець свого роду.

Самець це представник краси свого роду. Так ще й у найвисших малп, де самець орангутан, буває, дуже різниться своїм виглядом від самиці (на лиці має нарости, ніби окрасу).

Але в людському роді це відношення засадничо змінюється: представницею родової краси тут є жінка, а не мужчина (жінки й мають інстинктовну потребу, щоби зважати на свій вигляд та щоби причепурюватися).

Та це лише половина правди. В дійсності також у людському роді самець є представником краси свого роду, має „люксові“ вартости, але ці вартости мають зовсім новий стиль, якого не стрічаємо в безмовних звірят: це духові вартости. Як самець соловій співом перевищує самичку свого роду, подібно мужчина духом перевищує жінку. Авжеж загально всю висшу культуру завдячуємо мужчинам, а не жінкам.

Таким робом природа (цей внутрішній життєвий принцип) перевела в людському роді зовсім новий розподіл прикмет між жінкою і мужчиною: зробила їх *ambo meliores* — кожне у своєму стилі. Можемо з того заключувати, що людський рід це вершок природи (як квіття є вершком розвоєвих форм у життю ростин), де природа остаточно викінчує своє творення і показує, „що вміє“. Отже еволюціоністична думка про якусь майбутню „над-людину“ це тільки казкова фантазія, без усякої реальної підстави. Еволюціоністи кажуть, що жінка тому духово низше стоїть від мужчины, що мужчина, як тілесно сильніший, через весь час людського життя на землі держав жінку в умовах, несприятливих для розвою її духових сил. Та в тім стільки правди, як колиб ми нпр. твердили, що жінка тому не заростає на лиці, бо через весь час свого існування проживала в умовах, несприятливих для розвою її заросту на лиці.

Дарвін дуже мучиться, щоби якось доказати, задля яких зовнішніх причин люди, на його думку „рідні браття“ малі, стратили заріст на тілі. Та це йому ніяк не вдається (проти кожної гіпотези, яку підносить, таки сам приневолений піднести руйнуючі закиди).

І нікому не вдається, бо така концепція цілком не числиться зі законами біології. Не зовнішні умовини, але внутрішній організаційний, життєвий принцип є тим чинником, котрий нині розміщує заріст волосся інакше в жінки, інакше в мужчины, інакше в людини, інакше в малпи. І тільки той чинник міг подиктувати і „во вре-

мя оно“, як має бути розміщений заріст на людському тілі. Той чинник диктує, яку міру і відтінь духових сил має мати мужчина, а яку жінка — так диктує, як диктує, що кінь має мати копита, корова ратиці і роги, пес кігті, хоч і живуть в однакових зовнішніх умовах.

Отже як тепер від малпи до людини нема переходу, так і в минулому не міг він бути. Нема тут мосту, а є пропасть, яку треба перескочити. Між малпою і людиною така різниця, як між листям і квітом на одній деревині: листя не перетворюється (повільно) в квіт, але квіт зовсім самостійно розвивається, на основі нового організаційного принципу.

Внутрішній життєвий принцип у людей зовсім інакший, як у малп, ось тут джерельна різниця. І не видержує це основнішої критики, щоб малпячий життєвий принцип наслідком зовнішніх впливів (поширювання досвіду, природний добір іт. ін.) міг повільно перетворитися в людський життєвий принцип. При глибшому розважанню виявляється, що прамалпа, з котрої мала би розвинутися людина, не могла би тратити своїх прикмет, а набирати людських по степенно, але мусіла би була досягнути всі людські прикмети нараз, бо вони нерозривно зі собою сполучені. Один приклад для ілюстрації. Висші малпи (шимпанс, гориль, орангутан, гібон) природа одягає добрим „кожухом“, а всетаки їх спроможність життя географічно дуже обмежена.

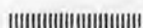
А людина, що з природи не має ніякої одежі, спроможністю життя перевищує всі сотворіння. Але людина має розум і сама себе зодягає, як де їй треба, тай вогонь поневолила для свого добра. Отже первісна малпо-людина могла би була лиш під тою умовиною стратити заріст на тілі, колиб рівночасно дістала красший середник для самооборони перед зимом і непогодою — а саме розум. Всяка повільність розвою тут виключена і ніякі зовнішні обставини не могли би спричинити такої зміни в організаційному, життєвому принципі малпо-людини.

Якщо еволюція була фактом, то вона ніяк не могла би мати тих механічних, зовнішніх причин, які визначає її теорія Дарвіна. Так воно нині, а так воно мусіло бути від початку світа, що всяка доцільність в природі є витвором внутрішнього життєвого принципу, а зовнішні механічні причини тут зовсім безраді. Коли організм розвивається із зародкової клітини, так це значить, що життєвий принцип тієї клітини диференціюється і витворює тут голову, тут око, тут ноги... Отже це еволюція задля внутрішнього, життєвого принципу.

Якщо еволюція всіх органічних родів з одного пня є фактом, то вона також мусіла бути еволюцією задля

внутрішнього, життєвого принципу. Первісно нездиференційований життєвий принцип став диференціюватися і з часом розложився на різного роду життєві принципи, т. зв. витворив різні роди органічних еств. І два поли, жіночий і мужеський, зявилися на світі не шляхом еволюції Дарвіна, але життєвий принцип їх витворив — так само, як їх нині витворює і організує в кожному поодинокім випадку.

(Продовження буде)

Дещо про нашу катихитичну мізерію

Одним з найважливіших обов'язків, які Христос вложив на своїх Апостолів, це обов'язок навчати. „Ідіть і навчайте“ — сказав до них, висилаючи їх в світ. (Мат. 28-19).

Вірна словам Христовим Церква вже від самого початку уважала навчання основних прав христ. віри за найважливіше та ставила його на першому місці. Без знання тих правд не приймали нікого до христ. громади і не уділяли св. Тайни хрещення. Тут і початок звісних з перших часів христіанства катихуменів. Коли христіанство вийшло з катакомб, почала Церква навчати своїх вірних вже від найраншої їх молодости, від дитинства. Слово учити — *κατηχεῖν*, катихизувати стало з часом поняттям точно означеним; означало іменно тільки науку правд-основ Христової віри, котра впродовж століть розвинулася в зовсім окрему галузь богословського знання — катихитику.

Нині катихитика, під яку перші тверді основи положив св. Августин твором „De catechizandis rudibus“¹⁾, це наука, що має свою історію, свої напрямки, методи, цілі школи, свою власну літературу, одним словом наука, з котрою мусить бути ознакочлений кожний, хто має якенебудь діло із навчанням релігійних правд загалом, а зокрема шкільної дітвори-молоді.

1

„Обов'язок уділювання науки релігії є одним з найважливіших. Найважливішим тому, що виховуючи релігійно молодь, виховується грядуче покоління. Коли священник в серця дітей не вложить сильних підвалин віри і моральности, то і в пізнішій життю не будуть вони мати сили опертися преріжним злим впливам, так що перед Богом буде відповідати за дорослих людей сей, що маючи обов'язок обучувати їх в дитинстві, обов'язку сего не виповнив“. Стільки говорить про важність навчання релігії, головню молоді в школі,

¹⁾ „Катихитика“ о. Дзеровича, стор. 27.

Львівський Собор (Ріш. § 141. стор. 49). Додати до цих слів не можна нічо більше, а їх правдивість бачимо на нашій нинішній молоді, котра до справ віри ставиться байдуже, холодно, а денеде й ворожо. І гніваться на се нема чого. Виростала ся молодь серед воєнної завірюхи, коли не тільки катихизму, але й молитви не було кому як слід навчити, а коли додамо до сего такий особливий воєнний посів, як загальний упадок моральности, всякого рода безправства і здичіння, якого страшні приклади бачила вона на кожному кроці, а до того ще й теперішню большевицьку агітацію, то чи можемо дивуватися, коли якесь тисячне зерно того хабаззя зачинає кільчитися? В їхні діточі серця ніхто не вложив сильних підвалин віри і моральности і вони не мали і не мають сили опертися цим всім лихим впливам, станути до боротьби із злом, що наче та повинь мутними філями заливає їх з усіх боків.

А хто з нас може сьогодні сказати, які несподіванки стрінуть нас за рік, два, десять?! Тому „без страчення одної днини треба нам вже вкінці братися до як найінтензивнішої праці над школою, бо від сеї праці залежить, чи наш нарід в будучности буде християнським, чи ні“. (Ріш., стор. 8).

І коли Кат. Акція не має заломитися, але піти вперед серед нашого народу, то мусимо для неї виховати молодих робітників, кладучи (через знання правд христ. віри) в їх серця сильні підвалини віри і моральности. „Перестаньмо до школи ходити, перестаньмо дітей учити катихизму, а найблизше покоління вже не буде християнське“ (Ріш. стор. 9). Правильна дорога така: Зі школи до церкви, від знання христ. релігії до Христа!

II

Та сей обовязок не лиш найважніший; він і найтрудніший, тому що „священик має до діла з дітьми, котрим мусить подати перші абстрактні поняття про Бога і Божі діла“. (Ріш. § 142).

Ті, котрих маємо вчити, це малі діти, котрі при всій своїй простоті ума, доброті і незіпсованости серця, таки лишаються дітьми, зі слабеньким, зовсім нерозвиненим розумом, своїм питомим діточим способом думання й пониання, ну й зі всіми іншими прикметами діточої душі. Додати ще, що на селі це по більшій часті діти сільських бідаків, формалів, халупників, вихованки вулиці і пасовиска, котрі вже від 5-ого року життя „не їдять даром хліба“, а пасуть як не коров, то бодай гусей на громадських вигонах, діти, про котрих клопочуться нераз більше сусіди (як забезпечити перед ними свої сади і городи), чим власні родичі; зимою вони голі й босі, а тепер то ще й голодні,

сидять на печі. Про решту їх домашнього виховання красше й не згадувати.

Отсим то дітям маємо подати перші поняття, про безконечно совершенне, безмежне, ніяким сотвореним розумом непоняте єство Бога. Учити про те, чого „око не бачило, ухо не чуло і на серце чоловіка не прийшло“ і защебити в їх серцях найвисщі чесноти, „закони ума, проти, котрих воює закон тіла“, — світ і діявол.

„Господи, покажи нам Отця“ — звертаються до нас ці діти словами св. Ап. Филипа. І дійсно це одна з найбільших трудностей: показати дитині Бога. Над розвязкою цієї трудности працювали, від першого учителя катихуменів почавши, найбільші християнські педагоги — катихити; вона зродила всі ті школи, напрямки, системи і методи, ті тисячі томів літератури, плоди мозольної праці цілих поколінь; вона зродила катихитику.

Розвязка цієї трудности, це мабуть одно з найважливіших завдань наукової катихитики. Коли ми зуміємо показати дитині її небесного Отця, то неможливо, щоби дитина не полюбила Його, а полюбивши, не витягнула до Нього своїх рук і не спішила до Нього вказаною їй катихитом дорогою. А тут і найвисша ціль релігійного виховання загалом.

III

Вагу цієї галузи богословського знання і її труднощі давно вже зрозуміли народи Заходу, головнo Німці, — котрі вже від половини минулого століття переняли, так сказати б, провід на полі катихитики і держать його досі, та можуть повеличатися незвичайно великими успіхами.

Покійний о. Ів. Рудович, повернувши з Монахова, де в 1928 р. був на катих. конгресі, не може нахвалитися німецьких катихитів і духовенства загалом. З яким одушевленням пише він про їхню організацію¹⁾, про працю катихитів на різних конференціях, курсах, дек. соборчиках про катихит. журнали і т. д. і т. д. Читаючи те все, відчувається, що там трактується справу на правду серйозно і справа навчання релігії стоїть там на першому місці, і тепер розуміємо, чому власне Німці, а не інший нарід ведуть на цьому полі, чому є першими і чому такі катихити, як Дегарбе, Віттенбрінк, Лінден-Шмідт, Оберер, Май, Штольцгрубер, Піхлер і десятки інших найславніших катихитів були Німцями.

І мимоволі насувається питання: якжеж в нас? Таж і ми нарід не з вчешашньою христ. культурою, і ми не вчеша щойно хрещені; і школи, та діти в нас є і ми їх теж вчимо. Погляньмо, як у нас справа мається під цим оглядом. Є в нас на моду нім. „Katechetenverein“ — „Товариство

¹⁾ гляди „Катих. конгрес в Монахові“ „Нива“ 1929.

Катихитів". Та яке воно кволе, анемічне, багато душпастирів-катихитів мабуть навіть не знає, чи воно існує ще.

Ось два документи з життя „Тов. Катихитів“. Перший це відозва виділу Товариства (мабуть з 1924 р.), адресована „До Всечесніших Отців!“ Це запросини вступати в члени Тов-а. „Праця наша тяжка й трудна, обставини щораз більше ворожі Церкві і не можна знати, чи ще не погіршаться. Лиш в Товаристві, в яким гуртуються катихити, та праця стане лекшою і приємнішою, лише в єдності стане більш успішною наша молитва... „щоби Бог відчинив нам двері слова до голошення тайни Христової“ (Колос. I V, 3). Нашою метою... самообразовання“. Отсе коротка та дуже змістовна і переконуюча відозва виділу Тов-а, котра обіцяє, що, „якщо більше число священиків вступить в його члени, зачне видавати з 1. січня 1925 катихит. двомісячник з передплатою 5 зл.“. На другій сторінці „Виїмки зі статута, затвердженого всіма нашими Ординаріями 1910 р.“!

В „виїмках“ кілька важніших точок: § 5 а): звичайними членами Тов-а можуть бути професори і доценти богословії, катихити всіх шкіл і душпастирські священики... Попередні §§ 3 і 4 говорять про ціль Товариства та способи до досягнення цілі, інші про внутрішній устрій Товариства. Отсе перший по війні знак і охота до життя нашого Товариства. Загал духовенства стрінув його, як звичайно, з недовірливою усмішкою на устах і заняв становище вижидаючо-пасивне, мовляв: хай поспробують. А в висліді? Хай так буде, як бувало! Головою муру не пробеш!..

А другий, це послідна вже мабуть ширша згадка про життя Товариства з нагоди Загальних Зборів в „Ниві“ з 1929 р.

Звіт з тих зборів говорить сам за себе.

Присутних 37 членів! Кружки завмерлі, „провінція замало інтересується...“. Інакше й не могло бути, бо хто і що мало оживити кружки? Яка провінція має інтересуватися? Товариство, котре об'єднує 60-70 членів на просторі цілої Гал. церк. провінції, не може інакше виглядати. А деж загал наших душпастирів-катихитів? Таж їх є понад 800 в самій Львів. Апархії, а вони теж учителі-виховавці молодого укр. покоління і мають школи, а в школах дітей і то поважне число, пр. в Зборівськ. деканаті на 13 Отців душпастирів припадає 2.340 дітей. З якихнебудь причин наводяться вони поза рямцями Тов-а, то це аномалія. Тов. укр. катихитів повинно і мусить об'єднувати всіх без виїмку священиків, що мають щонебудь спільного з навчанням релігії в школі, а тоді Товариство замість 70 членів буде мати 1000, а на збори приїде не 37, — а найменше 200 членів. Тоді можна буде говорити на зборах не про „катихитичний

кутик", але про дійсний катихит. журнал, про який говорив Виділ у згаданій нами відозві.

Певна річ, що Виділ тут обвинувачувати годі, тут звинив тільки загал духовенства, котрий масовим членством не піддержав добрих його намірів. Хто мав і має обов'язок приєднувати членів і передплатників (5 зл. річно!)? Це в першу чергу обов'язок шкільних Ординаріятських комісарів і делегатів. Їм має лежати на серці справа навчання релігії в школах. Не допоможе добре слово — просьба, то на це є звідомлення з шкільн. візитації, де мають бути вміщені питання відносно катихитичної літератури, катихит. журналу і членства.

Можна поважно сумніватися про добрий успіх в науці релігії в школі, де катихит байдуже чи ворожо відноситься до станового Товариства, катих. літератури й свого катихитичного журналу.

Розуміється, що при такому стані річей годі було й думати про виконання § 4 статута, котрий говорить про сходина, зїзди членів, виклади, відчити, конференції і катихитичні курси, видавання часопису і творів катихитичного й педагогічного змісту і т. д.

А як дуже в нас придалися би, вже не кажу катихит. курси, а звичайні відчити! Мабуть багато інакше вийшлиб наші шкільні декан. конференції чи соборчики, багато більше принеслиб вони користи, якщо б на них був прочитаний добрий катихит. реферат, переведена добре взірцева лекція-катихиза заводовим катихитом-спеціалістом. Як дуже така співпраця і поміч потрібні для розбудження заінтересування самою справою в байдужих душпастирів-катихитів, а для Товариства... придбання тим способом членів природною дорогою і — фондів.

IV

Найважливіша річ в науці це відповідна література. Щож сказати про нашу катихитичну літературу? Лице просто горить від сорому; в нас нема ніякої катихит. літератури. Шкільні підручники це ще не катихитична література! Скаже хтось: катихит має катихизм (великий народний, середний, малий), св. Письмо, біблію (ріжних видань і скорочувань) ось його література! Добре. Але чи кождий хоче і може, а головне, чи вміє користати з тих первожерел? Зрештою це для науки релігії в школі ще замало. Тут треба послуговатися всіма найновішими здобутками таких наук, як педагогіка, дидактика, психольогія і т. д. і застосувати їх. Отже треба для самого катихита — методичних підручників, пояснень, коментарів, одним словом літератури, з котрої катихит мігби користати, насичуватися. Коли катихит буде ситий, то ученик напевно не буде

голодувати, але коли катихит сам голодний, то що він може дати ученикови?! Сільському душпастиреви-катихитови годі студіювати всі ті науки та шей в чужій мові, хоч і таких не бракує (пр. о. Ів. Пачовський „Про малі успіхи науки релігії“, „Нива“ 1928. Скільки там подано чужих нім. творів!). Та найчастіше це неможливе і то з різних причин.

Маючи звичайно до діла зі старшими, душпастир-катихит часто забуває, що він має в школі перед собою дітей і говорить як до старших — вчить сухо, розумово і т. д., а скільки разів літом чи весною йде він до школи просто з поля! Як дуже конечним є такий методичний підручник для нього і колиби він мав готову, добре оброблену катихизу-лекцію, то і з поля до школи йдучи, перечитав би її, і вона сейчас „привелаб“ його в школу між дітей, а тоді інакше виглядала би й лекція і ціла наука релігії! А так в нас навчання в школі з цього боку лишена кождому зокрема і я певний, що нема й двох навіть сусідів, котрі науку релігії в школі вели би після тої самої методи (не говорячи про підручники). Вчимо, як каже о. Пачовський, „як можемо і як уміємо“.

Перед війною кождий молодий священик, йдучи на село до школи, купував собі до помочі напrawdę дуже „практичного провідника“ о. Гузара і був спокійний. А нині не знає просто, який підручник порадити купити школярям. А може в нас такої книжки чи літератури не треба, бо її ніхто не купить, за нею, мовляв, не питають. Ото будучи на курсі Кат. Акції, зговорилося кількох священиків за школу: „А з чого вчите?“ питає один. „Та от маю — каже другий — Біблійний катихизм о. Рудовича й „Ісус у серцях дітей“ — ну а решту, таж то все знається“. „Е, то все за мале — відказує перший — я маю знамениті катихизи Піхлера в перекладі о. Белявського, чудесні речі, раджу вам купити“. Ну й таки пішло двох до книгарні Губриновича і купили (правда на рати) по 6 зл. том Піхлер-Белявський та ще й Белявського біблійний катихизм за 12 зл. — ось і приклад, чи такої літератури треба і чи за нею наш загал душпастирів-катихитів питає. А загляньте до бібліотеки котрогось з наших оо. катихитів (заводових), там знайдете катихитичну літературу на всіх мовах, а на своїй? Біблію — о. Торонського і старий катихизм (великий або середний) австр. єпископату і більш напевно нічого. Невжеж в нас не має кому зробити хочби того, що зробив з Піхлером о. Белявський? Не вірю в те!

Та й кричимо на цілий світ, що ми упосліджені!

На сю тему можна би в нас писати цілі томи, та годі. А сих кілька слів написав я не тому, щоби когось судити, критикувати, бо це ще найлекше, але тому, що в нас ся ділянка сграшенно занедбана, а праці треба конечно, бо час не стоїть, а працює, тільки не з нами, а проти нас!

о. Степан Хабурський

Чи потрібне є об'єднання українських священиків абстинентів і симпатиків протиалькогольного руху в однім товаристві?

Поставлене з заголовку цієї статистики питання видається злишнім, а притакуюча відповідь на нього видається безсумнівною. Бож кождий, що є перенятий якоюсь ідеєю або бодай з нею симпатизує, бо вона гарна і добра, старається її поширити серед других; а успішне поширення ідеї вимагає об'єднаної акції всіх, відданих даній ідеї; скоординовану працю об'єднаних якоюсь ідеєю переводиться тим легше, чим більше вони є зв'язані зі собою подібними умовами життя, однаковим званням; це все промовляє за притакуючою відповіддю на поставлене питання. А все ж таки життя учить, що таке питання треба тепер поставити і добре над ним застановитися, щоби могти опісля тим краще і тим певніше ділати; воно впрочім ніколи не шкодить річ хоч-би й так дуже ясно ще раз собі усвідомити, бо ясність думки побільшує певність в діланню.

Виходячи з такого заложення та вволяючи бажанню ідейних провідників протиалькогольної і протинікотинної секції „Нове Життя“ при Тов-і „Читальня українських студентів богословії ім. М. Шашкевича“, хочу від себе кинути кілька думок в зв'язку з поставленим питанням. До цього я чуюся навіть зобов'язаним тому, що в квітні цього року розіслано анкетний листок в справі основи протиалькогольного товариства священиків до кількадесятих, переважно з провінції Всч. Отців, діячів і симпатиків протиалькогольного руху з проською, щоби відповідь спрямовано на мою адресу. В анкетнім листку були поставлені такі конкретні питання:

- 1) яка повинна бути назва Товариства?
- 2) Кого Товариство мало б об'єднувати? Чи тільки духовні особи чи також і світські?
- 3) Яке відношення Товариства до брацтв тверезости і кружків „Відродження“?
- 4) Чи члени мали б бути зобов'язані до абсолютної тверезости, чи може на взір брацтв тверезости тільки до релятивної, т. є тільки від деяких напоїв цілковито здержатися?
- 5) Особливі замічення.
- 6) Чи Ваша Всечесність згодилися б стати членом основи нового Товариства?

На той анкетний листок наспіла письмenna відповідь від кільканадцятих Всч. Отців, які з радістю повитали думку творення протиалькогольного товариства священиків.

Чуюся зобов'язаним поінформувати тих ревнителів проти-алькогольного руху про теперішній стан справи.

В 60 і 70-тих роках 19-ого століття українське духовенство записалося гарно в історії протиалькогольного руху серед полуднево-західної частини українського народу; воно той рух у нас започаткувало. Основанням брацтв тверезости та інтенсивною працею в них українське духовенство успішно протиставилося розп'яченню, що осталося було в народі в спадщині по панщині. Духовенство багато причинилося до зрозуміння серед нашого народу тверезости не тільки як високої християнської чесноти, але також як суспільної чесноти великого значіння. Ця, з ревністю започаткована і з гарним успіхом ведена протиалькогольна акція українського духовенства під кінець 19-ого, а зпочатком 20-ого століття ослабла, а то й цілком перервалася, так що українське духовенство, підготувавши добре ґрунт для ширше закресленої протиалькогольної акції (бо брацтва тверезости боролися передусім проти уживання горілки і пива) серед нашого народу, випустило керму цієї акції серед власної суспільности зі своїх рук і само відійшло в заплілля.

На щастя, сама протиалькогольна акція в нашій суспільности не запропастилася; підготований духовенством ґрунт для її поширення належно використало Тов-о „Відродження“, яке в перед-і повоєнним часі успішно вело протиалькогольну пропаганду. Та товариство „Відродження“ мимо того, що його провід з запалом вів працю, і мимо того, що об'єднював в собі як членів і духовні особи, не могло довести до таких успіхів, до яких довелося було духовенство. Товариство „Відродження“ не могло мати всюди того безпосереднього доступу до села, що його має духовенство, бо не мало для побороення пиянства, поширення тверезости і для заохоти до витривання в зложеній присязі таких сильних середників (релігійні молитви), якими може розпоряджати товариство священиків. Наведені рації промовляють за konieczністю творення протиалькогольного товариства священиків.

Є ще одна поважна рація, яка промовляє за творенням протиалькогольного товариства священиків. Я вже згадав про існування протиалькогольної і протинікотинної секції „Нове Життя“ при „Читальні українських студентів богословії ім. Маркіяна Шашкевича“ у Львові. Та секція виказує гарну розвою тенденцію. Число членів тої секції в 1926/27—14, зросло в 1931/32 на 89. Члени розвивають так між своїми членами, як також на зовні живу діяльність. В академічній році 1930/31 виголосили вони на фєріях 32 протиалькогольні реферати, а в Духовній Семинарії 7. Секція вибила около 5.000 протиалькогольних летючок для

протиалькогольної пропаганди серед суспільности, вона веде теж пропаятну книгу, до якої вписуються всі, що перестали на якийсь час (найменше 3 роки) або на ціле життя пити чи курити, або одно і друге. Розвій тої секції, якої діяльність обмежується в першій мірі до питомців Духовної Семинарії, домагається — як природного завершення — оснований протиалькогольного товариства священиків, щоби абсолювенти богословії — абстиненти, які виходять поза мури Духовної Семинарії і тратять звязок з протиалькогольною секцією „Нове Життя“, мали свій центр, який би, їх дальше обєднював і закріплював до протиалькогольної акції. Дотеперішня практика виказала, що товариство „Відродження“ не може їм заступити висше згаданого центру, внаслідок чого велика частина абсолювентів богословії, членів протиалькогольної і протинікотинної секції „Нове Життя“ не приносить опісля для протиалькогольної акції ніякого хісна.

Тому й не диво, що ініціятива до підготовчої праці для створення протиалькогольного товариства священиків вийшла якраз від ідейних провідників тієї секції. Вони радо дали свою поміч при виготовленню і розісланню анкетного листка.

Дотепер переведена підготовча праця обмежилася до зладження проєкту статута протиалькогольного товариства священиків, розіслання анкетних листків та зібрання відповідей від діячів протиалькогольної акції на провінції.

Визначні протиалькогольні діячі зпоміж духовенства на провінції, у відповіді на поданий в горі анкетний листок, з радістю повитали думку творення протиалькогольного товариства священиків, якого метою булоб передусім обєднувати і закріплювати до інтенсивної протиалькогольної діяльности провідників того руху зпоміж духовенства. Більшість зпоміж них годиться на проєктовану назву „Українське протиалькогольне товариство священиків „Нове Життя“ і заявляється за обєднуванням в проєктованім товаристві в першій мірі священиків, але не виключає й членства мірян в цьому товаристві. Також більшість заявила за абсолютною повздержністю, побоюючись половичности і невиразности акції, декількох Всч. Отців натомиць, руководячись благородним мотивом приєднання більшого числа до товариства та ненакладання відразу непосильних тягарів на непривичних до них, заявила за абсолютною повздержністю в принципі всіх утверджених вже в протиалькогольній ідеї і діяльності, допускаючи рівночасно другу групу членів, які булиб зобов'язані бодай в початках своєї приналежности до товариства тільки до релятивної повздержности. — Відповіді Всч. Отців на ан-

кетний листок треба буде приосновуванню протиалькогольного товариства священиків взяти під увагу.

Дотеперішня підготовча праця біля основи протиалькогольного товариства священиків ще остаточно не завершена — тому, що серед Отців у Львові симпатиків того руху, виринула досі ще не передискутована як слід і не розв'язана квестія: чи творити відразу самостійне протиалькогольне товариство священиків, чи може в початках вдовольнятися радше заснованням протиалькогольної секції при священичій товаристві св. Андрея. Є надія, що в найближшій часі ця квестія буде належно розв'язана, а тоді будуть зроблені перші конкретні кроки для основи товариства.

о. Др. Лев Глинка

На актуальні теми

І. Опіка над хорими

Звісна річ, що душпастир обов'язаний в особливий спосіб опікуватися хорими в парохії. Та не лишень тоді, коли обложно хорі просять його до себе, повинен сейчас, охотно спішити до них з Найсв. Дарами і св. Єлеєм, а по сповіді і причастію промовити до них сердечно, потішити, покріпити і поучити рідню, як має піклуватися ними, але понадто в часі довшої слабости ще не раз їх відвідати і помагати їм переносити терпіння для їхнього спасення, як також до задоситьучинення за свої провини, за провини в родині, громаді, або коли вони не почуваються до таких провин, щоби жертвували ті терпіння за тих, що не хочуть сповідатися, що до церкви не ходять зовсім або дуже рідко ходять, за неоправних грішників, а вкінці за український нарід, за переслідування за віру братів за Збручом, в Еспанії, Мексиці і прочих.

Однак крім обложно хорих, є ще все в кожній парохії багато хронічно хорих, які ще працюють дома, в полі, чи при варстаті. То хорі на груди, на серце, на ревматизм, на очі, на жолудкові катарі, нирки, передчасну склерозу, на дихавицю і много інших хоріб. І тими треба конче зайнятися, бо їх доля незавидна. Нераз муж дорікає жінці лінивством, а вона задля укритої хвороби не годна як слід працювати і тайки виплачеться, що муж її не вірить, — і з того повстають невзгодини дома. Те саме діється з дітьми, які на око здорові, але криють в собі якусь слабкість, розстрій нервовий, невилічену простуду, скрофули, може ще не розвинені, або щось подібне. Вкінці є каліки, горбаті,

невидючі, глухі, яким се каліцтво стає тягарем в життю майже при кожній праці.

А треба конче і для тих всіх мати співчуття і їх покріпляти, а їх рідню поучувати, як мають узгляднювати всі ті недуги. Ось тут слід би завести в парохії так зване а по-стольство хорих. Визначити один день в році, н. пр. день Состраданія Пречистої Діви Марії, призначити його на день для хорих. На той день завчасу заповісти, щоби зібралися всі хорі на Службу Божу, яку священник з своєї волі жертвує в користь всіх хорих в парохії, а на яку можуть навіть обложно хорі (кромі заразливих недуг) приїхати до церкви — сеж літний час. Перед Службою Божою всі висповідуються і приймуть спільне св. Причастіє, а зараз по Причастію промовить до хорих священодійствуючий коротко, але від серця, менше більше в такий спосіб: Жаль мені вас, мої дорогі хорі і немічні, ви терпите, коли товариші ваші втішаються кріпким здоров'ям. Терпіння ваші не всі скоро проминають, нераз цілими літами терпіти будете. Колись Ісус Христос, той Божествений Лікар милосердився над недужими, які тиснулися до Нього і руки свої святі клав на голови їх та в одну хвилину привертав до здоров'я. Той сам Христос і нині милосердиться над вами і рад би вас до серця свого пригорнути. Та недослідимі стежки Господні! Христос хоче вам нині оказати ще більше любови, дати вам більше, як ви просите. Ви певно нині всі просите о здоров'я тіла, а Христос дасть вам великий скарб для ваших душ. Ваші слабости і терпіння може в деяких не є карою за гріхи, але „да являться на вас діла Отця Небесного“. Коли ви всі разом зібрані відозветесь „Ісусе, Сину Давидів помилуй нас“, „Ісусе дай нам здоров'я“, „Ісусе, змилуйся над нами“, то Ісус вислухає вас і може не в одного здоров'я поправиться. Але, що найважливіше: Ісус дасть вам ласку витривалости в терпінню, Ісус осолодить вашу гіркість, а коли здобудетесь за Його ласкою на героїчну постанову і скажете собі, що ви, двигаючи свій тягар, стаєте подібними до Христа, який ніс тяжкий хрест на Голгофту і падав зімлілий на землю, так що аж Симеон Киренейський мусів Йому допомогти двигнутися і занести хрест аж на місце смерті — так і ви станете подібними до того Симеона Киренейського: Христос несе хрест на плечах, а ви помагасте Йому своїми терпіннями і зменшуете тягар, що угнітає рамена Його, себто тягар гріхів наших. Тому дорогі братя-хорі, підніміть свої серця в гору! Ви довершуете свого спасення, співпрацюючи з самим Христом. І тоді буде може вправді тіло ваше немічне, але дух ваш бодрий, той вас покріпить і не чується, як вам легко стане на душі, а тягар ваш і те ярмо буде вам солодке і легке. Один ігумен монастиря висказав отсі важні слова: як в монастирі є хорі

монахи, то вони терпіннями своїми, піддаючися волі Божій, більше ласк випрошують у Бога, як прочі здорові своїми побожними молитвами. Одного ще прошу у вас: змовте ще одно Богородице Діво за тих обложно хорих, що не змогли сюди прибути, за всіх хорих з цілої парохії, всіх хорих Українців і всіх хорих з цілого світа. А будьте певні, що як пошириться отсе апостольство хорих по всіх парохіях, то міліони хорих і за вас молитися будуть. А Мати Божа Співстраждуча з улюбленим своїм Сином в часі Його перебування на землі, а головно стоячи під хрестом, яка нині співчуває з вами, конечно випросить у свого Сина всіх ласк, потрібних вам до утримання вас в ласці Божій на віки. Амінь.

Закінчитиб ще покладенням рук на головах хорих або і благословенням кожного зокрема чашею з св. Тайнами, дотикаючи їх голов, потім, споживаючи решту Дарів, докінчити Службу Божу та заінтонувати пісню до Пречистої Дівин. пр. „О Мати Божа до серця Твого“...

II. Щоденне служення св. Літургії

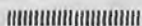
Відомо, що в теперішніх часах вірні чимраз менше жертвують на відправу Сл. Божих. А нам треба рік Божий виповнити харитативними ділами, приношенням безкровних жертв за своїх ближніх. І так, наперед за свою родину і то за умерших, по імені, батька і матері і т. д. Відтак за живих, а головно за своїх добродіїв, за учителів, померших і живих, за єпископів, умерших і за живих, за настоятелів семинарів, за місцевих парохів і сотрудників (витяг з метрик), за провізорів і сестричок, за паламарів, грабарів, за жебручих, за тих, що сидять на віру, за тих, що не виповняють обовязків Христової віри, за кондеканальних, умерших і живих, за непоправних грішників, за всіх хорих в парохії, за переблагання І. Христа за провини свої і парохіян, за всіх покривджених вдів і сиріт, за воїнів, померших в світовій війні, за тих, за яких ніхто не молиться, за евенчуально позабуті жертви, за опущені Сл. Б., жертвовані священикам, які в останній передсмертній слабости не могли їх відправити, за неважно відправлені Сл. Б. задля браку відповідної матерії, за тих, що без сповіди померли, за емігрантів з парохії, в перший день великого посту обовязково о призначенні помочі Св. Духа в наміренню доброго переведення посту. В день першого причастія дітей за тоті діти, щоби гідно прийняли св. Причастіє. Де є здевалювані вічні фундації, ex charitate по імені відправити і заповісти в церкві, щоби родина їх зійшлася, а за те просити одно Богородице Діво за того, хто править, за навернення сектантів, хочби їх не було в даній парохії. За свободу українського народу, за переслідуваних за віру в большевії, Еспанії, Мексиці і по цілому світі. За поліпшення долі убогих, без-

робітних, хорих, калік. В часах слоти за погоду, посухи за дощ, а при тім заповісти і візвати, щоби вірні дома про се молилися. За розширення Христової віри, за успіх в місіях, за молодь і її збереження при вірі, за студентів з парохії, за тих, що до церкви справили цінні річі, за тих, що добровільні датки зложили і в цілости вибудували нову церкву. В наміренню поширення католицької преси, за усунення згіршення в парохії, за війтів і громадських урядників і за тверезість в парохії, за розпусників, за невинно терплячих в тюрмах, або за надмірно покараних, за покликання з парохії до священничого або й монашого стану, за успіх у веденню духовних питомців, за потіху засмучених, за релігійних фанатиків або й скрупулянтів, за справедливе законодавство, за установи виховавчі в дусі І. Христа, за рекрутів, яких треба візвати, щоби перед виїздом до війська разом зібралися і висповідалися. Екінці за мир і спокій в парохії, в державі і в цілім світі, за згідливість поміж народами і загальну любов.

Так роками цілими можна правити Сл. Божі і багато причинитися до добра ближніх і слави Божої.

Впр. о. Деканів прошу, щоби при нагоді деканальних візитацій витягнули з метрик імена всіх священників, від початку до нині, які помирали в данім деканаті і зладили деканальний помяник і обовязково в день соборчика при парастасі згадали по імені всю помершу Братію.

о. Теодор Цегельський

Великий день

Богословської Академії у Львові

В неділю, дня 9. жовтня 1932 пережила наша молода Богословська Академія свій великий, можна сміливо сказати, історичний день. В той день відбулася святочна інавгурація нового, пятого з черги академічного року, а одночасно торжественне відкриття філософічного факультету, власного музею Академії та відслонення пам'ятника Митрополитови Андрієви в городі Дух. Семинарії (під аркадами).

На один день стільки подій, серед нашої сірої дійсности на правду великих і небуденних, на які нераз треба чекати довгі десятки літ!

Тому й не диво, що на святі панував бадьорий, повний оптимізму настрій, а серця всіх присутніх були сповнені великою радістю і сильною вірою в те, що нація, яка, спомагана своєю повсякчасною найбільшою моральною силою — Церквою, творить в часи небувалого народнього лихоліття такі

цінності, не згине, а двигнеться до світляних висот своєї власної науки й культури вже в близькій будуччині.

Свято розпочалося торжественною архієрейською Сл. Божою, яку відслужив в асисті оо. професорів Академії Преосв. Никита. По Сл. Божій відбулася святочна інавгурація нового академічного року в авлі Академії. Авля свіжо розмальована мист. Ковжуном, святочно прибрана зеленю, килимами й рушниками, На передній стіні великий килим з вимережаним львом, гербом Галицької Землі, над яким висить великий кедровий хрест, покритий дрібною плоско-різьбою, що зображує символи Евхаристійного Христа, Божої ласки й воскресення. Герб Галицької Землі, а над ним хрест із невміручим феніксом на його горішнім рамени — це новий символ, який виринає перед очима присутніх, символ майбутнього воскресення народу по перебутих терпіннях, запорукою якого являється м.ін. й Академія, що святкує нині своє свято.

Здовж стін великої салі, попід саму майже стелю, розвішені портрети Владик української католицької Церкви.

Саля виповнена гістьми, професорами й студентами Академії. З гостей присутні: Преосв. Никита, члени Митрополичої Капітули та найчільніші представники майже всіх наших культурних і економічних установ та політичних організацій, зокрема представники студентства та відпоручники української преси.

Свято розпочав хор студентів Академії, який відспівав „Хваліте Бога“ Лірина, рівно і складно.

Після того ректор Академії, о. др. Сліпий зложив звіт із діяльності за минулий академічний рік. Звіт цей друкуємо на іншій місці в цілости. Коли о. Ректор повідомив присутніх, що Впреосв. Митрополит грамотою з 22. червня 1932 оснував окремий філософічний факультет на Академії, і відчитав дотичну грамоту, присутні повитали той акт бурею оплесків.

З черги виголосив професор Академії, др. Волод. Залозецький інавгураційний виклад на тему „Фрескове малярство доби Палеологів на Україні“. Доба Палеологів у византійському мистецтві, то часи деяких змін (перспектива, оживлення й одуховлення зображуваних осіб), які під впливом західного, головню італійського мистецтва дісталися до византійської іконописі. Вплив мистецтва доби Палеологів дався сильно відчути й на Україні. Нові мистецькі форми і прийоми йшли з Італії через Балкан і Молдавію до нас вже в XIV ст., і наше мистецтво в своїм експансивнім поході поширюється аж на області Польщі, де наші малярі розмальовують в XV ст. фресками каплицю Чесн. Хреста в Кракові, катедру в Сандомирі, головню каплицю св. Тройці на замку в Люблині. Під впливом мистецтва визан-

тійського і нового італійського витворюється на Україні синтез одного і другого та перетворюється в мистецтво національне, окреме від інших східних народів.

На закінчення інаугурації відспівав хор молитву „Боже великий єдиний“.

По скінченій інаугурації пішли всі гості на запрошення о. Ректора до саль, де примістився Музей Академії. Проф. Залозецький пояснював поодинокі музейні експонати, між якими є деякі дуже цінні і рідкі річи (чудові старі ікони, рукописи, чаші, килими, случькі пояси, гафти й ін.). Жаль тільки, що тих всіх експонатів нема де як слід примістити, бо будинок Дух. Семинарії, де примістилася Академія з усіми своїми установами, нині вже рішучо за малий.

Третя частина свята, відслонення пам'ятника Митрополитови, відбулася в городі Дух. Семинарії, де в центральнім павільоні галерії (збудована вона під муром, що відділює город від забудовань кн. Саліги), на підвисшенню, до якого ведуть широкі кам'яні сходи, стоїть пам'ятник Основника Академії. В городі зібралися дуже численні гості: Преосв. еп. Никита, члени Митр. Капітули, майже все львівське духовенство, представники різних українських установ, визначні громадяни й громадянки та шкільна молодь. Хор студентів Академії, який уставився біля пам'ятника, відспівав гарну могутню композицію Лавр. de Rillè „Мученики в Колісею“, після чого о. ректор Сліпий виголосив святочну промову, в якій у ясних тонах накреслив силуетку Митрополита — Мецената і Покровителя української науки загалом, а богословської зокрема. Митрополит Андрій виніс вже з батьківського дому любов до науки й памяток старовини, а та любов не покидала його ні в часі його студій, ні в часі його перебування в монастири, де став професором догматики й моральної богословії, ні на становищі станиславівського єпископа, де положив основи під бібліотеку, жертвуючи тамошній капітулі 4000 томів вартости 8000 австр. гульденів, яка мала стати огнищем наукової праці між духовенством. Та найбільші заслуги для української науки положив Митрополит, коли засів на галицькім митрополічім престолі, коли то між іншими, дуже численними фактами, що ілюструють його дбайливість про науку, повстає таке огнище науки, як Національний Музей та створена в 1928 році Богословська Академія, яка й являється завершенням тієї великої любови і жертвенности для української науки, що ціле життя не опускали Митрополита. А світлу хвилину оснування найвисшого огнища богословської науки — Академії, що повстала в „люте время“ народу, на руїнах нашого національного життя — буде голосити грядучим поколінням здвигнений нею пам'ятник в честь Великого Митрополита.

По скінченій промові, серед напруженої тишини присутніх, о. Ректор відслонив пам'ятник. Перед очима глядачів станув виконаний з білого українського вапняка Митрополит, з хрестом у руці, з виразом глибокої задуми і пережитих терпінь в очах. Всіми заволоділо зворушення, в очах багатьох заблестіли сльози. Запанувала ще більша тишина, але тільки на короткий момент, бо зараз зірвалася буря оплесків, якими присутні віддали честь Найкрасшому Синови Української Землі.

Пам'ятник, роботи різьбаря Коверка, великих розмірів (подвоєної природної величини), глибокий своїм ідейним замислом, хоч і виконаний із скромного вапняка, робить дуже гарне вражіння. Повинен ще тільки дістати інакше тло, а тоді вийде ще красше і рельєфніше.

На закінчення відспівав хор „Пісню Неофітів“ Шевченка-Кудрика і багатолітствіє Митрополитови — і гості, оглянувши пам'ятник, розійшлися домів, повні найкрасших вражінь.

X.

Вісти з Товариства св. Андрея

Довго вижидане й конечно потрібне Товариство св. Андрея розпочало свою діяльність. Минуло чотири, а згідно (відчислюючи час вакацій) два місяці його праці і певно велика часть духовенства з зацікавленням стежить за першими проявами життя свого станового Товариства.

Тому й Виділ чи радше, як статут каже, Дирекція вважає за вказане поділитися з духовенством вісткою про працю й напружну своєї діяльності.

Вже на Загальних Зборах Товариства, для 26. червня ц. р. далися чути голоси о строї критики статуту. Ті хиби статуту перша відчула дирекція, починаючи свою діяльність. Першою такою трудністю є: зібрати хочби два рази до року Надзірну Раду, зложену з 15 членів, розкинутих по цілій епархії. Дальше, поділ на відділи після протопресвитератів; замість сконцентровання роботи—регіоналізм, замість „в єдності сила“ — партикуляризм... Наслідки того такі, що деякі, зрештою рухливі протопресвитерати досі ще ні одного сотика вкладок не прислали до матірнього, львівського виділу, чи там дирекції. Та ще не час і не місце тут критикувати статут. Дирекція, а певно й окружні відділи й поодинокі члени збирають досвіди, щоби на найблизших Загальних Зборах виступити з цілою низкою змін, які оживлять Товариство й облекшать діловодство. А тимчасом треба працювати в рамках дотеперішнього статуту.

Першим успішним ділом нашого Товариства були реклекції в днях 12—16 вересня ц. р. під проводом Редемпто-

риста, о. Де Вохта, ігумена з Тернополя, в яких взяло участь понад 70 священників. Реколекції вповні удалися.

Дирекція отворила для своїх членів бюро правної поради, а також дуже радо посередничала в многих справах перед духовними й державними властями й ОО. Собратья радо користали з наших послуг та з признанням відносяться до цієї ділянки нашої діяльності.

Щоби приблизити фонди нашого Товариства, вийшли ми в контакт з фабрикою свічок Котецького і Сп. (Львів 15. вул. Окружна 108 а) і торгівлю кадила Йосифа Курилка (Львів, На Болонє ч. 36), які дають нам: перша 4%, друга 5% від замовленого товару, коли хто з відборців покличеться на своє членство у Тов. св. Андрея. На жаль, підносять представники обох фірм, що наше духовенство зовсім не відгукнулося на нашу просьбу, висловлену в першому обіжнику нашого Товариства і робить за купи або в чужих фірм, або й у своїх, минаючи однак наше посередництво. Тому й заробіток наш при кінці року вийде дуже мізерний, замість принести нам легким способом понад 15.000 зл. на наші цілі. Дирекція просить дуже своїх членів, щоби вони, замовляючи товар у фабриках, покликувалися на своє членство у Тов. св. Андрея.

Є ще один артикул, який може нам давти великий дохід, а саме богослужебне вино. Бажаючи дати заробіток передовсім нашій фірмі, віднесли ми до нашої „Народної Торговлі“, щоби вона предложила нам свою оферту. На жаль, мимо наших пропозицій і триразових ургенсів, „Народна Торговля“ досі нам своєї оферти не предложила. А натомість забігають о наше посередництво чужі, великі фірми „Вінімпорт“ і фірма Шлюмбергер. Мабуть з цією останньою фірмою заключимо нашу, для нашого духовенства дуже корисну умову.*)

Виконуючи точку § 3. л. нашого статуту, допомагає дирекція своїми датками бідні сироти по священниках в найконечніших випадках. Не може однак робити цього видатніше, бо і грошей нема, і не хоче роздроблювати своїх фондів на дрібні річі, які хоче зібрати у більшу квоту, щоби оснувати дешеву позичкову касу для нашого духовенства та приступити до будови „Священного Дому“ у Львові, тимбільше що можемо похвалитись вже й гарною парцелею при вул. Ванди, вартости до 600 доларів. Сю парцелю набуло ще розв'язане Товариство св. Ап. Павла, а Митрополичий Ординаріят, який на основі §. 30 статуту Тов. св. Павла має право розпоряджати майном розв'язаного товариства, віддав сю парцелю

*) В останніх днях, коли отся стаття вже була зложена, „Народня Торговля“ предложила нам свою, також дуже корисну оферту і її прийmemo.

нашому Товариству, як переємникови завдань Тов. св. Павла.

А тепер йде просьба до наших ОО. Собратів: Не чекайте від нас відразу великих річей, широкої діяльності, бо діяльність можна проявити аж тоді, коли будуть фонди, коли будуть гроші, а ті якось не хочуть плисти до нас. На пятьдесят два деканати лише слідує деканати вивязуються зі своїх обов'язків як слід, присилаючи місячні вкладки: бережанський, бурштинський, галицький, брідський, олеський, бобрецький, городецький, унівський, болахівський, тухлянський. Підкреслені деканати особливо знаменито вивязуються з принятих на себе зобов'язань; Один з деканатів прислав нам заяву, що вкладка по одному золотому на місяць завелика, а кондеканальні рішили платити п'ять золотих на рік, але вдійсності не прислано досі звідам ані сотика. Чи може бути дешевша вкладка як 1 зл. місячно, коли ми маємо досягнути більші речі?! Народні учителі платять по 5 зл. місячно і тому мають кам'яниці доми, оселі, позичкому касу, часопис, організацію, а ми що?... Ми самі собі знижуємо висоту вкладки і... не присилаємо ані сотика!...

Для облекшення пересилки грошей, дирекція небавом перешле на руки оо. деканів поштою складанки.

Ще з одною просьбою звертається дирекція до ОО. Собратів: просимо там — де ще цього нема — завести „Хроніку парохії“, де треба вписувати усі важніші події нашого церковно-народного життя. А ми якраз переживаємо важні часи: війна, похід православ'я на Лемківщині, повоєнні події, пацифікація, все те аж проситься на папір. Кілько то при тім наше духовенство витерпіло, а все готово безслідно пропасти! Пишім свою історію і дбаймо про себе самих!

о. Юліян Дзерович

„Власна Допомога“

священнича кооператива у Львові

вул. Корняків 1/II

В році 1924 основано кооперативу „Власна Допомога“ і здавалось, що вона згуртує всіх священників. Минуло вже 8 літ, а число членів кооперативи навіть не дійшло до $\frac{1}{10}$ частини всіх священників нашої церковної провінції. Всі верстви від найвищих до найнижчих, від учених до неграмотних організуються і дбають про свій стан, одні священники тільки не зрозуміли, чи не хочуть розуміти значіння

кооперативи. „Власна Допомога“ хотіла згуртувати наших священиків і дати їм спосіб, як можна зарадити членам, згідно їх рідні в чорній годині. В тій цілі оголошено при виданні Устава на 1931 рік осьяку оповістку; „При кооперативі отвірається посмертний фонд. Кождий член платить місячно 1 зл., а на случай смерти члена виплачується рідні умершого тільки золотих, скільки є записаних членів“. На цей зазив зголосилося двох священиків, які впустили 12 зол., і ці гроші виплачено рідні по смерти одного члена і більше вже не зголошується ніхто. Можливо, що тепер зрозуміють священики вагу такого посмертного фонду і всі як один зголосяться в члени кооперативи „Власна Допомога“ та зложать крім вписового (5 зл.) і уділу (20 зл.) також 1 зл. місячно на посмертний фонд. Як доказ цього, що може посмертний фонд, нехай послужить приклад, взятий з української „Взаємної Помочі учителів“, кооперативи учителів народних шкіл і „Учительської Громади“, учителів середніх і висших шкіл. По смерти члена „Взаємної Помочі учителів“ виплатив посмертний фонд, дітям сиротам 1965 зл., а по смерти члена „Учительської Громади“ виплачено жінці члена 500 зл., а члени „Власної Допомоги“ впустили до посмертного фонду 12 зол.! Браття і Отці! Ми вчимо і радимо другим, а собі не хочемо поради, хоч нас не мале число. Основуємо нові товариства і думаємо, що вже все зроблено, тимчасом й нове товариство не допоможе нічого, як члени не схочуть працювати і співділати. В початках „Власної Допомоги“ бл. п. о. С. Біленький не жалував труду і часу і кооператива зачинала рости, але по його смерти життя „Власної Допомоги“ завмирає, бо священики не дбають, а може й не знають про те, що є священича кооператива.

„Власна Допомога“ видає і має на складі отсі шкільні підручники до науки релігії:

1. *Біблійні образки* о. С. Біленького по 1'25 зол.
2. *Наука віри в біблійних оповіданнях* о. С. Біленького по 1'80“.

Обі ці книжки затвердило Міністерство В. Р. і О. П. в Варшаві розпорядком з дня 22. жовтня 1929, ч. II. 26612/29 як шкільні підручники для учнів вселюдних шкіл для I, II, і III кл. Про цей розпорядок повідомила кооперативу Кураторія Львівської Шкільної Округи дня 31. жовтня 1929. ч. О. 2393/29.

Крім цих двох книжок є ще в кооперативі 3) Історія церкви о. Др. Я. Левицького, підручник для науки релігії в середніх школах, і 4) Список книжок (інвентар для бібліотек).

Рік річно видає кооператива церковний Устав і висилає священикам. За попередні Устави залягають священики около 800 зл., тому в цім році видала кооператива в меншій накладі Устав в двох брошурах, щоби на будуче об-

стови книжки, яка обіймає 416 сторіні! А прецінь головню на зміст книжки треба було звернути увагу! про вартість проповідей найбільше говорити! Але шож? Треба було о. К. як найбільше обтяжувати матеріялу. А що зміст моїх проповідей його не дає, тож треба його пошукати де лиш можливо, отже і на окладинці! Ба і попередні дві мої брошурки, які теж з і самими проповідями не мають нічого спільного, обговорює о. К. — зовсім очевидно непотрібно, — хіба тільки на те, щоби більше закилів назбирати! Чи це має бути рецензія на проповіді?

Богато часу і труду тратить о. К. на те, щоби вказати, що ні мої дві брошурки, ні проповіді не повинні знаходитись під „шумним“ титулом „вибраних питань“, — бо їм бракує відповідної наукової „літературної форми“. Тимчасом зовсім неслухно! Я брав „вибрані питання“ у ширшому значінню, — так, як їх уживає наша „Богословія“, яка під рубрикою „вибрані питання“ поміщує м. і. й некрології (гл. „Богословія“ 1931, стор. 397 і др.) — В такому розумінню можуть бути вони трактовані і популярно. Для того й кожда проповідь є для мене „вибраним питанням“ — вибраним з поміж соток інших питань — тем.

Зовсім неслухно і неоправдано закидує о. К., що заголовок: „По думці Хр. Євангелії“ нічого не каже про зміст книжки. О. К. видно не знає, що всі майже нові проповідничі твори (чужомовні) виходять під аналогічними заголовками і підзаголовками. Напр. шойно вийшов 3-томовий нім. твір під таким самим заголовком, як мої „Науки“ („Im Geiste des Evangeliums“ — Homilien u. Predigten von Dr. J. Tongelen). Отже коли такий заголовок говорить щось для Німців, то чому для о. К. „нічого він не каже“? Чи це може не тенденційність?

Кпить собі о. К. з деяких заголовків проповідей, порівнюючи їх з афішовими „шлягерами“, що запрошують до церкви! А ось Шпіраго дає своїм проповідям м. і. такі заголовки: „Christus erteilt Audienzen“ „Fort mit der Menschenfurcht!“ „Fort mit dem Aberglauben!“ і т. д. А прецінь ніхто якось не кпить собі із нього! А, так! Бо там інша культура!

Зовсім безправним і некультурним закидом о. К. є те, що він вмішується навіть де авторських прав. Нде чогось подібного не почувте, щоби напр. німецький рецензент робив закид якомусь авторови за те, що він застеріг собі автор. права! Бо кождий рецензент знає, що авторські права — то приватна власність автора і закидати йому що до них свою волю — значилоб вмішуватись просто до чужого приватного добра. А чи знає о. К., що більша часть нозіших авторів (проповідей) якраз залюбки застерігає собі авторські права? А їх твори перекладають і ніхто не боїться „авторського податку“! І чи знає о. К., що напр. Шпіраго не тільки застеріг собі авторські права ще до всіх своїх писань, (до найменших брошурок включно) але теж й до таких збірок, які він скопілював з різних жерел, (як напр. Klugheitsregeln і т. п.). Що більше: Навіть дотепи („Heiteres“), які позбирав зі всіх усюдів, обложив Шпіраго авторським застереженням: „Alle Rechte vorbehalten!“ І ніхто не робить йому за це докорів! Нехайби то я, чи хто інший зробив щось подібного! Уявляю собі, яким „благородним“ обуренням запалав би тоді о. К. та скільки неблагородних кпин висипав би він за таке на його голову!

Закидує мені м. і. о. К. „самохвальство“ за такі слова: „...старався я писати як найкращою літературною мовою та найновішим правомислом“. Цей закид — то собі звичайна інсинуація!

Самохвальством булоб, колиб я сказав: „Я написав („Науки“) найкращою літ. мовою...“ а не, коли я кажу, що тільки „старався“ так писати, отже стремів тільки.. Старання не є ще досконалистю і тому не може бути самохвальством!

А чи справді старався, то нехай самі Ш. Читачі осудять. Та тут вже о. К. має готовий „показ“, що мова моя не є чиста, бо 8 (вісім) слів — „то самі красоти з 1848 року“ Нехай Ш. Читачі самі осудять чи

о. К. має моральне право до таких кпин з приводу слів: „чувство“, „обоятість“, „дитинство“ — Цеж слова, якими послугується до нині наша інтелігенція в слові і письмі, і довго ще послугуватиметься! — Цеж не є „понеже“, „ходивем“, чи яке там „позаяк“!

Зрештою не кажу, щоб вичислені о. К. слова були добрі, але хто може охоронитися, пишучи 26-аркушеву книжку, щоб ні одного слова такого не ужити, — тим паче, що ними послугуються у щоденному житті і тим паче, що деякі наші українсти (як напр. Смаль-Стоцький) кажуть писати так, як говориться; (отже м. і. і „дитинство“). Зрештою, чи о. К. думає, що його твори є зовсім вільні від подібних „красот 1848. р.“ Нехай но дасть одну свою книжку „спецови“ з „Кутика мови“, а побачить, що і в нього такі „красоти“ найдуться. Тому не треба так зїдливо кпити собі з другого!

II.

Щодо змісту „Наук“, то він (каже о. К.) „щасливіший“ (ніж форма), але „місцями надто бомбастичний, місцями тривіальний“.

Отже а прогос „бомбастики“, яку видвигає о. К., мушу сказати, що здається Ш. Рецензент не знає різниці між т. зв. „реторичними фігурами“, а „бомбастикою“. „Реторичні фігури“ є доброю прикметою проповідей і їх треба уживати. Це — „не штучки або хитрощі, (каже проф. Др Кепплер), що їх придумали ретори, ані також не служать до самої лишень прикраси мови; навпаки: вони є радше формами, середниками і силами, які витворив сам зі себе природний дар мови людини, а реторика підхопила їх лишень. Через них головню різниться стиль мови від стилю в книжках і розправах. Коли мова має бути мовою, а не розправою, отже коли має бути природною, то в ній мусять бути реторичні фігури. Уживав їх Спаситель, уживали Апостоли і всі великі проповідники всіх часів“. І таких реторичних форм у мене є „доволі“ — Але не бомбастики, як твердить о. К. Бомбастика італійської школи середних віків вже давно перешуміла. У нинішній проповіді вона булаб шкідливою і тому не вільно її вже зовсім уживати. Щоб Ш. Читачі могли наглядно переконалися, що о. К. зовсім несправедливо закидує мені бомбастику, наведу для порівняння один маленький уступ з бомбастичної проповіді славного Лякордера (1802—1861): „Не назву того любого, святого народу, що сильніший, як смерть; мої уста за мало чисті і жаркі, щоби могли його назвати. Але його знає небо, благословить земля, а всі шляхотні серця готують йому вітчину, любов, пристановище. О небо! що ти його бачиш! О земле! що про нього знаєш — о ви всі, що і ліпші і гідніші від мене, назвіть його, скажіть: Ірландія!“ Тепер прошу вишукати подібне бомбастичне місце у моїх проповідях: таку штучну, розтяглу мову, такі папушисті фігури та такі пересадні вирази, як у наведеному уступі — словом те, що складається на поняття „бомбастика“. Такого не найдете!

А може о. К. „бомбастикою“ називає поетичні звороти та уступи, що їх знаходить у моїх проповідях? Не знаю. У всякому разі поетичні звороти і взагалі поетична мова у проповідях не є теж бомбастикою, і вона потрібна. Я не розумію, як можна писати нпр. про „красу і велич Божого світу“ не уживаючи до цього поетичної мови! — Але щож? О. Костельникови треба як найбільше закидів, тож треба і „в молоці шукати кістки“ — як мовить наш селянин.

Не знаю теж, де бачить о. К. надто тривіальний зміст у моїх „Науках“. Може на стор. 229, де говорю про те, як непобожно моляться наші парохіяни по селлах? Хто зі Ш. Читачів має мої „Науки“, нехай прочитає собі те місце (від 3. стрічки з гори) і осудить чи воно справді таке „тривіальне“. І чи не треба було раз уже назвати ці речі по імені, коли вони так загально поширені по наших селлах.

Неоправданий є черговий закид о. К. про лиху характери-

стику фарисеїв та невідповідне порівнювання їх з більшовиками. На це відповідаю: Характеристика фарисеїв мусить бути і нині, і ще за 1000 літ, така сама, як тому 1000 літ взад, доки поняття: „злоба“, „облуда“, „гордість“, „самолюбство“ не наберуть іншого змісту. Тільки актуалізація тієї характеристики буде все інша. У мене вона у порівнянню з більшовиками. — Неслушно! — каже о. К. — бо це антиподи. Але в цьому не має о. К. рації. Засада: *Extrema se tangunt* — не страшила ще на своїм значінню! Чи більшовики, — скрайні інтернаціоналісти та їх антиподи: фашисти, — скрайні націоналісти, не мають багато спільних черт у своїй тактиці, через цю саме свою скрайність, безкомпромісовість, фанатизм? Чи фанатична ненависть колишніх фарисеїв супроти Христа не є подібна до такої самої фанатичної ненависті супроти Христа нинішніх більшовиків? Чи напевно не подібна є облуда більшовиків, (що в Женеві виголошують демагогічні промови про цілковите розоруження, а самі про це й не думають, що викрикують про „варварства буржуазної культури“, а самі випробовують силу трійливих газів на своїх горожанах) до облуди колишніх фарисеїв, що „цідили комарів, а поликали верблюдів“?

Негодує далі неслухно о. К. за те, що пояснюю біду у світі, через гріх „оклепаним способом“. А щож? Маю може зовсім промовчувати найважливіші обов'язки християнина! Гарно виглядала книжка проповідей, де не було б згадки про „занедбані молитви, опущені Сл. Божі, недбалі та неважливі Сповіді, негідні св. Причастя“? „Та се вже цілий світ знає!“ — каже о. К. — І що з того, що знає — відповідаю. Але чи виповнює світ це? — ось у тому річ. А коли не виповнює, — то чи не треба вже про це говорити? „Алеж ми хотілиб, — каже о. К., — бачити перед собою людську душу, розложену на глибші процеси і фази“... Отже психологічної студії хоче о. К. у недільних проповідях! Але як це погодити з головною ціллю проповідей, які, як сам о. К. каже на (ст. 338), „мають заохочувати слухачів до практичного христ. життя“? Можеб о. К. як референт „Пролов. Додатку Ниви“ написав кілька таких проповідей, як зразок; щоб були вони і цікаві і актуальні і орудували аргументами *ad hominem* і заохочували до практ. христ. життя, а при тім щоб бачилось у них і ті „глибші процеси і фази“ душі. Це було б далеко краще, ніж чого іншого хотіти на стор. 338, чого іншого на 339, з чого ні автор, ні читачі, ні сам о. К. навіть не конче мудрий... На щораз „дрібніші елементи“ розложені можуть бути тільки катихитичні проповіді, або цілий цикл проповідей на одну тему (н. пр. про гріх, молитву, сповідь) — але не будуть то недільні проповіді, які мусять бути на різні теми, а кожна проповідь мусить становити заокруглену цілість!

Треба було о. К. ще нелюгідностей і невірних з дійсністю представлень. Довго здається, шукав, їх, бо „дуже рідко“ (каже) трапляються вони. Але вишукав! Ось послушайте, що то за „невірні з дійсністю представлення“. Я написав на стор. 138. таке: „Колись, скажімо, в 100 чи 200 літ після смерті Христа... забажали поганські володарі Риму знищити (св. Церкву) в зародку“. Чи це „невірне з дійсністю“? Було воно певне з дійсністю, колиб я був написав: „В р. 330 забавив поганський володар знищити св. Церкву“.

Очевидно: переслідування християн було й зараз після смерті Христа, і 64. р. за Нерона, — алеж цього всего не треба було мені писати! Яж не писав історії переслідування! Мені треба було в одному реченні згадати про люте гонення християн і я нарочно вибрав час, коли вони були вже в повному розгарі і мали вже свою історію, щоб показати, що давні християни, помімо такого довгого і страшного терору не тільки що не втратили віри і відваги, а ще й відважнішими та відпорнішими ставали! Цього саме треба було мені до дальшої частини проповіді, щоб заохотити до більшої відваги нинішніх християн — трусів. Отже ельбюґіка і нема ніякої невірності! — Алеж не „забажали“ а ба-

жали (знищити Церкву) — каже о. К. Очевидно, що всі вони бажали, але кожний зокрема, починаючи своє переслідування (— бо були перерви) насамперед забажав, т. зн. постанови в. Зрештою все одно, чи „бажали“, чи „забажали“, — та нелюгідности, чи невірности з дійсністю зовсім нема, — хіба що хочеться мати їх „за всяку ціну“.

Summa summarum: Рецензія о. К. може послужити зразком, яка не повинна бути рецензією. Бо вона видвигає річі маловартні і неістотні, а мовчки пропускає, або дуже загальною трактує річі найважливіші.

На жаль: нічого я не навчився з рецензії о. К. І тому жду на рецензію, яку дасть саме життя. А воно напевно оцінюватиме мою працю з іншого становища, ніж це робив о. К., — зі становища: *sine ira et studio*. *)

о. П. Дзедзик.

Р. С. Тому, що у цій статті ходило мені тільки о те, щоби виказати тенденційність о. К., а не щоб полемізувати з ним, тому більше про це не буду писати.

ВСЯЧИНА

Поворот Впреосв. Митрополита до Львова. В понеділок, дня 3. жовтня ц. р. вечером вернув Впреосв. Митрополит з Підлютого, де перебував майже три місяці на лікуванні і відпочинку, до Львова. На повитання зібралось велике число львівського духовенства, в імені якого повитав Митрополита в митроп. палаті Преосв. Іван, а хор питомців Дух. Семинарії відспівав многолітствіє. Митрополит почуває себе значно краще, але — на жаль — ходити ще не може. Та не зважаючи на це, Митрополит взяв участь в храмовім празнику Покрови Пресв. Богородиці, перевівши перед архієрейською св. Літургією інсталяцію двох нових крилошан (крилошанина капітули, о. дра Лаби зі Львова і почетного крилошанина, о. дек. Сухого з Болехова) та виголосивши проповідь, яку великі маси вірних вислухали з великим зворушенням. З палати до церкви і назад занесли його на імprovізованій лектиці наші моторні студенти, великі поклонники Митрополита. По богослуженню майже все львівське духовенство мало щастя по довгій часі відвідати Митрополита та перебути в нього декілька хвилин на свободній гутірці.

Нова енцикліка папи Пія XI. „*Osservatore Romano*“ з дня 1. жовтня ц. р. приніс нову енцикліку папи Пія XI в справі переслідування католиків в Мексиці, яка зачинається словами „*Acerba animi anxietudo*“. Звернена вона передусім до католицького єпископату Мексика, тої нещасної країни, де нині знов розпочато, переслідування католицької Церкви.

*) Отсю репліку поміщуємо тільки тому, щоби дати о. Дзедзикови доказ, що „Нива“ нікого не думає кривдити; зрештою о. проф. Др. Г. Костельник заявив нам, що він у цій справі ще раз займе слово на сторінках „Ниви“. Редакція.

Заключений в 1929 році межі Ап. Престолом і урядом Мексика „modus vivendi“ — як бачимо — не довго тревав. Мимо того „modus-y vivendi“ мексиканський масонський уряд ломав свободу Церкви, прогнав більшість єпископів, закривав святині й духовні семінарії, а число священників так обмежив, що на одного припадає по кількадесять тисяч, а декуди навіть 100.000 вірних. А такий стан робить неможливою всяку душпастирську працю. Св. Отець протестує проти цього чергового насильства та хвалить героїство мексиканських єпископів, священників і вірних. І хоч осуджує несправедливий гніт Церкви в Мексиці, то з другого боку звиває всіх єпископів і священників, щоби вони в ім'я спасіння повірених їм душ покорилися несправедливим постановам нового закону та просили уряд о дозвіл служити св. Літургію в таких церквах, де нема на це виразного дозволу (уряд позволяє священникам справувати їх душпастирські функції лиш в деяких, точно означених церквах). Крім цього Св. Отець звиває вірних до єдності, до посіщування церков, до молитви і послуху своїм духовним отцям. Молодь закликає, щоби гуртувалася під прапором „Католицької Акції“ і всім уділяє Апост. благословення.

З Богословської Академії у Львові. Виклади на обох факультетах Академії зачалися вже 1. жовтня ц. р. Число всіх викладаючих сил виносить в сім році 18, з того 5 професорів звичайних (о. др. Сліпий, о. др. Мишковський, о. др. Яр. Левицький, о. др. Лаба і др. М. Чубатий), 2 надзвичайні (о. Ю. Дзерович і о. др. А. Іщак), а 11 заступників чи покликаних (о. кан. Лужницький, о. др. Фіголь, о. др. Конрад, о. дух. Рудь, о. др. Глинка, о. др. Сампара, о. др. Липський, о. др. Максимець, та покл. доцент пражського укр. університету др. К. Чехович, б. проф. Укр. Наук. Інст. в Берліні др. В. Залозецький, др. Яр. Пастернак і дир. Бабій). Деякі із цих останніх мають вже готові габілітаційні праці і ще в сім акад. році будуть іменовані доцентами чи надзвичайними професорами. Ректором Академії іменований на дальших три роки о. др. Сліпий, професор спец. догматики, деканом богословського факультету на сей рік вибраний о. др. Мишковський, проф. бібл. історії Ст. Зав. Філософічний факультет не має ще свого декана, бо факультет щойно організується і всі агенди, звязані з його організацією і репрезентацією на зверх, веде, на поручення Впреосв. Митрополита, ректор Академії. Студії на Академії, як це постановляє св. Отець у своїй енцикліці „Deus scientiarum Dominus“, тривають шість літ (2 роки філософії і 4 роки теології), але на практиці будуть вони тривати тільки п'ять, тому що можна буде комбінувати виклади, хіба, що хтось схоче досягнути котрийсь із академічних ступнів (ліценціят чи докторат); тоді буде змушений слухати викладів весь приписаний час. Сього року вже є всі

пять років. Викладові салі, салі семинарійні, бібліотека, музей приміщені покищо в будинку Дух. Семинарії.

Число студентів виносить в сім акад. році більш як 290, з цього 4 надзвичайних.

Нові крилошани львівської Митрополичої Капітули. В празник Покрови Пресв. Богородиці (14.X ц. р.) інстальював Впреосв. Митрополит нових крилошан львівської капітули. О. др. Василь Лаба, — бувший генеральний вікарій для тих наших греко-католиків, цивільних і військових, які опинилися по переході УГА за Збруч, на Великій Україні в рр. 1919—1920, дотеперішній віцекоректор Духовн. Семинарії, катихит дівочої учительської семинарії і звичайний професор біблійної історії Нов. Зав. на Богословській Академії — інстальований на дійсного крилошанина Митр. Капітули (на місце помершого в січні ц. р. бл. п. о. крил. Мих. Яцковського), а о. Волод. Сухий з Волоського Села і болехівський декан на почетного крилошанина.

Новим ОО. Крилошанам складаємо наші сердечні граюляції та бажаємо ще більших успіхів у праці для добра Церкви і народу!

Подяка св. Отця для кард. Каковського. Св. Отець надіслав в останніх днях варшавському архієпископови кард. Каковському спеціальне благословення, вискази свогого признання і горячу подяку за те, що він виступив (*per suo providenziale gesto*) проти книжки Генр. Ігн. Лубенського п. з. „Droga na Wschód Rzymu“ і заборонив вірним її читати та поширювати. Ця книжка — як відомо — вийшла недавно друком і в ній автор, хоч католик, дуже різко виступає проти унійної акції, яка ведеться на східних православних областях Польщі, мотивуючи своє негативне становище інтересами польської національної і державної рації.

Посвячення церкви ОО. Редемптористів в Ковлі. Дня 16. жовтня ц. р. посвячено в Ковлі на Волині католицьку церкву византійсько-словянського обряду, яку обслуговують ОО. Редемптористи, що ведуть тут від ряду літ дуже успішно свою місію. Церква ся була за царських часів призначена для війська, і називалася „піхотна“ військова церква. Вона перейшла на власність польського військового міністерства, яке її віднаймало ОО. Редемптористам на тридцять кілька літ. Вона деревляна, доволі велика, збудована в характеристичнім московським стилію. ОО. Редемптористи перебрали її в стані повного занедбання і руїни, та витратили багато грошей на її віднову і частинну перібку (копули „цибулі“, цю характеристичну прикмету московського стилію, змінено і приноровлено їх до вимог деревляного стилію українського), так що вона тепер презентується дуже чепурно і робить гарне вражіння, так своїм

зверхнім, як і внутрішнім виглядом. Побіч церкви побудували ОО. Редемптористи мурований дім, і туди перейшли з дотеперішнього помешкання, до речі, дуже невідного, що його за великі гроші винаймали. Посвячення церкви і монастиря довершив Преосв. Чернецький, який саме в Ковлі перед роками зачав своєю місійну діяльність, і виголосив на архієрейській Сл. Божій глибоко-повчаючу проповідь. Церква була переповнена не лиш тамошніми греко-католиками (буде їх вже біля 300 душ), але й православною інтелігенцією і простолюддям.

З сербської Церкви. По світовій війні слідно в сербській Церкві зріст побожності. Між простим народом самочинно витворився „богомольський рух“ (богомольці), який характеризує ревність для молитви, сповіди, св. причастя і взагалі для побожності. Сотки і тисячі людей ідуть процесійно від села до села, день і ніч пробувають на молитві, сповідаються і причащаються. Підчас єпископських візитацій і по 700 людей приступає до св. причастя. У нішській єпархії в рр. 1923—1931 вибудовано 41 нових церков (а там єпархії невеликі). Видно, що зіткнення з катол. Церквою спричинює конкуренційні відруки в сербській Церкві, які їй на добре виходять.

На загребського православного митрополита вибрав синод сербської Церкви Доситея, еп. нішської єпархії, того самого, що zorganizував православну Церкву в Чехословаччині.

На закінчення однорічної праці архієр. синоду сказав м. ін. патріарх Варнава: „По звідомленню архієреїв релігійно-моральне життя сербської часті нашого народу значно покрасшало. Загально спостерігається, що нарід щораз більше жиє релігійно-моральним життям, що є великою потіхою... Із задоволенням можемо сконстатувати також те, що місія нашої Церкви за границею в багатьох розвивається. В питанні внутрішньої і зовнішньої місії Церкви підносимо, що й надалі радо приймемо тих, котрі з переконання хочуть приймати православну віру. Осуджуємо ту акцію, котра хоче робити прозелітизм насильним, часто й недозволеним способом“.

„Характеристична проява в полудневій Сербії“. Під цим заголовком доносить загребський „Katol List“, що збігці з Істрії, поселені в селі Бістрениця над рікою Вардар, збудували собі нову церкву і при нагоді посвячення тієї церкви перейшли на православ'є. Ті збігці були римокатоликами, Хорватами, що втікли з Істрії, щоби не жити під італійською владою.

Дальший плян боротьби з релігією в большевії. Т. зв. Всесоюзна надзвичайна комісія для боротьби з релігією проголосила докладний плян нової безбожницької „пятилітки“ в большевії, яка має закінчитися в 1937 році. Пер-

шого року п'ятилітки (1932) мають закрити всі релігійні школи і курси: Духовники всіх релігійних віроісповідань будуть втягнені в реєстр т. зв. „лишенців“, себто людей без права до життя. Хто з них до 1.IV 1935 не залишить свого місця, буде силою прогнаний з большевії. В другім році (1933) мають бути знищені т. зв. „релігійні огнища“ в родині і „релігійних комунах“ (монастирях). Буде заборонено виробляти предмети, що служать потребам релігійного культу. Пропаганду невірства поведуть при допомозі нових 150 фільм безбожницького змісту. Третього року (1934) збільшиться активність большевицьких ячеек, себто буде зміцнений наступ воюючих безбожників. Тоді будуть закриті, а то й збудені всі святині по всіх більших містах. В четвертій році (1935) держава возьме замкнені святині для своїх цілей. В п'ятій році наступить дальше поглиблення боротьби на протирелігійнім фронті і по 1.IV 1937 не стане ні одної святині в цілїм большевицькім царстві.

Хоч би цей пекольний плян большевиків і вдався, то все таки не вдасться їм вирвати віри із душ мільонів людей і вона при зміні обставин таки знов затріюмфує.

Оборона перед комуністичною пропагандою безбожництва в Англії. Для оборони перед комуністичною пропагандою безбожництва, яку большевики перекинули до Англії, зорганізовано „християнську протестаційну акцію“, до котрої належать представники всіх християнських віроісповідань в Англії, а на чолі тієї акції стоїть лорд Alan, визначний католик.

Чи буде знята клятва з гетьмана Мазепи? Як подають „Wiadomości Ukraińskie“, в українських православних кругах виринув проєкт звернутися до митр. Діонісія з проською зняти клятву з гетьмана Мазепи, киненої в свій свій час під натиском державної влади, яка суперечить з церк. канонами та обиджує національні почування Українців.

Висвячення о. дра И. Жука на єпископа. Американська „Свобода“ доносить, що в неділю 25. вересня відбулася консекрація о. дра И. Жука на єпископа Української Православної Церкви Півн. Америки. Висвячення, яке відбулося в церкві св. Володимира при великим здвизі народу, довершили архієп. Афтиміос з Брукліна і єпископ Софроніос з Лос Енджелес, при участі около 20 священників. По висвяченню відбувся в церковній галі святочний обід, в якому взяло участь біля 40 осіб.

Відкриття польської Дух. Семинарії заграничної. З початком вересня ц. р. відкрито стараннями кард. Гльонда в Потулицях коло Накла, в палаті, яку подарувала гр. Анна Потулицька, заграничну Дух. Семинарію, завданням якої є виховувати душпастирів для місій між Поляками, які живуть поза границями Польщі, а яких Поляки начисляють

біля 7 мільйонів. Семінарія зорганізована в рамках монашого згромадження. Є в ній в сім першій році 21 кандидатів з цілої Польщі і 17 кандидатів на помічників місіонарям. 15. жовтня ц. р. кандидати духовн. стану розпочали свій новіціят, а по році новіціату зачнуть свої п'ятилітні студії філософії і теології в Гнезні і Познані, після чого займуться душпастирською працею в поодиноких скупченнях польської еміграції. Гр. Потулицька подарувала для семінарії не лиш величаву палату, але й 120 морговий парк. Ця сама графиня подарувала для цілей кат. університету в Люблині 22.000 моргів землі, чим дала йому змогу існувати і розвиватися. Для несення моральної і матеріальної помочі емігрантам оснували Поляки що й окреме товариство під протекторатом кард. Гльонда і воно устроїло дня 2. Х. ц. р. по цілій Польщі збірку на цілі акції опіки над емігрантами.

Католицький єпископ византійського обряду в Туреччині. Католики византійського обряду в Туреччині дістали свого власного єпископа. Є ним Преосв. Діонісій Варухас, що походить з стародавнього православного византійського роду. Єпископських свячень уділив йому дня 10. липня ц. р. в малій византійсько-католицькій церкві в Царгороді атенський єпископ Калавассі, що мав досі юрисдикцію над католиками византійського обряду в Туреччині, і болгарський гр.-кат. єпископ Преосв. Куртев.

Всіх католиків в Туреччині є під сю пору біля 32.000 різних обрядів. Латинників є около 20.000. Незєдинених є в цілій Туреччині 180.000, а протестантів 6000 душ. На 13,660.000 всего населення турецької держави християни становлять — як бачимо — дуже незначне число. Турецькі католики — це люди переважно низших суспільних станів. Відносно добре розвиваються в Туреччині католицькі школи, ведені католицькими монашими чинами, французькими, італійськими й австрійськими. Мають вони у всенародніх школах 8000 дітей (12 шкіл хлопчачих і 20 дівочих), а в середніх (колегіях і пенсіонатах) понад 5000 молоді. До всіх католицьких шкіл ходять і некатоліки, ба навіть магометани. Католицька преса в Туреччині дуже слабо розвинена. Апост. делегатура в Царгороді видає тижневик „Vita Catholica“ у французькій та італійській мові, а гр.-католики мають місячник, писаний по грецьки. Більшість турецьких католиків жиє в околицях Царгороду і Смирни. (Арошт.).

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 15 зл. річно,
півріч. 7-50 зл., чвертьрічно 3-75 зл.
— для Америки 3 доларя річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

На маргінесі одної книжки

I

„Не є католиком той, хто виступає
проти унійної акції“.

Пій XI.

Неоунійна акція, яка від кількох літ ведеться на українсько-білоруських областях Польщі, в останнім часі знов сколихнула цілою публичною опінією Польщі та на сторінках польської преси заняла на якийсь час одно із перших місць. Причинилася до цього у великій мірі книжка Генр. Лубенського п. з. „Droga na Wschód Rzymu“ (Дорога Риму на Схід), а радше крок варшавського архієпископа, кард. Каковського, який проти неї рішучо виступив і заборонив вірним її читати і поширювати. Від тоді уся польська преса різних політичних й ідеологічних напрямків заговорила про неї, а через це й унійна акція набрала ще більшої гостроти й актуальности.

Унійна акція, яка вже від 1924 року ведеться на православних областях польської республіки, це для католицьких Поляків певного роду іспит з їх католицького світогляду і світоприймання, іспит з того, чи вони дійсно вміють „sentire cum Ecclesia“. Ажтеж Поляки на всіх торжествах і при всяких нагодах з гордістю підносять, що діло унійних обох розєднаних Церков, головню на слов'янському Сході, це історичне післанництво Польщі! Усіж дотеперішні унійні змагання обох Церков находили в Польщі все живий відгомін, тому що визнавці Східної Церкви творили в ній майже половину населення, а крім цього Польща може за-

писати собі на похвалу доведення до кінця найбільшого і найтривалішого унійного діла, яким була Берестейська Унія в XVI ст.

Коли Польща впала і дісталася під владу православної Росії, яка в доволі короткому часі зліквідувала унію на її землях, Поляки і на далі не перестали уважати унії за свою історичну місію і в тім напрямі вели далі пропаганду, так в Росії самій, як і за границею. В тій добі своєї історії були вони і найгорячішими прихильниками і найзавзятішими пропагаторами унії. Переслідуваних за Унію вважали своїми національними героями, Святих і великих подвижників уніятської Церкви втягнули в число своїх великих людей, одним словом унія в їх очах — то був синімі Польщі, її державницького розуму та її експанзії на Схід. І так як в часи неволі Поляки мріяли про відзискання державної незалежності, так також красші представники польського католицького світа думали і про відродження унійної думки на українсько-білоруських землях, до котрих вони все мали т. зв. історичні претенсії.

Тому й не диво, що коли Польща відзискала в 1918 році повну державну незалежність, мусіли віджити і давні унійні ідеї, та — мовляв — історична місія Польщі, що була для неї одночасно плащиком для поширення своїх впливів на Схід.

І ось в кінці 1923 року виходять перші пропозиції від польського єпископату (єп. Пшездзєцький) до Ап. Престола в справі започаткування унійної акції на укр. білоруських областях польської республіки, на що Ап. Престол присилає свої інструкції, а в січні 1924 року і декрети з відповідними повноваженнями. Впродовж 1924 р. починають повставати перші уніятські парохії, що їх зачинили називати східно-слов'янського, або таки коротко „wschodniego obrządku“, на областях єпархій: підляшської, волинської, мінської (нині пінської) і луцької.

Однак польська єрархія, започатковуючи нову унійну акцію на т. зв. кресах, не мала на оці виключно тільки церковно-релігійну ціль. Це видно з того, що вона дуже зручно постаралася відгородити ту акцію хінським муром від уніятської Церкви в Галичині, — яка одинока, як Східна, повинна була взяти провід тієї акції в свої руки, — прийняла іншу назву для нової церковної організації (звідки й легенда про четвертий обряд катол. Церкви в Польщі!) і нічого ініційно не зробила перед урядом, де мала великанські впливи (тоді відношення уряду до катол. польської Церкви і її єрархії було зовсім інакше як нині), для того, щоби пок. єп. Боцян, що мав на се згоду Риму, міг засісти на своїй єпископській катедрі в Луцьку.

І тому ціла акція вже в перших своїх початках станула на неправильний шлях: її ведуть і їй патронують латинські єрархи і латинське духовенство, уніятська єрархія і духовенство відсунені від всякого впливу на неї, для допущення одного галицького уніятського священика для праці на унійних областях треба вживати усіх можливих впливів і протекцій, вірні нової церковної організації, хоч східні, віддані під юрисдикцію латинських польських єпископів, що викликає неохоту серед них, а серед національно свідомого православного елементу витворюються протиунійні настрої, цілу акцію стають називати „польською“ або „жондовою унією“, що в часи більшого національного освідомлення і загострених національних конфліктів не виставляло їй підхлібного свідоцтва.

Те неправильне поставлення унійної акції в її перших початках дуже їй пошкодило. Стримало відразу її розмах та не дозволило їй здобути ту прихильність і симпатію навіть серед католиків, яка їй слушно належала. До нової церковної організації стають приєднуватися не маси православного населення і не цілі парохії, як того можна було сподіватися, головню на українських областях, колиб акцію була взяла в свої руки галицька укр. католицька Церква, але по більшій часті малі гуртки. З браку духовенства (уніятського з Галичини боялися допустити) приймають до унійної праці бувших православних священиків без розбору, м. ін. і таких, які приймали католицизм не з ідейних, надприродних мотивів і які потому цілу унійну акцію тільки компромітували і справі більше шкодили, чим помагали. Нові унійні парохії, які в деяких випадках повставали без належної підготовки, а радше під впливом якоїсь примхи чи невдоволення, довгий час не можуть належно закріпитися на місцях, другі знов повстають на те, щоби в скорому часі зчезнути.

Однак мимо того всего в перших роках новоунійної акції видно у ній поступи, ба навіть розмах, котрий одначе поволи, з браку духовенства, стає властиво перемінюватися у хаос: на овиді появляються різні „новонавернені“ архимандрити, протоєреї і сіра духовна братія, їздять сюди й туди, роблять великий галас, щоби, счинивши стільки непотрібного шуму, вернути назад до... православія. З тим явищем мають керманичі акції найбільше клопоту.

Та всетаки Поляки радіють першими успіхами унійної акції, вона розвивається по лінії їхніх бажань і плянів.

Тільки українське католицьке духовенство, відсунене від цілої акції, зайняло вижидаче становище.

Одначе радість серед польського громадянства не довго тревала. По першім захопленню успіхами, стало воно поволи розчаровуватися. Повертаючи до церковної єдності православні мали на підставі інструкцій Апост.

Престола оставати й надалі в своєму східному, в даному разі синодальному обряді; вони, за виїмком узнання примату папи, до ніяких інших змін не були обов'язані. Вслід за цим усі богослуження нових католиків византійського обряду нічим не різняться від богослужень у православних, священники уживають тих самих одягів і риз, що й православні і загалом на зверх — як і належить — ніщо не змінилося. А тут так бажалося, щоби нова церковна організація дістала більше латино-польської політури на зверх, а в її нутрі щоби в парі з працею духовенства над релігійним перевихованням і католицьким освідомленням повертаючих до церковної єдності вірних, йшла одночасно праця над вихованням в державно-польським дусі, так начеб Церква могла пропагувати поза релігійними ще й якісь інші ідеї. В додатку Апост. Престол підчинив цілу унійну акцію Комісії „Pro Russia“, вказуючи тим, що неоунійна акція в Польщі це тільки перший етап великої акції катол. Церкви для привернення до церковної єдності православних народів бувшої російської імперії.

І ось тут, на точці неоднакового підходу до цілої важливої квестії, зав'язався перший вузол конфлікту між Апост. Престолом і польською державною рацією. Апост. Престол глядить на цілу акцію з точки чисто релігійної, надприродної і з широкого, католицького становища, а польські провідні круги і свідоме громадянство глядять на неї тільки з точки польської державної рації і зі становища вузького, льокального, трактуючи справу як виключно свою власну.

І як тільки Поляки побачили, що нова унія не дає їм того всего, чого вони по ній сподівалися, стали проти неї всіми силами виступати. Можна сміливо сказати, що ціле свідоме польське громадянство (з виїмком хіба тільки деякої частини католицької єрархії і духовенства, що станули відносно цілої справи на справді католицьким становищі) утворило один спільний фронт проти неоунійної акції. На сторінках преси стали появлятися статті, що представляли її в від'ємному світлі; стали її закидувати, що вона шкодить і польській державній рації, бо русифікує вірних (так, начеб та акція була ведена серед польського населення, а не серед православних, яких теперішня православна Церква так зрусифікувала, що унійна акція ніяк не може з нею під цим оглядом конкурувати), і не приносить хісна католицизмови, ба навіть веде до безвірства. Тому почали протиставляти їй іншу концепцію, а саме ширення унії в латинським обряді, зраджуючи тим брак найменшого поняття про те, що таке унія. Спокійна спочатку часописна дискусія, де далі, прибирає все гостріші форми: про цілу акцію зачинають висловлюватися зневажливо, її обвинувачують просто в державній зраді, унійних діячів, головню Альбертинських Єзуїтів, що

з послуху до своєї найвисшої влади церковної і з душпастирської ревности взялися з успіхом до праці, висмівано, понижувано, вимагано наложення бойкоту на них. Навіть самого єпископа нової церковної організації, Преосв. Чернецького, не пощаджено, наділивши його згідливим епітетами, порівнюючи його з відомим православним єпископом Евлогієм і ін. Крім галасу і крику, счиненого на сторінках преси, появились окремі публікації, меморіяли різних патріотичних організацій і реферати, заговорено про неї дуже остро і рішучо в польських законодавчих установах. Велику і святу ідею зєдинення Церков, про яку рішаючий голос має тільки Церква в особі свого найвисшого Керманіча, зроблено предметом своїх дрібних, й часом не дуже то етичних плянів і торгів. Її опльовано, обкидано болотом, зневажено. І робили се ті, що по більшій частині не знають навіть, в чім лежить суть великої ідеї зєдинення, та витворили серед польського громадянства крайнє ворожу і крайнє нетерпиму супроти цілої акції атмосферу.

І на таким ґрунті, серед такої атмосфери виросла нова цвітка, якій на ім'я „Droga na Wschód Rzymu“. Появилася вона в самому розгарі боротьби проти неоунійної акції. Здавалося, що вона своєю появою і своєю принадною, опертою здебільша на фалшивім освітленню історичних фактів, аргументацією піддержить ворожий настрій серед польського громадянства, а може й спонукає урядові круги до чинного виступу проти чисто церковної діяльності католицької Церкви в католицькій державі. Та так не сталося, бо майже одночасно із її появою зайшов факт, який повинен би вже раз опам'ятати польське католицьке громадянство та припинити його неузасаднені атаки на унійну діяльність.

На III унійній конференції в Пінську проголошено устами єп. Пшездзєцького слова св. Отця, що „не є правдивим католиком той, хто ставить ся ворожо до унійної акції на областях Польщі“. Був це виразний натяк св. Отця на ту безосновну, непогамовану нагінку польського католицького громадянства — а, на жаль, і духовенства — на унійну акцію. Крім цих слів св. Отець наче жалувався перед єп. Пшездзєцьким, що дискусія проти Комісії pro Russia ведеться тільки в Польщі та ще раз зазначив, що в питаннях, які торкаються чисто релігійної діяльності, не може Церква входити в ніякі пертрактації з державною властю.

Ці слова найвисшого Зверхника католицької Церкви, повні жалю і болю, звернені на адресу найбільш католицького народу (як про це залюбки Поляки говорять) викликали справжню констернацію серед ворожого до унійної

акції табору. Бо й якжеж? Найбільш католицькому народови треба пригадувати його найпримітивніші обов'язки супроти своєї катол. Церкви?! Такої пригадки не дістав в останніх часах ні один католицький нарід. Супроти того замовкли наклепи і ворожі вигуки на сторінках преси, присмирніли всякі патріотичні діячі, понеслися заяви, що — мовляв — ніхто проти самої унійної ідеї не виступає, а тільки проти її метод.

Та на тому не кінець. Брошуру „Droga na W. R.“, за її скандальний зміст, варшавський архієпископ, кард. Каковський заборонив читати і поширювати.

Ось і коротенький історичний нарис неоунійної акції в Польщі та витвореної довкола неї тієї нездорової атмосфери, з якої вийшла брошура „Droga na Wschód Rzemu“.

X.

Рефлексії католика на сучасну кризу

Європейська цивілізація переходить нині одну з найбільших криз, які колинебудь були в історії. Хитаються традиційні основи в кожній ділянці життя і не знаємо, які нові прийдуть на їх місце. Одні думають, що Європа і її культура увійшли в стадію неминучого упадку — другі вірять, що саме тепер Європа починає реалізувати здобутки модерних наук і ми ось-ось побачимо новий соціальний лад, який своєю досконалістю перевищить усе, що світ досі бачив. Одно є певне, що старий лад сконав, а в парі з ним і спосіб традиційного сприймання християнської правди і моралі, які ще в девятнадцятому столітті мали сильний вплив на людські уми. Криза модерного світа лежить в тому, що світ або заперечує існування духової дійсності зовсім, або коли її признає, то як щось, що не має і не може мати звязку з щоденним життям чоловіка.

Якжеж дивиться католицизм на проблеми, які виринають з тої ситуації і які можливості співпраці чи конфлікту між ним а новим світом? Католицизм признає відмінність і автономію світів, природного і надприродного, але він ніколи не схилиться до того, щоби один від другого відділити. Духовий принцип, цінності вічні втискаються у світ змислів так глибоко, що не має ні одної події в людським життю чи в історії, яка не мала би вічного духового значіння. Католицьким ідеалом є звести усе життя до певної суцільності і гармонії. Він не перечить природних людських вартостей ані не хоче їх нищити — він старається тільки поставити їх у живе відношення до правд духових, до духової дійсності. Цей ідеал зможуть католики

осягнути, коли найдуть досить інтелектуального розуміння до наростаючих проблем і досить хотіння до католицької активності серед модерних суспільностей. Якщо ми будемо вибирати вигіднішу дорогу і будемо себе тримати пасивно у відношенню до модерного світа, то хоч самі заховаємо чистоту Божої науки і не сплямимо святости Церкви, проте не виконаємо нашої місії у світі, бо ми лишили би світ і його суспільности — яких складовою частию є теж ми католики — на власну судьбу, яка можливо й скриває в собі загибель. Великі католицькі мислителі признають, що в нових формах ладу, які вириваються з кітла модерної історії, є багато дечого доброго і правдивого і на них об'являється Божя воля, яка є присутня всюди, де щонебудь діється. І вони можуть в якийсь спосіб послужити вічним цілям на землі.

Форми комуністичного ладу є нелюдські. Комунізм перечить Бога, але в ім'я колективу він заперечує теж і чоловіка. Але той самий комунізм видвигнув велику проблему соціальної реконструкції, за якою ціле людство страгнене. Сама ідея справедливого унормовання соціального життя є справедлива ідея. Нашою річю є модерний світ зрозуміти, але при тому належить теж і пильне око мати, щоби самим не заразитися струєю модерних переконань і не затратити розуміння вічних вартостей. Хоч яке трудне діло католицької місії в модернім світі, то щоби його виконати, маємо нині більше нагоди, ніж колинебудь ми її мали впродовж останньої сотки літ. Старі мури, які відділювали католицький світ від модерного, впали, і хоч напрямні модерної культури знищили багато дечого позитивного, що лежало в традиціях минулого, то в парі з тим вони змили також багато пересудів і категорій думки, які ізолювали католицьку традицію від живого зв'язку з модерним світом. Нинішнє покоління є незвичайно вразливе на релігійні проблеми. Воно ставить його в ясній, густо-частій навіть у гострій формі. Воно домагається, щоби релігія йшла в парі з соціальними потребами, щоби вона давала розв'язку національних, економічних й інтелектуальних проблем, щоби ставала на службу людським потребам — хоч те покоління дуже часто не має розуміння для того, що в релігії є теж надприродний елемент, якого не можна відділити від релігійного ідеалу. Хоч релігійна девоція є багато слабша від такої в передвоєнних часах — то заінтересування справами релігії є куди ширше. З проповідальниці виходить нині релігійна проблема на шпальти щоденної преси, на філі космічного етеру, в Європі й Америці виходять цілі стоси літератури на релігійні теми. Більша частина цієї літератури має малу позитивну вартість. Але все таки вона є доказом реальної потреби, хоч не дає вдовольняючої

розв'язки. Звичайно авторам тої літератури бракує філософського наставлення до заторкуваних ними kwestій. Вони не мають ні симпатії ні зрозуміння до католицької думки. Вони все ще уважають католицизм як прибіжище всіх тих, що не мають відваги стати до боротьби з життям. Католицьку філософію на далі трактують як середньовічний обскурантизм. В дійсності то вони самі живуть в минулому і не видить нового світа, який в болях родиться. Вони далі продовжують міркування про відділення релігії від догми та етики — тоді як світ відвертається від суб'єктивізму й ідеалізму і шукає абсолютних вартостей. Вони не видять, що дух Русса, Канта і Спенсера минув. Лібералізм, поступ і цивілізація являються в іншому освітленню ніж 50 років тому назад. Нині вже не дають віри тому переконанню, що поступ то якесь *ens necessarium* і автоматичне, будьтоби людство могло рости в мудрості і в щасті у нескінченість, коли би йому полишити абсолютну свободу ділання. Католицизм признає вагу новітнього поступу і його матеріальних плянів, але воно й твердить, що людське життя спирається на рівновазі сил і та рівновага неминуче захитається, коли усунемо чинники, які її регулюють. І всі нині видять, що наглій зріст багатства і людності після індустріальної революції не продовжується в нескінченість. Той поступ сам поставив собі межі і викликав гамуючі сили. Машина дала великі можливости виробничої експансії, але вона привела теж до надпродукції і до безробіття. Наука навчила чоловіка унешкідливлювати недуги і пошести, але навчила його теж успішного і легкого способу вбивати людей. Економічна експансія дала Європі гегемонію над цілим світом, але таж сама наука економії збудила націоналізм поневолених народів. Капіталізм винаходить все нові жерела багатства, але він теж видвигає проблему експлоатації і соціальної революції.

Нині вже є загальне переконання, що поступ не мусить продовжуватися у нескінченість, бо сили, які приводить світ до успіху, в рівній мірі можуть привести його й до упадку. Цивілізація є не так вислідом природного процесу еволюції, як передусім результатом змагання людського духа в боротьбі з природою. Цивілізація то штучне твориво людської волі й інтелекту. Провід і контролю є конечні, коли хочемо оминати небезпечні місця. Вістря проблеми є — якими мають бути людський поступ і цивілізація: чи виключно матеріальними, чи теж і духовими. Зо дної сторони маємо розв'язку комуністичну і американську. Одна і друга є для католиків неприємлива, бо вони обидві нелюдські, хоч американська система матеріального устрою є нескінчено успішніша від совітського експерименту. З другого боку маємо історичні традиції

європейської культури. Ці традиції ніколи не були чисто матеріальні. В давнину вони були зв'язані з християнською релігією, а в останнім столітті з ліберальним гуманітаризмом і ліберальним націоналізмом. Французька революція, англійський лібералізм, італійське ресорджіменто і німецький націоналізм та парламентаризм і соціалізм — всі ті ідеали, які стільки впливу мали на формування модерної Європи, носили в собі духовий елемент, але самі зі себе вони не мали сили створити якісь тривалі форми. Змагання забезпечити світові ідеал демократії скінчилися масовим убиванням людей на протязі 4-ох років світової війни і миром, який грозить новою, ще страшнішою війною. Вслід за цим захиталися всі інші ідеали, якими жило 19-те століття і лібералізм і парламентаризм і демократія — всі вони потерпіли великі втрати на своїм престижу. Один націоналізм лишився при давній силі, але в такому грізному виді, що від нього мало чого доброго можна сподіватися для європейської цивілізації.

Та той сумерк ідеалізму ще далеко не значить, що Європа аж так духово виснажена, що не зможе вже опертися матеріальному устроєви. Зрештою ми є свідками того, що віра в той лад меншає чи не в тій самій пропорції, що значіння ідеалів 19-го століття. Нинішні покоління більше прагнені за якимсь духовим ладом, ніж покоління минулого століття, тільки мало хто вірить, що цей лад буде вислідом політичної й економічної еволюції. Та ще є одно — а воно найбільше — розчарування. Це втрата віри в чоловіка, а прецінь та віра була інтегральною догмою новішніх часів. Психологи (Фрайд) перешукали найлибші глибини людської душі і нашли тільки сексуальний комплекс. Письменники (А. Франс, Т. Гарді) розвіяли всі романтичні поняття про людське життя — кпинами й іронією. Учені фізики (Айнштейн, Едінгтон) покинули наївний емпіризм наукового матеріалізму і заступили його математичними абстрактами. Навіть філософи (Вуст) покинули традиції суб'єктивізму, а завертають до давньої онтології.

Та католицизм один не є скомпромітований банкрутством ідеалів новітнього світа. Він — як з одного боку не перечив ані дійсності природного світа ані його вартості — так з другого боку видвигав і видвигає правду, що природа людська є обмежена і тривалий та згідно доконаний лад можна досягнути тільки тоді, коли в його основи будуть покладені абсолютні духові принципи.

Тимто й дається пояснити зріст значіння християнства в світі і звідси теж походить те незвичайне відродження католицької думки в Європі, що дає надію і на таке саме відродження католицького життя. Як у нас, так і на Заході донедавна було в звичаю, як щось samozрозуміле, що інте-

лектуаліст повинен бути невіруючий. Нині саме між інтелектуалістами і письменниками зазначається дуже помітний католицький вплив, передусім на полі філософії, де відродження томістичної філософії просто тріумфує (Père Sertin Clanger, M. Maritaine, M. Gilson, Père Maréchal, E. Watkin, Ch. Dawson, Wust). Також і серед Українців вже проломані леди інтелектуального індиферентизму до католицької ідеології.

Та не вільно перебільшувати вагу інтелектуального елемента в католицькій відродженню. Сила католицьких позицій лежить не так у величч наукових здобутків, як у висшости принципів. Світ стоїть перед альтернативою: або зовсім викинути духовий елемент з людського життя, або в цілій ширині положити той елемент в свою перебудову. Коли модерний світ вибере другу альтернативу, він не зможе не видіти, що існує католицька розв'язка проблеми, бо католицтво є найбільшим історичним репрезентантом принципу духового порядку, який не є творивом людського ума, того порядку, який створив чоловіка і ним керує.

C. C.

о. І. Новосад

Самаряни

1. Святощі у Самарян

Самарянка з місцевости Сихар, що при керниці Якова, мала розмову з Ісусом Христом, задивлює нас своїм великим зацікавленням релігійними питаннями. Видно, що ці питання нуртували серед самарянського громадянства, а ніхто не вмів знайти вдоволяючої відповіді на них. Те, що їм говорили єрусалимські Жиди, не переконувало їх; ні Ездра, ні Неемія не були для них авторитетом. Бо лиш самі вони, Самаряни, є законними наслідниками десяти поколінь, а покоління Юди „відпало“ від ізраїльського царства та залишило дорогу, вказану Мойсеєм, ба, ще якісь книги пророчі вважають св. Письмом. Самаряни не те; вони правдиві богопоклонники після Мойсеевого закону. А однак таки бентежили їх закиди „єретиків“ з Юдеї що до законности цілого самарянського богослуження на горі Гарізім.

Самаряни відкидали всі пророчі книги жидівського канона; їх канон обмежувався до пяти книг Мойсея. Уживали ще книги Ісуса Навина, але як неканонічної. Зате дуже високо цінили Пятикнижжє; се їх „дорога життя і само життя, вплив самого Божого єства“. Тому й законодатель Мойсей зазнавав у них великої пошани. Їх кличем було:

Нема бога, крім єдиного Бога і нема пророка, крім Мойсея, сина Авраама. Се особливше почитання особи Мойсея дало понуку до того, що вони його особу оточили цілою хмарою чудесних легенд. Що більше, вони самовільно зміняли текст Пентатевху, дарма, що се було такою великою святістю. А змінювали вони ті місця, які вражали їх пієтизм зглядом особи Мойсея. Так нпр. в книзі Исход 18, 7 читаємо: „Ізиде же Мойсей в стрітеніє тестю своєму і поклонися єму і цілова єго... і введе їх Мойсей в кушу“. — Се разило Самарян, бо Мойсей не міг нікому кланятися, хіба йому клинялися. Отже текст Самарян звучить: І вийшов Мойсей на стрічу своєму тестеві, а той поклонився Мойсееви, цілував його і ввів до свого шатра. Або в тій же самій книзі, гл. 4., ст. 24, сказано, що коли Мойсей вертав з мадіямської землі до Єгипту, то ангел хотів його убити за те, що він занедбав обрізати свого сина. Отже се місце змінено зовсім; одно опущено, бо прецінь Бог не міг гніватися на Мойсея, а тимбільше не міг аж убивати його, ані Мойсей не міг занедбати основного обов'язку їхньої релігії — обрізати свого сина. Отже текст змінено в тім змислі, що ангел старався спонукати Мойсея до поспіху, а дальші місця про те, як Сепфора взяла крем'яний ніж і виконала обряд, — змінено до непізнання.

Другою святістю для Самарян була гора Гарізім. Було се „найсвятіше місце, найвисше, найзнаменитше, двері небесні, мешкання Бога на землі, дім вічного життя, гора наслідства“ і т. д. Самаряни, суперничаючи з Юдейцями, мусіли протиставити їхнім святощам свої.

Відома річ, що Самаряни були мішанці Асирійців і Жидів. А саме при завойованню асирійським царем Сальманасарем, згл. його сином Саргоном Ізраїльського царства, забрано багато Ізраїльтян до неволі, а на їх місце поселено колоністів з краю Кута. Тому то й називає їх талмуд Кутіім. Спершу були вони поганами, але змішавшись з останками жидівського населення, засимілювалися, прийнявши жидівську релігію. Знаємо з біблії, що по упадку асирійського царства юдський цар Осія поширив свою владу на територію Самарян та порозбивав їх божків, повбивав їх жреців у Ветилі, що був осередком поганського культу серед Самарян. Се свідчить про це, що аж згодом поганський культ був випертий жидівською релігією, а по вавилонській неволі, головню по збудованню святині на горі Гарізім, десь в другій половині V ст., всевладно запанував строгий монотеїзм. І хоч між Самарянами і Жидами з Юдеї була вікова ворожнеча, то все таки релігію Самарян треба вважати сектою релігії Жидів. Що правда, точних даних про самарянську релігію з часів Ісуса Христа нема, бо нема письменних документів з того часу. Щойно в IV ст. по Хр.

унято в систему релігійні вірування Самарян, а ці писані документи без сумніву містять багато вірувань зперед чотирьох віків.

2. Сихем культурний центр Самарян

Певне є, що Самаряни не замешкували цілого краю Самарії. Навіть місто Самарія не було осередком їх культурного та релігійного життя, тільки місто Сихем. Се пояснюється тим, що Самарія (город) була важним стратегічним пунктом середушої Палестини. Там кожодчасний завойовник все лишав сильні військові залоги. Ці залоги склалися з поганських елементів. Розуміється, що коли у Самарян монотеїзм став виключною релігією, вони не могли города Самарії о поганським характері вважати своїм центром. Тому вони поселились головно в місті Сихем і його околиці. Треба припускати, що тодішній Сихем займав значно більший простір, чим нині, та простирався аж до збока гори Гарізім. А ся гора домінувала над цілою околицею. Так чомуж би вона не мала бути так само святою горою, як Морія? Там свята гора була в звязку з біблійними оповіданнями. Так і тут свята гора Гарізім тісно вяжеться з біблійними подіями. Сюди прийшов Авраам, як вибрався з Харану і тут приніс Богу жертву, бо тут чув Божі слова, сказані до нього: Сю землю дам твому потомству. (Бит. 12. 6.) Тут Яків купив часть поля за сто баранів. Тут викопав він глубокую керницю, (яка ще до нині є; глубока нині на 25 м., одначе літом вода в ній висихає), тут на полях Сихема пасли сини Якова свої череди, тут поховано кости Йосифа, коли Ізраїльтяни вернули з Єгипту. Тут у Сихемі за часів Ісуса Навина була skinія завіта, а сам город мав право азилю. Тут на горі Гарізім мав Навин після припоручення Мойсея ще раз проголосити закон, а рівночасно обявити благословення на праведників, що зберігають сей закон, а з гори Гевал проголосити прокляття на тих, що його переступають (Втр. 27. 12). В Сихемі відбулися народні збори, де по смерти Соломона проголошено царем десяти поколінь Ровоама.

Там, де біблійний текст не підходив під особливе вирішення гори Гарізім, там його відповідно змінювано. Н. пр. в гл. 27. Втор. Мойсей заповів, щоби побудували жертівник на горі Гевал, що лежить напроти Гарізім; одначе самарянський текст має замість Гевал, Гарізім. Або в гл. 12, 13, де сказано, що не на кождім місці буде можна приносити жертви цілопалення, тільки на місці, яке вибере сам Господь Бог — змінено так, що час майбутній „вибере“ заступлено минувшим, отже: на місці, яке вибрав сам Господь Бог, а тим місцем є гора Гарізім.

Чого не можна було найти в св. книгах, те доповняла легенда. Отже з гори Гаразім взяв Бог землю, з котрої утворив тіло Адама. Тут Адам молився, тут його син Авель приносив Богови жертву. Проти гори Гарізім Ной будував свій корабель, а підчас потопу лиш вершок гори Гарізім не був покритий водою. На Гарізімі відбулось жертвування Ісаака і близько гори видів Яків драбину, сягаючу до неба і т. д.

А Сихар? Ся назва находиться лиш в євангелиста Івана. Св. Єронім ідентифікує Сихар з Сихемом. Але з другого боку дуже давні описи подорожей до св. Землі згадують про Сихар як окрему місцевість. І наш Данило Паломник згадує про Сихар, що лежить недалеко Сихему. Шведський подорожник Свен Гедін¹⁾ каже, що Сихем, сьогоднішній Набуль, числив до світової війни 27.000 мешканців, в тому числі ледви 200 Самарян, що живуть на південнім заході міста біля своєї синагоги. До нині ще відправляють свої богослуження на горі Гарізім.

В хвили, коли євангельська Самарянка вказувала рукою Ісусови на верх гори, чи там стояла тоді бодай сяк-так відбудована святиня, що її перед сто літами Юдеї збурили, годі щось певного сказати. Правдоподібним є, що там були лиш руїни давнього храму. Але й до тих руїн Самаряни відносилися з великим пієтизмом і сама гора не перестала бути для них святою. Можливо, що бодай у великі празники сходився там нарід та були там палені жертви. Але коли не стало видимого, реального предмету їх культу, то народня фантазія оповила чарівним німбом святости сю гору. В самарянськім виданню книги Ісуса Навина є таке оповідання: Одного разу священник Осія ввійшов у храм, а храм наповнився густою мрякою. За кілька днів цілий храм був покритий такою мрякою. Осія забрав священничі ризи, золоті та срібні церковні посудини і заніс їх до печери на горі Гарізім. Над входом до печери був напис з вичисленням усіх захованих предметів. Одначе той напис щез та загубився слід, де був вхід до тої печери. Та прийде час, коли на горі знов появиться скинія з кивотом завіта та зі святими начиннями. А се станеться тоді, коли прийде Месія та обявить своє царство на горі Гарізім.

3. Месіяністичні вірування у Самарян

Самарянка з Сихар є доказом, що віра у прихід Месії була загальна у Самарян; се була всенародна віра, а не лиш вчених в законі. Атже проста жінка сміло і певно говорить: „Знаю, що прийде Месія, що зветься Христос!“

¹⁾ Свен Гедін: Єрусалим.

А потім зелектризувала весь Сихар вісткою, що біля криниці Якова є Христос. Та й великий успіх євангельської проповіді Апостолів, як се читаємо в Діяніях гл. 8, свідчить, що серед Самарян був ґрунт підготований якраз їхнім очікуванням Месії. Ба навіть на тлі тої віри прийшло в Самарії до великих заворушень за часів Понтія Пилата. Згадано вже було про повіря Самарян, що на горі Гарізім є закопана свята посуда. В році 35 по Хр. якийсь самарянський псевдопророк (можливо, що се був той самий Симеон-чародій, про котрого згадується в Діяніях гл. 8) обіцяв показати ту посуду, кола нарід збереться на святій горі. Легковірна юрба послухала його і Самаряни зібралися у великій кількості, узброєні в селі Тіратані під горою Гарізім, щоби заїдси піти на гору і бачити святі предмети. Але заки встигли виконати свій плян, Пилат напав на них зі сильним відділом війська, часть їх повбивав, часть кинулася в розтіч, а часть взяв у полон; найзнатніших із взятих у полон казав опісля вбити.¹⁾ За сю масакру Самарян Пилат був позбавлений свого прокураторського уряду.

Точніше сформуловані месіянські вірування походять щойно з IV ст. по Хр. в писаних документах. Одначе се є певним, що вони є відгомном давніх вірувань Самарян про Месію. В так зв. Самарянськiм гимні Абиші так оповідається про Месію або, як Самаряни називають, Тагев:

Коли Він прийде, тоді появиться skinія. Явиться стовп огню і диму і жертвенник і кадило; стіл предложения і золотий світильник і кивот завіта і його скрижалі з херувимами по одній і по другій стороні. І священник возьме кадильницю і принесе кадило та вийде в skinію, щоби звершити очищення за себе і свій дім і за цілий нарід Ізраїля буде приносити жертви. Ізраїль буде жити безпечно, захищений перед страхом та буде в спокою святкувати свої свята і приносити свої жертви. Тоді буде загальна радість і всі народи будуть Йому підчинені. Він буде царем над одинайцятьма народами... Поганські народи скажуть: тепер вставайте, підемо до Нього і вийдім під Його покров. І вони прийдуть і увірять в Нього і в Мойсея і в його закон. І Юдеї також скажуть: Підім до його закону, нехай буде проклятий Езра і слова його, що їх він писав у своїй злобі. Гора Гарізім освячена і нема подібної до неї між всіми горами. Там воцариться Тагев і мудрість Його скаже від серця: нехай буде благословен Ізраїль і сім'я його...

Як бачимо з наведеного гимну і слів Самарянки та й тих Самарян, які запросили Ісуса до свого города, що їх Месія мав бути і цар і пророк і Спаситель світа. (Йоан 4. 42) Він буде пророк і учитель, який дасть їм відповідь на

¹⁾ Е. Шреер; Політична Історія Палестини. Львів.

всі питання їх релігійного культу, що морочили їх голови, от хоч би те, чи можна на горі Гарізім поклонятися Богови. „Знаю, що прийде Месія, що зветься Христос; коли отже він прийде, звістить нам все“ — каже самарянська жінка.

4. Відносини Юдеїв до Самарян

Загально говориться, що Юдеї ненавиділи Самарян, і що слово „Самарянин“ значило тільки що „ворог“. Але на ділі воно так вповні не було. Бо і Самаряни вважали себе правдивими Ізраїльтянами, синами правітця Якова. Отже расових різниць між ними не було. Ані релігія їх дуже не ділила; атже та сама тора була основою релігії, так в Юдеїв як і в Самарян. Яскравих різниць догматичних також не було; різнилися головню в способі толкування обрядових приписів. Ще найбільшим „каменем преткновенія“ було уладження окремого богослуження на горі Гарізім. Всеж таки Юдеї могли вважати Самарян лиш схизматиками. І в такім дусі осуджує їх Ісус Христос. „Ви кланяєтеся тому, що не знаєте, ми кланяємося тому, що знаємо“ — каже Ісус до Самарянки. Вправді екзегети багато намучилися над виясненням цих виречень, одначе найправдоподібніше буде таке розуміння, що тут Ісус осуджує Самарян не як майбутніх ісповідників Христа Месії, але радше виходить з точки законного юдейства, репрезентованого єрусалимською єрархією. Самаряни через зірвання звязків з тією єрархією на ділі не належали вже до вибраного народу, від якого мало вийти спасіння. А далі, Самарян не можна було назвати правдивими богопоклонниками в цілім значінню сего слова, бо вони відкинули Боже об'явлення, що міститься в прочих книгах Старого Завіта, поза Пентатевхом.

Та тут не йде про екзегезу, а про з'ясування взаїмних відносин між Юдеями і Самарянами. Взагалі треба сказати, що негативне відношення офіційного юдейства зглядом Самарян не було устійнене; навіть деякі рабіни в II. ст. по Хр. відзиваються з признанням про Самарян. Так на пр. Симон бен Гамалііл каже: Всі приписи, заховані Самарянами, виконуються далеко старанніше, чим Ізраїльтянами.

В перших початках рабінської доби навіть було дозволено віддати свого сина на науку до Самарянина; вільно було Жидівці кормити самарянську дитину, або Жидовини прийняти мамку Самарянку. Вільно було в них дешево купувати, їм продавати. В Мішні було сказано: Земля кутіім (Самарян) чиста, їх збірники вод чисті, їх мешкання чисті, їх дороги чисті (кошер).

З другого боку, хоч Юдеї не ставляли Самарян на рівні з поганами, то таки старалися не мати з ними жад-

них звязків. Але з наведеного висше оречення Мішни виходилоб, що не можна дослівно брати слів здивованої Самарянки, сказаних до Ісуса: „Як се Ти, Жидовин, просиш пити у мене, жінки Самарянки?“ А так само заввагу: „Бо жиди не пристають з Самарянами“ не можна дослівно брати, бо дослівному розумінню перечить дальший текст IV глави, як також місця з Луки (9, 52, чи 17, 11 — 19). Значить — вода з начиння Самарянки не була трефна. Але можливо, що серед простолюддя була поведінка не пити нічого з самарянської посудини. Треба однак припускати, що слово „Самарянин“ в устах Юдейця було радше згїрдним, чим синонімом ворога. Ще за часів Ісуса, сина Сираха називали Самарян народом дурнів, що мешкає в Сихемі. Вкнизі Премудрості Ісуса, сина Сираха (гл. 50, 28) так читаємо: „два языка омерзѣста души моєй, а третій нѣсть языкъ: Сѣдѣщїи на горѣ Самарїйской, і Фвлїстїмляне і людїє буї живущїи въ Сїкїмѣхъ“. Автор книги має на думці Ідумейців на горі Сїр, як правильніше має Вульгата і Філістимів, історичних противників Ізраїльтян. А мешкаючих „в Сикимїх“, се є в Самарії, навіть не вважає гідними назвати народом; се дурні люди. Те саме є в старозавітнім апокрифі „Заповіт Левія“. Там Сихем називається „городом дурнів“.

Таке згїрдне значіння мало слово „Самарянин“ за часів Ісуса Христа. І так кажуть ексегети розуміти текст Івана гл. 8, 48. Розярені Юдеї не хочуть зрозуміти глибокої науки Ісуса. Тому намагаються обезцінити сю науку, а Його самого понизити в очах тих Юдеїв, що вже увірили в Ісуса. „Чи не добре ми говорили, що Ти „Самарянин“ і біса маєш“ — казали Юдеї до Ісуса.

Лежить вже в психіці людських мас, що на пограниччу двох племен вироджується взаїмна ворожнеча, взаїмне згїрдливе відношення. Рїзні історичні моменти дають як вислідну — на протязї віків — психологічний, настроєвий підклад взаїмної ворожнечі чи несприятливости.

Ось з біблійної історії такі моменти: По повороті Юдеїв з Вавилонської неволі вони з konieczности мусіли женитись з поганськими Єдомітянками або Самарянками. А Ездра, великий релігійний реформатор, став остро виступати проти таких мішаних супружеств, бо бажав заховати чистоту раси Юдеїв. Тоді багато Юдеїв нагнало своїх жінок. Тим чулися Самаряни обиджені і постановили їм відплатитися. Нагода до сего лучилась. Якраз Юдеї збиралися відбудувати мури довкруги Єрусалиму. Тоді Самаряни обвинили Юдеїв перед перським царем, що вони задумують відорвати „частину від цілости“ та скинути з себе ярмо перської влади. Їхні обвинувачення мали тим більшу вагу, що якраз самарянський князь був перським сатрапом над Палестиною, отже й мав обовязок пильнувати льояльности

горожан на окраїнах. Наслідки були такі, що Юдеї мусіли в побудованім мурі поробити виломи, а брами міста спалити. Пізніше, коли Юдеям вдалось обійти перський заказ відбудови мурів, Самаряни оружно перешкоджували в тім ділі. Сі і пізніші події мусіли викликувати ворожнечу. Згодом забулись події, а в народній підсвідомості лишився лише ворожий настрій.

Рішучий і остаточний розрив між Жидами і Самарянами наступив з кінцем III ст. по Христі. Тоді Самарян анатемізовано, поставлено на рівні з поганами і тим самим заборонено всякі звязки з ними. Нині секта Самарян на ви-
мертю.

Ол. Козьоринський

Священник та маєтковий і дороговий податок

Справа може не так маєткового, як дорового податку, є дальше актуальною. Повітові виділи, як повітові союзи комунальні, стягають дорогові податки будьто від парохій, будь від самих парохів як бенефіціятів.

В цій справі була вже в ч. 2. „Ниви“ за рік 1930 стаття о. др. Масцюха з порадою, як мають парохі поступати на случай встановлення екекуції проти парохій за маєтковий або дороговий податок, — коли притім зайнято особисте майно пароха.

Завданням цієї статті — дати пояснення з правного, а в слід за цим й практичного становища:

1) Хто відвічає за ці податки?

2) Яке становище має зайняти парох, якщо за ці податки зайнято його праватне майно?

Що до маєткового податку, то його вводить закон з 11. серпня 1923, поз. 746, зі зміною законом з 3. грудня 1930, поз. 660.

Був це одноразовий податок для направи скарбу держави, й правдоподібно парохії його вже заплатили.

За цей податок відповідає майно парохії по думці арт. 2, уст. 4, і арт. 57 цит. зак., та по думці кан. 1409 і 1410 код. кан. права.

Бенефіціят не має обовязку платити цього податку з власних доходів, а слідує це рівнож з арт. 1 закона з 18/7 1924, поз. 714 і §. 1, уст. 3 розп. Мін. Скарбу з 19/12 1924 поз. 28/25 дн. з., що позволяють бенефіціятowi покрити цей податок з ціни частинної продажі майна парохії.

Повисший правний погляд акцептує і оречення Найвисшого Суду з 12/6 1928 Rw. 1231/28 так далеко, що вже

зібрані плоди з майна парохії, — є власністю пароха й на них за цей податок по думці §. 37 ос. екекуція, проти парохії ведена, — яко на майні третьої особи, — є недопускаєма.

Більш актуальною під цю пору є справа дорогового податку.

Цей податок уводить закон з 11. серпня 1923, поз. 747. Є це т. зв. спеціальна оплата, яку по думці арт. 31 наведеного закону побирають повітові виділи, як повітові комунальні союзи, на покриття коштів будови й удержання уряджень та закладів публичного добра від властителей недвижимостей, промислових і торговельних підприємств, яким ці урядження приносять особлившу господарчу користь або угодіннення.

Як бачимо, сам закон виразно зазначає, що дороговий податок має платити властитель нерухомости, а в нашім випадку парохія.

Повітові виділи в практиці стягають цей податок: одні — від парохій, яко осіб правних і властителей; другі — від парохів, яко бенефіціятів парохіяльного майна.

Суди на підставі залучених до екекуційного внеску титулів, так в однім, як і в другім випадку, — екекуції дозволяють.

Питання: який спосіб ведення екекуції на основі одного з цих титулів є правильний?

З огляду на припис арт. 31 цит. закону, де сказано, що за дороговий податок відповідає властитель нерухомости, — мусимо прийняти за правильну ту екекуцію, яку ведеться на основі титулу, узисканого проти парохії, бо вона є властительскою ґрунту, а не бенефіціят-парох.

Колиб на підставі такої екекуції й такого титулу (проти парохії) зайнято приватне майно пароха ц. є. бенефіціята, — може парох внести до суду позов о оречення, що екекуція є недопускаємою зогляду на припис §. 37 ос.

Цей погляд висказав Найвисший Суд в своїм ореченню з 6. мая 1931, Rv. 2216/30 (O. S. P. X-354).

Що парохія є обовязаною платити дороговий податок, це слідує з оречення Найвисшого Трибуналу Адміністраційного з 24. листопада 1930 р., 10/29, а інтимованого повітовим виділам обіжником Мін. внутрішніх справ з 25. листопада 1930, ч. 211.

Питання: як священик має поступити, якщо повітовий виділ веде екекуцію на основі титулу, узисканого на самого пароха, як бенефіціята даної парохії?

Цей случай ще не є оречений Найвисшим Судом.

Однак вже на основі обовязуючих правних приписів можна вибачувати слідующий подійсний стан справи:

Вслід за постановою §. 512 з. ц. уживаючий ґрунт має обов'язок поносити всі звичайні (нпр. податки) і надзвичайні (нпр. конкуренція) повинности, що припадають від ужиткованого ґрунту, — з пожитків, пібраних в часі ужиткування.

Колиб повітовий виділ в слід за цим видав платничий наказ за цей дороговий податок на пароха як ужитковця парохіяльного майна, — парох може в означенім речинці (14 днів від доручення) внести до воєвідства рекурс, що не він, а парохія є обов'язана поносити цей тягар, по думці арт. 31 зак. і тим робом не допустити до правосильности цього титулу що до особи пароха.

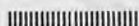
Рекурс підлягає оплаті 3 зл., по думці арт. 147 закона з 1/7 1926, поз. 570, а зновелізованого законом з 18/3 1932 поз. 340.

Колиб на основі такого титулу зайнято приватну власність пароха, тоді може він внести до суду позов по думці §. 37 ос. о вилучення зпід екекуції тих річей тому, що за цей податок відповідають плоди майна парохії.

В практиці буде байдужим, чи парох заплатить цей податок з плодів, вже зібраних, чи з тих, які шойно мають бути зібрані з ґрунту ерекції, бо чи так чи сяк заплатити його мусить з плодів майна парохії.

Тільки движиме майно пароха, відрубне від майна парохії, дізнає правної охорони з §. 37 ос.

Цих кілька уваг з правної сторони уважаю за потрібне подати до відома нашому духовенству, щоби воно у відповіднім моменті могло їх використати.

о. Володимир Кармазин

Дещо про катихизацію женихів

В кодексі канонічного права — який вправді нас ще не обов'язує — є канон 1020/2, що накладає на парохів обов'язок просліджувати у женихів їх знання правд християнської віри. Звучить він так: Парох має прослідити, „чи женихи є вистарчаючо поучені в християнській науці“. Цей канон має на цілі добро тих, що мають вневдовзі заложити родинне гніздо і жити самостійним життям. Передшлюбна катихизація дає їм нагоду пригадати собі ті правди віри, що нераз порохом припали в їх душі, а які конечні є до ведення християнського життя і виховання їхніх дітей. Також парох користує в дечім з такої катихизації, бо має нагоду пізнати релігійну свідомість женихів і те, як належить її доповнити.

Так виглядали би в теорії користи повисшого канона. В практиці однак не все осягає катихизація свою ціль, над причинами чого слід би тут застановитися.

Як кожний закон, що накладає певний обов'язок, є тягарем, так і цей є таким, бо вимагає дещо труду і посвяти вільного часу. І це є першою причиною, що він не досягає своєї цілі. Одні менше, другі більше прикладають рук, щоби його як слід виконати. Подекуди збирається катихизація в занадто скупі рямці і тоді вона п'єлягає виключно на випитуванні щоденних молитов. Звідси можна почути від женихів: я йду на „Отченаш“. Очевидно, випитування самих тільки молитов далеко не відповідає духови канона і не є ще катихизацією.

Інші о. парохі відбувають дійсну катихизацію, однак сам спосіб переводження її є такий, що мимо всего вона не приносить хісна. Є він за строгий і дуже упокорює женихів, через що вони нерado являються, отягаються і чекають хвилини, коли ті тортури скінчаться. Та буває ще гірше. Буває й так, що денед надуживається того закона і примінюється його для власних користей. Бувають випадки, що парох вважає себе в праві диспензувати від катихизації і диспензує в заміну за якусь роботизну. Ясне, що це є тяжке надужиття закона, що очевидно мститься і потягає за собою відповідні наслідки для проступника, а загалови шкодить. Через таке порушення заходять немилі інциденти між парохом і вірними, ненависть, ворожнеча, нарікання, а ворогам дістається в руки знамените оружжя проти священика.

Щоби катихизація принесла певні успіхи, треба звернути увагу на такі річі:

1) Катихизацію женихів належить уважати як годину, призначену на апостольську працю.

2) В часі її переводження треба бути так успосібленим, щоби молоді з охотою спішили до свого пароха, розуміючи, що йдуть по духовий корм. Та година має бути для них „святою годиною“, а не годиною страху, стиду, картання, але приємною, милою. Парох має бути для них тоді дійсно отцем духовним і катихитом і тому повинен поступати як батько і катихит, лагідно, терпеливо, в розуміло.

3) Парох не сміє ставити університетських питань — як то нераз буває — і то в тій цілі, щоби молодих „скупити“ (мовляв, нехай ще прийдуть), упокорити, а себе вивисшити, та в той спосіб пімститися на неодному за те, що не хотів його „послухати“, але має ставити питання відповідно до рівня його образування.

Парох має не тільки іспитувати женихів, але й повчити їх про правди хр. віри й обов'язки і це приписує другий канон 1033. Зміст його такий: нехай парох не залишає, відповідно до різного стану осіб, повчити женихів, про свя-

тість Тайни подружжя, взаємні обов'язки подругів і про обов'язки родичів супроти дітей“.

Для влекшення наведеного канона добре булоб мати перед очима готову схему всіх тих правд, яких належить женихів навчити, бо її брак спричинює нераз занедбання обов'язку.

Про що належить навчати, говорить канон. Та є й такі справи, про що він не згадує, а які належалося б порушити.

1) І так: в поученню (назву його другою частиною катихизації) треба пояснити незрозумілі правди, якщо це завважалося при випитуванні, браки доповнити і знання женихів заокруглити.

2) При тій нагоді — порушити всякі блуди і нездорові течії, чи то релігійної чи політичної натури (як секти, комунізм), які бушують в парохії, і вияснити, що треба, вказати погубні їх наслідки та подати відповідну лектуру в руки.

3) Порушити актуальні квестії, як от справу цивільних шлюбів і розводів.

Ця частина поучення змінялася б відповідно до часу й обставин. Сталою частиною була би матерія, яку подає канон і тої належало би все і кожному придержуватися.

Цю частину можна би менше-більше в цей спосіб передати:

а) Про святість Тайни подружжя поучати, що його установив Г. Бог, а Христос підніс до гідности Тайни і то в тій цілі, щоби дати через неї ласку Божу, яка так дуже потрібна до виповнення тяжких обов'язків, що їх зі собою приносить подружжя.

б) Про нерозривність подружжя сказати, що тому, що його установив Бог, а не люди, не може бути мови про якісь розводи. „Яже Бог сочета, чоловік да не разлучає“. Розірвати його може хіба смерть одного з них.

в) Вказати на обов'язки християнина супроти Бога, на виповнювання Його св. волі, яка обявлена в заповідях Божих і церковних. Виповняти їх зн. жити по християнськи. Особливо підчеркнути обов'язок великодної сповіді. Як середник християнського життя поручити молитву і часте св. Причастіє.

г) Обов'язки подругів зглядом себе. Тут належуть поучити про взаємну любов, вірність і пошану та підчеркнути, що такої гармонії ніщо в будучности не сміє підірвати. Добре буде освідомити женихів, що причиною лихого пожиття бувають часто недостачі в характерах (т. зв. недібране подружжя), яких тепер не бачуть у себе, але згодом за якийсь час, можуть їх добачити. Тому на случай відкриття браку якоїсь прикмети у котрого з них, нехай памятають,

що нема на світі людини досконалої, проте повинні радо собі вибачати. Належало б звернути увагу на ту аномалію, яку подибується часто серед простолюддя, а саме, що чоловік стає деспотом для жінки і вважає її своєю слугою і невідлижною. Це обов'язково треба піднести і повчити про рівноправність жінки та про ролі, яку вона відграє в родині як жінка і мати, за що належить їй великий пошанівок, а не поневолення. Для глибшого закріплення тих засад добре буде пригадати присягу, яку доведеться їм публічно перед Богом зложити і навести її зміст, щоби женихи могли здати собі, на що будуть присягати, щоби з пієтизмом могли її складати. Добре є напімнути їх, що присяги ломати не вільно, про що нехай памятають ціле своє життя.

2) Вкінці перейти до обов'язків родичів зглядом дітей. Бог дає родичам діти, але ті мають памятати, що вони не є їх виключною власністю, але далі належать до Бога і до Нього мають родичі своїх дітей вести через належне християнське виховання. Родичі, що не дадуть дітям такого виховання, якого Бог жадає, затагають велику відвічальність перед Богом.

Ще одну справу треба конечно порушити, а саме повчити, як належить поступати, коли по народженню знаходиться дитя в небезпеці смерті.

Так виглядало би в практиці виконання обох канонів, себто катихизація женихів. Коли в такий спосіб переведеться її, хоч і коротенько, але солідно, тоді буде священник спокійний в совісті, що приводить до шлюбу женихів з відповідним християнським світоглядом та що вичерпав всі засоби, щоби їм його дати. Заразом спаде з нього вина, на случай нехристиянського пожиття подругів, бо буде свідомий того, що сповнив все, що було його обов'язком. Правда, переведення такої катихизації вимагає трохи часу і труду. Та зваживши ціль і хосен її, хтож буде такий, що пожалує часу і труду? А труд, посвячений для такої справи, певно оплатиться. Про успіхи не треба й згадувати, бо всякий труд і жертва, віддана для добра душ і Божої слави, приносить все певні успіхи.

Проте годиться як слід використати, крім церковної і шкільної, ще й ту катедру, з якої так обильно може душпастир сіяти зерно правди і науки.

За українську школу!

Виховувати й навчати свою дітвору й молодь рідною мовою це безперечно і природне право кожного народу. Український нарід мусить використати всякі можливости, щоби забезпечити своєму молодому поколінню українську школу й українське виховання. Бо в чийх руках школа, в того руках будучність нації. Це писане й неписане право.

Конституція Польщі та з окрема закон з 26. вересня 1932 р. дають українському народови засадниче право на українську школу й українське виховання учителями української народности. Всупереч тим законам український стан посідання зменшився. Українці стратили поверх 3.000 українських шкіл, які перемінено на польські й утравістичні. З цим станом український нарід не погодився і не може погодитися.

Закон з 31. липня 1924 р. дає право українському народови жадати навчання в школах рідною мовою. Саме тепер минуло 7 літ від часу першого шкільного плебісциту в 1925 р. Надійшла пора на ново повести всенародню акцію, щоби легальним шляхом відзискати втрачені українські школи і здобути нові всюди, де є до того законні умовини.

Тому мусимо в цьому році перевести загальний шкільний плебісцит за українською школою по всіх українських громадах, де її нема. Мусимо подбати, щоби для українських дітей здобути українську школу.

Зорганізованим масовим вношенням шкільних деклярацій за українською школою зазначім, що український нарід ніколи не зречеться свого права на українську школу.

В боротьбі за душу української дитини не сміє бути ніяких хитань ані ріжниць думок, бож це боротьба за життя Нації!

Тому всі за українську школу!

У Львові, дня 26. жовтня 1932.

ГОЛОВНА УПРАВА „РІДНОЇ ШКОЛИ“:

Ілля Кокорудз вр.
Голова.

Д-р. М. Коновалець вр.
Секретар.

Члени Головної Управи „Рідної Школи“: *о. Базюк Олекса, Великанович Дмитро, Малицька Константина, Д-р Кордюк Юліян, Кузьмович Володимир, Д-р Левицький Кость, Мороз Микола, о. Попель Теодор, Струтинський Михайло, Д-р Федів Ігор, Хруцький Сергій.*

Організація загального шкільного плебісциту за українською школою

І. Правна Оборона при Головній Управі „Рідної Школи“ у Львові, Ринок ч. 10.

Головна Управа „Рідної Школи“ організує у себе Правну Оборону, яка:

1) Подає інформації і поучення про те, як найуспішніше використати закон з 31. липня 1924 р., що обнімає деякі постанови про організацію шкільництва (Д.З.Р.П. ч. 79. поз. 766).

2) Уділює правні поради та інтервеніює перед властями.

3) Веде евіденцію всіх відбух шкільних плебісцитів за українською школою.

ІІ. Повітовий Плебісцитовий Комітет.

1) В кождім політичнім, а по змозі й судовім повіті має заснуватися найдальше до 15. листопада 1932 Повітовий Плебісцитовий Комітет з представників українських батьків (матерей) даного політичного чи судового повіту із захованням приписів про збори.

2) Завданням Повітового Плебісцитового Комітету є:

а) у відповідний спосіб інформувати заінтересованих у шкільному плебісциті за українською школою батьків та їхніх заступників про законні постанови та найкрасші способи легального переведення шкільного плебісциту;

б) в кождій громаді (місцевості), в якій треба переводити шкільний плебісцит, заснувати найдальше до 1. грудня 1932. Місцевий Плебісцитовий Комітет з батьків (матерей чи опікунів) дітей української народности;

в) порозумітися з громадами своєї області, скільки штук шкільних деклярацій за українською мовою навчання треба на цілу область;

г) купити в книгарні „Рідної Школи“ у Львові, вул. Сикстуська ч. 20 або прямо в канцелярії Головної Управи „Рідної Школи“ у Львові, Ринок ч. 10 потрібну кількість шкільних деклярацій по ціні 3 сотики за штуку та розділити їх враз з інструкціями й блянкетами (на звіт про переведений шкільний плебісцит) між ті громади своєї області, де буде переводитися шкільний плебісцит в цілі доручення батькам згідно їхнім заступникам, за зворотом 3 сот. від 1 шк. деклярації.

3) В часі переводження шкільного плебісциту на місцях подавати правні поради в поодиноких випадках та інтервеніювати у властей.

4) Після скінчення шкільного плебісциту Повітовий Плебісцитовий Комітет збере. вивчені звіти з кожної громади, де був переведений плебісцит (якщо ті звіти були неповні, то подбає про їхнє доповнення) і з власним подрібним зіставленням за цілу свою область та заввагами перешле до Головної Управи „Рідної Школи“ у Львові, Ринок ч. 10.

III. Місцевий Плебісцитовий Комітет.

1) В кожній українській місцевості, де є польська або утравістична школа, мають батьки українських дітей, згідно їхні заступники, заснувати Місцевий Плебісцитовий Комітет в цілі переведення шкільного плебісциту за введення у тих школах української мови навчання по думці закону з 31. липня 1924 р.

2) Закон з 31. липня 1924 р. постановляє, що українську мову навчання в існуючій або майбутній школі маєтись ввести тоді:

а) коли в громаді є що найменше 25 % українського населення;

б) коли батьки української народности, згідно їхні заступники внесуть декларації що найменше за 40 дітей в шкільному віці (від 7 до 14 літ життя без огляду на те, чи ті діти ходять до школи чи ні) з домаганням увести українську мову навчання*).

3) Місцевий Плебісцитовий Комітет закупить потрібну кількість шкільних декларацій з домаганням української мови навчання і розділить їх між всіх батьків дітей української народности в шкільному віці (за зворотом коштів друку по 3 сот. від 1 декларації) і поучить, як їх вивести. Вивчені шкільні декларації мають батьки або їхні заступники підписувати в громадським уряді (у гміні), який обов'язаний безплатно потвердити власноручність підпису. В разі якоїнебудь перепони в громадським уряді внести проти начальника громади (війта, солтиса) зажалення до староства, як також до воєвідства і міністерства внутріш-

*) Заввага: Хоч закон вимагає внесення шкільних декларацій з домаганням української мови навчання в школі тільки за 40 дітей української народности, однак порадою подбати, щоби такі декларації внесли по змозі всі українські батьки, згідно їхні заступники, бо буває, що декілька декларацій уневажають і тоді не стало б решти до повного числа 40, а також тому, бо тоді відпаде твердження — мовляв за решту дітей внесено декларації з домаганням польської мови навчання, чого нема змоги провирити.

ніх справ. — Якщо це не помогло би, то підписи підтверджувати у нотаря, в суді, або в старостві *).

4) Щоби мати контроль над цілою плебісцитовою акцією і внеможливити надужиття, треба шкільні декларації вносити збірно та до них можна долучити супровідне письмо і доручити повітовому шкільному інспекторові за підтвердженням відбору на написі (рубрум). Якщо який шкільний інспектор не хоче підтвердити напису, то внести проти нього зажалення до приналежної шкільної кураторії і міністерства освіти, а шкільні декларації вислати порученим листом і рецепіс старанно переховати. Все це треба доручити чи післати поштою, так щоби вплинуло до повітової шкільної ради найдалше до 31. грудня 1932 р.

5) Комітет зробить для себе відпис осіб, хто і за котрі діти вніс шкільні декларації, та загалом з кожного письма в справі шкільного плебісциту, яке висилається куди-небудь, треба робити докладний відпис з усіми підписами і старанно переховати у себе.

6) Після скінчення шкільного плебісциту Місцевий Плебісцитовий Комітет виповнить „Звіт“ з переведення шкільного плебісциту за українською мовою навчання в даній місцевості і перешле його найдалше до 5. січня 1933 р. приналежному Повітовому Шкільному Комітетові.

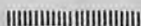
7) Кождий Місцевий Плебісцитовий Комітет повинен купити собі брошури: Володимир Целевич „Про нові польські шкільні закони“ ціна 50 сот. та Іван Герасимович „На тривогу! На тривогу! Основи української нації загрожени“ — ціна 1 зол. Набути можна в книгарні „Рідної Школи“ у Львові, вул. Сикстуська ч. 20.

Дальші поучення, як поступати після 31. грудня 1932 р., подамо в своєму часі.

ГОЛОВНА УПРАВА „РІДНОЇ ШКОЛИ“

Ілля Кокорудз вр.
Голова.

Д-р. М. Коновалець вр.
Секретар.

*) Заввага. При виповнюванні шкільних декларацій не вичеркати польських слів: „ruskiej, rusińskieј“, „powszechnej“ та „ruska, rusińska“, щоби не давати притоки до евентуального уневажнення тих декларацій.

Який пан, такий крам

(У відповідь о. П. Дзедзикови)

В останньому числі „Ниви“ о. П. Дзедзик напав на мене задля моєї рецензії його збірки проповідей у 9 ч. „Ниви“ з с. р., закидуючи мені тенденційність, некультурність і т. п. Жало небезпеки, яку я прочував і своєю рецензією хотів зробити нешкідливою, вжалило мене першого — та нешкідливо.

Кожний бистріший читач легко міг догадатися, що в тій рецензії хотів я „дати по пальцях“ авторови за його самохвальство — разяче й небезпечне, бо з характером гохштаплерства; а гохштаплерство радо жирує на чужій славі і неславі.

Навіть його, ніби покірливий, апель до критики і ген до всього громадянства¹⁾, робив на мене вражіння зама-скованого визову і самохвальства, начеб по появі „Наук“ о. Дзедзика весь світ перестав говорити про інші справи, а говорив тільки про ті „Науки“. І здавалось мені, що такий автор певне не прийме ніяких критичних завваг, а жде тільки на славословні пеани. Якеж становище мав я, як рецензент, заняти до книжки о. Дзедзика? Чи мав я тільки похвалити те, що в ній можна було похвалити, а замкнути очі на те, що мене разило? Се могло би статись тільки моїм власним коштом і коштом „Ниви“ та цілого нашого духовенства. Чи мав я собі і загалови нашого духовенства видавати „testimonium paupertatis“ для доброї міни о. Дз-ка? Нехай би так приглянувся книжці о. Дзедзика якийсь розумніший наш світський громадянин — що за поняття він витворив би собі про те, яку мову наше духовенство вважає за „найкрасшу і найновішу“ літературну нашу мову?! А ще як схотів би й в часописах переїхатися по самохвальствах о. Дзедзика, то дісталось би і „Ниві“ і її рецензентови...

Так воно є, що рецензент мусить оглядатися на всі боки, бо пишучи про чужу книжку, заразом сам собі ви-ставляє „свідощтво зрілості“.

Тим подав я рації того „многомовного факту“, який згадує о. Дз. на початку своєї репліки, а не хоче зрозуміти його якслід.

Імпутус мені о. Дз., що мені „треба було якнайбільше обтяжуючого матеріялу“, а правда така, що такий матеріял сам аж надто колов мене в очі. Бурян треба полоти, хоч се неприємна річ.

* * *

¹⁾ Ось його слова: „Ці хиби викаже критика. Я всіх П. Т. Отців так душпастирів, як катехитів, (а і світських П. Т. Читачів моїх Наук), щиро прохаю, подавати мені ласкаво свої критичні завваги щодо змісту та форми моїх Наук. Широ вдячний буду за цінні вказівки та використаю їх“

Що моє становище в рецензії на збірку проповідей о. Дз-ка слушиє та що моє побоювання, що бурян у тій книжці належить до породи „кільчастих“ і буде колоти людей, не було підставне, се аж надто яскраво підтвердив о. Дзедзик своїм виступом проти мене і моєї рецензії. Я міг би коротко розправитися з його реплікою, заявляючи, що м е н і с т и д н о (як дійсно і є) сперечатися з таким теоретичним противником, котрий так тяжко забувається. Але що о. Дзедзик, задля свого психічного наставлення, певне взяв би мені се за немічний викрут, то мушу стати з ним на про.

О. Дзедзик певно помиляється. Або він помилявся тоді, коли приніс мені свою книжку з дедикацією „в доказ глибокого поважання“ і просив, щоб я написав рецензію на ту його книжку (чому ж прийшов саме до мене, а не до якогось студента, котрому він сам міг би був диктувати рецензію?!), або помиляється тепер, коли закидує мені некультурність, що я не знаю „ріжниць між т. зв. реторичними фігурами, а бомбастикою“, що не знаю різниці між психологічною студією і проповіддю, що пишу таке, з чого ні автор, ні читачі, ні навіть я сам „не конче мудрий“, що моя рецензія є зразком, „яка не повинна бути рецензія“. Що о. Дз. „нічого не навчився“ з моєї рецензії, в се вірю, бо при таких психічних наставленнях, яке йому питоме, взагалі нічого не можна навчитися. Зате я багато „навчився“ з його репліки, — що я спершу тільки прочував, тепер се побачив уповні розвинене.

І знов помиляється о. Дз., коли пише: „Не мені, очевидно, розбирати тут, чия рецензія вірніша“ (чи моя, чи о. прел. Л. Куницького), а далі він подрібно виказує, що моя рецензія... „тенденційна“, та закінчує новим самохвальством, що „само життя“ „напевно оцінюватиме“ його „працю з іншого становища“, ніж я оцінив її.

Якжеж можна так тяжко забуватися?!

І ще раз забувається о. Дз., коли у вступі своєї книжки просить всіх громадян подавати йому свої критичні завваги і обіцяє, що буде вдячний за цінні вказівки та використає їх, а на мене впливає свій гнів задля моїх критичних завваг і ніодної з них не признає за слушну, хоч між ними є й такі ясні, як сонце на небі. І саме за найяснішу з моїх завваг трактує мене о. Дз. „звичайною інсинуацією“! А то раз колючий бурян — та в мене добрі чоботи!

Свої слова „старався я писати як найкращою літературною мовою“ о. Дз. толкує в репліці так, що се не є ніяке самохвальство, бо „старання не є ще досконалістю і тому не може бути самохвальством“; самохвальство було би щойно тоді, якщо б він написав: „Я написав („Науки“) найкращою літер. мовою“. Видно, що о. Дз. має якесь інакше логіку і психіку, ніж інші люди. Певно, старатися — се не самохвальство, але говорити про свої старання, хвалитися ними — се вже з овсім інша справа. От нехай би о. Дз. написав у своїй автобіографії: „Я старався бути найбільшим проповідником“, чи се не було би (ще яким!) самохвальством? А не інакше воно і з його словами: „старався я писати якнайкращою літературною мовою...“

Для прикладу навія в рецензії кілька слів, яких о. Дз. не повинен був ужити, коли так вихвалявся своєю мовою. А в репліці о. Дз. зафіксував число тих слів, написав навіть словом і то розстрілено („вісім“) начеб я, як рецензент, мав обов'язок вишукати і виписати ген усі неадаптовані слова з його книжки і начеб їх там більше не було. Той робить лемент о. Дз., що я собі „кплю“ з його мови задля тих — невинних 8 слів... Ох, ті претенсії — і та логіка і та психіка!

Коли мене о. Дз. аж кліщами тягне за язик, то скажу тут більше про його „найгарнішу“ мову і „найновіший“ правопис. Як він орудує

апострофом, се його тайна. Але таких каліцтв, як відживлюванняся, користуванняся, відданняся (177), він не смів був допускатися — тим більше, що на се я звертав увагу навіть у „Ниви“ в своїй часі. Він не придержується ніякого правила, а пише, як попало: то „нього“, то „него“, то „всього“, то „всего“, „цього“, „цего“, (passim), то „її“ (dativ. 74), то „їй“, то „багато“ (122), то „богато“ (147), то „вивищення“ (160), „найвищий“ (280), то „найкращий“ (170), то „найновіший“, то „важніший“ (165), достоїнство (107) і достоїнство (108), доперва (1, 72), любячий (102), можуть (99, 113), повтартися (VI), зобоятнілий (97), літературньою (VII), безсмертною (165), непохитного і непохитного (100), вічного (385) і т. ін. Чи не краще було о. Дз-кови „щиро вдячним бути“ (як се обіцяв) за мою заввагу щодо його мови, ніж накинутися на мене лайкою і лементом? Що я собі зажартував „самі красоти і новости з 1848 року“, так се було визване його самохвальством.

О. Дзедзик повчає мене, як виглядає бомбастичний стиль, і хвалиться, що риторичних форм у нього доволі, але не бомбастики. А я ніби його поетичні звороти та уступи називаю бомбастикою. Написав — і не застидався і не налякався.

Я сказав був у рецензії, що для проповідей се звичайна річ орудувати навіть бомбастичним стилем. Годі завсіди проповідникови бути поетом і годі придержуватися тільки сухої об'єктивної правди, отже для викликання побожного настрою проповідники послуговуються також зворотами, „вишханими бавовною“ (грецьке *bombux*, латин. *bombax* — бавовна), зн. гіперболями, які не мають правдивої поетичної вартости. Читаємо в проповідях о. Дзедзика на стр. 21: „Кровожадна товпа“, „дика юрба“, „черне“, „із диким криком“, „з пекольним вереском“, „з діявольським реготом“, „даючи волю своїй нелюдській жадобі крови, знущаючись дико“.. все те в 19-тих рядках. Скажіть, що се: чи поезія, чи суха, об'єктивна правда? Якщо ні одно, ні друге, то воно бомбастика, чим воно дійсно і є.

В рецензії я навів слова о. Дз-ка: „Фарисеї — то були наскрізь фальшиві та злобні люде. Облуда, гордість та самолюбство були страшними пороками їхніх душ — пороками, що родили нові хиби та гріхи“ (313). Поезія се певно не є; а не є се ні суха об'єктивна правда, бо якщо се було об'єктивною правдою, то яким чином зважився би Ап. Павло хвалитися: „Я фарисей, син фарисея“ (Дія 23, 6). Отже се бомбастика, а такого, ще раз зазначую, в проповідях о. Дз-ка доволі.

Найбільше іритується о. Дз. на мене за мої алюзії щодо його застереження всіх авторських прав, а особливо права перекладу.

І дає мені лекцію: „Зовсім безправним і некультурним закидом о. К. є те, що він вмішується навіть до авторських прав“. Німецький рецензент того не зробив би. А нпр. Шпіраго застеріг собі авторські права до всіх своїх писань, навіть до тих, які він скомпілював з різних джерел. „А чи знає о. К., що більша часть новіших авторів (проповідей) якраз залюбки застерігає собі авторські права?“...

Щож я, бідний, маю тут діяти, побитий такими страшними аргументами і упокорений такою лекцією о. Дзедзика? Я знаю, що з усіх наших авторів проповідей перший і один одинокий о. Петро Дзедзик застеріг собі авторські права і право перекладу. І думаю собі: чому інші наші автори проповідей, хоч між ними були куди красні й оригінальніші проповідники, ніж о. Дз., не виписали собі на своїх збірках тієї правної формули, а о. Дз. перший виписав її — і то ген цілу ціліську, яка тільки можлива?!

3) доповняючи освіту, 4) середнє загально-освітнє шкільництво, 5) фахове шкільництво, 6) освіту кандидатів на вчителів для дошкільного навчання, народних, середніх і фахових шкіл, та 7) високі школи.

Рівнож подані повні тексти всіх виконних розпорядків до тих державних і приватних шкільництв законів, про нове переміщення учителів, про нові постанови про учнів народних, середніх і фахових шкіл, у зв'язку з тими переміщеннями, та тексти нових статутів приватних, народних, середніх і фахових шкіл і захоронок (передшкіль).

В II частині подані інструкції та інформації про віднову хонцесій існуючих і закладання нових шкіл і захоронок (передшкіль), поучення, як виповнювати статuti шкіл і захоронок враз із зразками подань.

Щоби уможливити доступ цієї книжки для широкого загалу, установила Головна Управа „Рідної Школи“, дуже низьку ціну 30 сотиків. Кошти посилки 10 сотиків від примірника.

Книжечка конечно потрібна для кожного, хто займається шкільним питанням, головнож справою наших приватних шкіл, їх оснoвуванням й організацією.

Спішіть зі замовленнями, бо наклад невеликий. Х.

о. Др. Ігнатій Цегельський: Дещо про церкви та чудотворну ікону Матері Божої в Камінці Струмиловій. Без місця й року видання. Сторін 75, 16^о.

Ця книжка — як сам автор каже — це тільки частина більшої праці про українське релігійне та національне життя в Камінці Струмиловій, яка жде ще свого накладчика. Книжечка написана з приводу 50-літнього ювілею, який цього року обходить нова парохіяльна церква Різдва Прсв. Богородиці, збудована 1882 року, в якій і знаходиться чудотворна ікона Матері Божої. Головний зміст книжечки становить історія й опис чудотворної ікони М. Б. і нового храму, збудованого в її честь. Крім цього подана коротка вправді, але дуже інтeресна історія самої Камінки, її давніх церков і монастирів і загалом її багатого і славного минулого, а вкінці буйний розвиток церковно-релігійного життя в теперішніх часах, на тлі якого зарисовується силуетка великого труженника на церковно-національній ниві Камінецьчини, творця й ініціатора всіх церковно-релігійних і культурно-національних установ в Камінці, одного з красших представників нашого духовенства, о. шамб. Михайла Цегельського.

З книжечки пробивається велика любов і почитання до Матері Божої, — яка через чудотворну ікону камінецьку дає повсякчасно стільки своїх ласк усім, хто до неї прибігає, — змагання закріпити й поширити її культ та повернути їй давню її славу і широку популярність. Овіяна книжечка

теж любовю до нашої старовини, до її красшого минулого, підкреслює позитивні і світлі моменти сучасного нашого реліг.-національного життя на однім його відтинку і викликає бадьорий настрій. Прочитає її з приємністю і користю не лиш простолюдин, для якого передусім книжечка написана, але й інтелігент.

Ціна чомусь не подана.

Х.

ВСЯЧИНА

Конференція українського гр.-кат. Єпископату в Римі. Чергова конференція нашого єпископату відбулася в Римі в днях 11—14. листопада ц. р. Остання така конференція була, теж у Римі, в днях 21—29-X 1929, отже три роки тому назад. В теперішній конференції взяли участь: Преосв. Хомишин зі Станиславова, Преосв. Коциловський з Перемишля разом із своїм суфраганом Преосв. Лакотою, Преосв. Нярді з Крижівців, Преосв. Гойдич з Пряшева і Преосв. Стойка з Ужгороду. В заступстві хорого Високопреосвящ. Митрополита Шептицького взяв участь в конференції його суфраган, Преосв. Бучко.

Наради відбувалися в новозбудованій Українській Колегії св. свящ. Йосафата на Джанікольо в Citta del Vaticano, основаній Св. Отцем коштом кільканадцять мільонів лір, під яку угольний камінь посвячено ще в 1923 році, підчас попередньої єпископської конференції.

В понеділок 14. XI ц. р. по скінченій конференції Владик відбулася святочна інавгурація згаданої Колегії, в якій під сю пору знаходиться 40 питомців з різних сторін української греко-катол. Церкви. Свято розпочалося архієрейським богослуженням, яке відправив Преосв. Коциловський. Приявні були: секретар Конгрегації для Східної Церкви — Кард. Сінчеро, Msgr. Чіконіяні і Msgr. Чезаріні та усі гр.-кат. Єпископи.

По полудні тогож дня Св. Отець прийняв на аудієнції усіх єпископів, а по розмові з ними прийняв також представників Української Колегії, і виголосив промову, зазначуючи, що при основуванні Колегії було його бажанням, щоби Українці в Римі не були тільки гістьми, але щоби, маючи свій власний дім, почували себе там наче у себе дома. В дальшій промові бажав Св. Отець, щоби цей дім приніс обильні духові плоди, які стануть благословенням для українського народу. Радіючи, що серед питомців колегії є представники стільки різних країв, Св. Отець побажав їм, щоби досягнули як найбільші користи з науки, та поблагословив їх, їхніх настоятелів, єпископів та „увесь улюблений український нарід“.

Після авдієнції св. Отець обнимав і цілував кожного єпископа, а суфрагани львівської архієпархії, Преосв. Бучкови, поручив зложити в своїм імені поздоровлення для хорого Митрополита та побажання якнайскорішого повороту до здоров'я.

Святочна Академія в честь св. свщм. Йосафата. Духовна Семінарія у Львові влаштувала в неділю 27.XI 1932 Святочну Академію в честь св. Йосафата. Свято відбулося в авлі Богосл. Академії. На програму зложилися солідно опрацьований реферат п.т. О. Герети п. з. „В пам'ять Апостола Унії“, деклямація „Смерть св. Йосафата“, виголошена з немалим декляматорським хистом п.т. З. Нарожняком, скрипкове сольо п.т. А. Цегельського, який відіграв „Souvenir“ Дрдлі і хор, що відспівав могутчу Вангнерову „Молитву перед борбою“, Кишакевича пісню в честь Святого п. з. „Владико, Отче“ і гимн-молитву „Боже, послухай благання“. Хор співав дуже добре. Хоч не має він під сю пору визначних солістів, як колись бувало, але представляє собою вирівняну, зіспівану й інтелігентну хорову одиницю. Передусім І. тенори зробили від часу свого останнього виступу (на інавгурації нового академічного року) великий поступ: втратили багато зі своєї твердості й різкості, а набрали більше шліфу й м'якості. Видно і рацію дірігента.

Академія мала характер інтимного, родинного свята і полишила по собі дуже миле вражіння.

Дещо з церковної статистики в Польщі. Рим. кат. Церква в Польщі обнімає слідуєчі церк. провінції: 1) гнізненсько-познанську 2) варшавську 3) краківську 4) львівську 5) виленську 6) військове єпископство.

І. 1) **Провінція Гнізн.-Познанська** складається з 2 архієпархій, реально відділених, а персонально злучених особою зверхника, кардинала примаса Августина Гльонда; з його рамки єпархією гнізненського заряджує єписк. Лявбіц, познанською Валентій Димек. Гнізн. єпархія має 605.000 душ, 255 парохій, 326 священників і 268 костелів — єпархія познанська 1,151.000 душ, 347 парохій, 583 свщ. і 398 костелів.

2) Єпархія Хелмінська з осідком в Пельпліні; єп. Станислав Оконевський. Єпархія обіймає територію Поморя, повіт морський і кілька парохій з Познанщини. Числить 877.000 душ, пар. 284, свщ. 507, кост. 318.

3) Єп. Влоцлавська — єп. Владисл. Павло Криницький — часті воевідства варшавського і лодзького (Лодзь місто — Калш) — ч. д. 900.000, пар. 241, свщ. 382, кост. і капл. 363.

II. **Провінція Варшавська.** 1) АЕпархія Варшавська — архієпископ кард. Александер Какозський — 1,448.000 душ — 234 пар. — 484 св. і 243 костелів.

2) Епархія Плоцька — еп. Ант. Юл. Нововейський — ч. д. 750.000, пар. 223, св. 310 і кост. 250.

3) Еп. Сандомирська — єпископ Маріян Рикс — ч. д. 892.000, пар. 217, св. 301, кост. 279.

4) Еп. Люблинська — єпископ Маріян Фульман — тут належить Люблин, Холм, Янів люблинський, Замостє, ч. д. 1,003.000, пар. 212, св. 282, кост. 272.

5) Еп. Сідлецька (підляшська) — єпископ Генр. Пшездзецький — тут належить Сідльці, Біла Підляшська, і т. д. — ч. д. 710.000, пар. 199, св. 289, кост. 211.

6) Еп. Лодзка — повіти Лодзь, Петриків, Ленчиця; еп. Тименецький, ч. д. 915.000, пар. 118, св. 231, кост. 135.

III. Провінція Краківська. 1) Епархія Краківська — князь архієпископ Адам Сапега; помічн. еп. Респонд. Душ 1,105.000, 266 пар., 630 св. і 350 кост.

2) Еп. Ченстоховська — єпископ Теодор Кубіна — часть воєв. келецьк. і лодзк. — ч. д. 925.000, ч. п. 176, св. 266, кост. 205.

3) Еп. Катовицька — Шлеск; єпископ Станислав Адамський — 1,121.000 д., 182 пар., 360 св. і 200 кост.

4) Еп. Келецька — єпископ Августин Лосіньський — 790.000 д. — пар. 220 — св. 293 — кост. 249.

5) Еп. Тарнівська — єпископ Лев Валенга — помічн. еп. Комар — 895.000 д. — пар. 256 — св. 355 — кост. 281.

IV. Провінція Львівська. 1) Архієпархія Львівська — архієпископ Болеслав Твардовський — пом. еп. Франц Лісовський, — ч. д. 977.000, пар. 375, св. 463, кост. і капл. 842.

За архієпископа Йос. Більчевського (1900—1923) повстало нових парохій 117, збудовано костелів і каплиць 328 і число свщч. побільшилося о 200.

2) Еп. Перемишська — єпископ Анатоль Новак — ч. д. 1,033.000, 337 пар., 583 св., 385 кост.

3) Еп. Луцька — єпископ Адольф Шельонжек — ч. д. 214.000, пар. 114, кост. 87.

V. Провінція Виленська. 1) АЕпархія Виленська — архієпископ Ромуальд Ялбжиковський — тут належить Вильно, Білосток, Гродно, Ліда і т. д. Ч. д. 1,236.174, пар. 325, св. 481, кост. 553.

2) Еп. Ломжинська — єпископ Стан. Лукомський — ч. д. 525.000, пар. 132, св. 235, кост. 140.

3) Еп. Пінська — єпископ Каз. Букраба — тут належить Пінськ, Барановичі, Берестє н. Б., Дорогичин, Кобринь, Новгородок. Ч. д. 290.000, св. 160, кост. 161, пар. 136.

VI. „Kurja biskupia polowa wojsk polskich“ — єпископ Стан. Галль. При кожній корпусній окрузі є декан; парохій рим. кат. 70, а гр. кат. 5.

VII. В Польщі мешкає архієпископ Едв. бар. Ропп, бувш. ординарій бувш. лат. Могилівської єпархії і еп. Маньковський бувший єпископ лат. Камянця Под.

VIII. Поза межами Польщі в Данцігу єписк. Едвард Граф O-Rourke, ур. 1876 в єпарх. Мінській, іменов. 1918 єписк. Риги, єписк. Данцігським іменований 1926. Ч. д. 150.000, 44 пар., 88 св.

Деякі спеціальні дати що до лат. львів. архієпархії. В душпастирстві 556 свящ., з цього 64 монахів. Питомців семин. 157. Монаший клир має 171 свящ., 173 клириків, 141 братчиків. Монахинь 2055 осіб в 241 монастирях і монаших домах. Посади катихитів в нар. школах системізовані, не лиш по містах і містечках, але й по селах.

2. **Вірменська** архієпархія у Львові, одинока на цілу Польщу — архієпископ Йосиф Теодорович — ч. д. около 50.000(?), священиків 16, церк. 5, парохій 9.

3. **Гр. кат. єпархії** числять: 1) Львівська 1,328.000 д. свящ. 811, церков. і каплиць 1301; 2) Перемиська 855.000 душ, парохій 428, свящ. 495, церков. 597; 3) Станиславівська 997.500 д., пар. 437, свящ. 503, церк. 804.

Б. Церква православна

Православна Церква в Польщі автокефальна, управляє нею митр. Діонісій, резид. у Варшаві, вибраний собором єпископів і затверджений польським урядом. Заряджує єпархією 1) Варшавсько-холмською, 2) Волинською і є одночасно архимандритом Почаївської Лаври. Крім цього є ще 3 єпархії (разом 5): 3) Гродненська — еп. Олексій 4) Віленська — архієп. Теодозій 5) Поліська — еп. Олександр. В цілій Польщі 1300 парохій, 1800 свящ., 2100 церков і 17 монастирів.

В. Віроіспов. авгсбурське і гелветське

- 1) У Варшаві суперінтендент єванг. — авгсб.
- 2) В Познані „ „ „ „ єванг. — унійний
- 3) В Станиславові „ „ „ „ авгсбур. гелв.
- 4) В Варшаві „ „ „ „ кальвінський
- 5) В Катовицях презид. єванг. унійних.

Крім цього є ще старолютерани, а також баптисти і єванг. християни — м. ін. і між Українцями.

Г. В. Нехристиянські віроісповідання

- 1) Жиди — статистика і прч. пізніше подається.
- 2) Караїми або Караїти — Жиди, що талмуду не визнають. Мають 4 громади: Галич, Луцьк, Вільно і Троки. Їх голова („гахам“) Ірей бей Шапшаль в Троках.
- 3) Музулмани в воевідствах віленським, новгородським і білостоцьким; 20 музулманських громад. Головний „муфтії“ Др. Яків Шимкевич у Вільні.

о. Йосиф Ганкевич в Краснім на Поділля.

Т. зв. „Українська Православна Церква“ в Півн. Америці не прийнята царгородським патріархом. У зв'язку з новиною в останньому числі „Ниви“ про висвячення о. дра Й. Жука на єпископа т. зв. „Української Православної Церкви Півн. Америки“, поданою за американською „Свободою“, рознесли часописи другу вістку, що царгородський патріарх відказався прийняти нову церковну організацію до зв'язи з православною Церквою. Нова Церква прилучилася до недавно зорганізованої в Америці т. зв. „Соборної Православної Апостольської Церкви“, головою якої є архієп. Афтимій, Сирієць з роду, висвячений російським митр. Плятоном.

Ось до чого може довести анархізм і хороблива амбіція тих, що зорганізували „Укр. Правосл. Церкву“! Покинули свою батьківську віру, на соблазн усім, своїм і чужим, розбили гр. катол. Церкву, яка серед нашої американської еміграції сповнила і ще й досі сповняє великанське і благословенне у своїх наслідках завдання, гуртуючі під свої крила розпорошену по великих просторах американської землі нашу еміграцію та захороняючи її перед винародовленням через створення різнородних релігійно-національних організацій. Праця, виконана досі гр. кат. Церквою в Америці, є на правду великанська. Вона справді стала тим „гігантом за морем“, як її назвав один світський часописний кореспондент, саме задля тієї великанської праці, яку вона серед нашої еміграції виконала досі і далі виконує. І тому кождий радів, бачучи, як на тлі загального національного розбиття за морем, одна гр. кат. Церква стоїть як той гігант непорушно і виконує без потрясень свої завдання. Однак знайшлися серед неї такі, що замість стояти на сторожі її сили і єдності, бо до того були в першу чергу покликані, взятися її розбизати. І розбили її, створивши свою анемічну ефемериду під назвою української православної Церкви, з якою не мають навіть де притулитись. Їхній крок не дасться нічим виправдити. Бо хоч би в гр. кат. амер. Церкві були не знати які причини до невдоволення, то все таки ще були інші способи до поладження конфліктів, ніж ті, що їх вибрали о. Жук і товариші, наносячи тим таку велику кривду нашій заокеанській еміграції. Дешевенький плащик націоналізму, яким вони пробують накрити всю наготу свого вчинку, не вибілить їх в очах українського громадянства, ані не виправдає перед історією. Правдивий націоналізм не розбиває і не руйнує, але єднає і будує.

І тому висвячення о. др. Жука на єпископа, як завершення одного етапу започаткованого розбивання гр. кат. Церкви в Америці, мусить викликати в кождого, що на правду любить свою Церкву і свій нарід, сумні рефлексії.

„Рідна Мова“, журнал, присвячений вивченню української мови зачне виходити із слідуючим 1933 роком. Його редактором і видавцем буде відомий знавець мов, головнож мови української, проф. др. Іван Огієнко. Журнал виходитиме зшитками в 16—24—32 сторінок друку (це буде залежати від числа передплатників) й міститиме короткі статті з найрізніших відділів української мови, як ось: історія укр. мови, й давні пам'ятки, історія укр. мовознавства, укр. літературна мова й вимова, укр. наголос, мова церк. слов'янська й українська, архаїзми нашої мови, чистота і правильність нашої мови і т. д. Всі, кому дорогий розвиток укр. мови, повинні піддержати висококультурний почин проф. Огієнка і численною передплатою забезпечити існування „Рідної Мови“. Незнання своєї доброї літературної мови цеж в нинішніх часах сором для кожної інтелігентної людини! А вже безумовно повинен запернумерувати собі „Рідну Мову“ кождий, хто сам пише чи дописує до часописів, бо вивчиться доброї літературної мови, тай редакторів звільнить не один від тих мук, які вони мусять переходити при читанню і справлюванню рукописів. Передплата виносить 6 зол. на рік. Адреса Редакції: Варшава, вул. Стальова 25, м. 10, чековеkonto П. К. О. 27110.

60-ліття Богдана Лепкого. Богдан Лепкий, найвизначніший сучасний письменник Галицької Землі, скінчив цього місяця 60 літ життя. З тієї нагоди галицьке громадянство приготдовляється до гідного вшанування його 60-ліття. Ювілейні свята розпочалися в неділю 20.XI ц. р. в Кракові, де Ювілят є професором на тамошньому університеті, академією, влаштованою тамошнім укр. громадянством. Богдан Лепкий це з усіх галицьких письменників останніх десятиліть найбільш ідейно-творчий і позитивний письменник. Не йшов ніколи, як інші письменники, за дешевими кличами, за бурхливими й химерними ідейними чи радше безідейними течіями, не пропагував ніколи чогось, що стояло би в суперечности з релігією чи моралю, а своїми творами виховував молоде покоління в любови до Краси і Добра, у вірности до національних традицій, і ніс свій сніжнобілий письменницький прапор ціле своє життя з маєстатичним спокем і духовим зрівноваженням. До численних привітів, надісланих йому з приводу його ювілею, долучуємо і наші та бажаємо, щоби Бог дав йому ще багато сил для виполювання того духового буряну, який розростається серед нашого молодого покоління, та насаджування здорового зерна Правди і Краси.

Голос заграниці про львівську Богосл. Академію. В недільнім додатку до католицького щоденника „Augsburger Postzeitung“ ч. 45, помістив німецький професор богословії Dr. Artur Landgraf, відомий зі свого співробітництва

в „Богословії“, дуже прихильну статтю про львівську гр.-кат. Богосл. Академію та про її змагання назязати богословську науку до світлої традиції Сходу. Стаття, що займає повні дві сторінки, має заголовок „Vorschläge für die Bildung des orientalischen Klerus“ і опирається головню на Белеградським рефераті о. ректора Сліпого та на звіті з І трьохліття діяльності Академії. Автор змальовує історичний образ занепаду богословських наук та численних змагань світліших уніятських владик до піднесення нашої Церкви з того занепаду через основування семинарій. Опісля переходить до сучасних проєктів Академії збогатити богословську науку традиціями Сходу, не тільки в обрядовім напрямі, але у всіх богословських ділянках, як догматика, право, аскетика, патристика, історія, моральна і біблія. Не сумнівається автор, що задумана програма дасться по довших літах праці здійснити і що освіта нашого духовенства осягне такий рівень, на яким стоїть німецький клир.

В шесту річницю смерти пок. еп. Йосифа Боцяна відправлено поминальні богослуження в семинарській церкві заходами ректора Дух. Семинарії і в Волоській церкві заходами підляшських уніятів. Могила того висококультурного й ученого єпископа ще й досі забуга всіми.

З Богословської Академії у Львові. Новий професор на філософічним факультеті. Др. Юрій Полянський покликаний на підставі своїх дотеперішніх наукових праць викладати на філософічним факультеті Богосл. Академії у Львові і вже оголосив свої виклади з ділянки антропогеографії.

Кооперативний курс для студентів Академії розпочався дня 22.XI. ц. р. заінавгурований викладом пос. Остапа Луцького, який представив слухачам в цікавій формі сучасне господарське положення та звернув увагу на значіння духовенства як морального чинника в боротьбі зі сучасним економічним лихоліттям.

Нова організація шкільного року. Міністерство освіти в Варшаві підготовляє розпорядок про нову організацію шк. року у всіх всенародних і середніх школах. Шкільний рік має на будуче тревати від 20. серпня до 19. серпня слідуєчого року. Перший (зимовий) піврік треває від 20. серпня до 22. грудня, а другий від 16. січня до 15. червня. Зимові ферії треватимуть від 23. грудня до 15. січня, а літні від 16. червня до 19. серпня. Часописи доносять, що нова організація має обовязувати вже в сім шк. році.

Зірвання переговорів межі польською православною Церквою і Фароном. Переговори між представниками православної Церкви і провідником т. з. Kościoła narodowego, Фароном, про ми згадували в однім з попе-

редніх чисел „Ниви“, не довели до порозуміння. Синод Церкви виявив згоду на прийняття до Церкви вірних і духовних народного косяцiola, зорганізованих в 27 парохіях, а справу прийняття Фарона відложив на необмежений час. Внаслідок цього голова народного косяцiola зірвав дальші переговори і оголосив окрему відозву, звернену проти єрархії православної Церкви, в якій закидує їй, що вона не стала ще вповні на ґрунті щирого польського громадянства, а то з тої причини, що серед духовенства живе ще й досі царський і московський дух. Дальше закидує їй східний сепаратизм через що вона утруднила собі дорогу до піднесення духа Христової любови і співпраці віроісповідань та народів. Вкінці biskup Фарон взиває своїх священиків східного обряду, щоби дальше ревно працювали на полі народного косяцiola та організували нові парохії. З цього видно що він думає й надалі вести акцію східн. обряду.

Не знято клятви з Мазепи. В попередньому числі „Ниви“ подали ми вістку про те, що українські православні круги звернулися до митр. Діонісія з проською зняти клятву з гетьмана Мазепи, бо це обиджує національні почування Українців і є суперечне з церк. канонами. Справа ця була розглядана на сесії архієрейського Синоду правосл. Церкви в Польщі дня 22. жовтня ц. р., при чому Синод, „виходячи з заложення, що досі не було прикладу, щоби одна автокефальна Церква знімала клятву, кинену в іншій автокефальній Церкві, постановив звернутися до Його Святости Вселенського Патріярха, а за його посередництвом і до інших зверхників автокефальних православних Церков з проською подати свою думку в цій засадничій справі. По одержанню згаданих відповідей буде справа віддана під розгляд і рішення майбутнього Собору православної Церкви в Польщі“. Або інакше: справа відложена *ad Calendas Graecas*.

І в українських православних церквах будуть і надалі виставляти на глум національні почування вірних та кида-тимуть проклін на того, що станув до боротьби за належні Україні права, потоптані московськими царями.

Такий глум і таке упокорення може терпіти хіба один тільки український нарід — інший до того за ніяку ціну не допустив би!

Таке облудне вирішення справи викликало, нікому нешкідливе, обурення серед православних Українців і вони навіть погрозили Синодови „пальцем у чоботі“, бо ось українські організації ухвалили відкликати своїх представників з „Церковно-громадського комітету допомоги безробітним“ і з „Митрополичого православного Добродійного Товариства“ в Варшаві, де працювали разом із Москалями, умотивувавши в відповідний спосіб те своє рішення.

Сестри Місіонарки на Волині. Цього місяця заложили свій дім католицькі СС. Місіонарки Пресв. Серця Христового византійсько-словянського обряду в Березнім на Волині, що належить до луцької єпархії. В околиці Березного є багато Галичан, що по війні туди переселилися.

Пресовий курс для священиків в Німеччині. В сім місяці відбувся в Пассау пресовий курс для священиків. Взяло в ньому участь 150 священиків з цілої Німеччини. Актуальні реферати виголосили: еп. Вайц, редактор Навман з Авсбурга, прсф. унів. Др. Д'Естер з Мюнхену, начальний директор баварського пресового союзу Мюллер й інші.

Тираж большевицьких часописів і книжок. Ніяка держава не видобуває стільки енергії зі своїх підданих, як большевицька. Якби та енергія йшла правильними шляхами й на дійсне добро, то большевики дійсно перегнали би цілий світ. Особливо велику вагу присвячують большевики часописам і книжкам, як найсильнішому агітаційному орудинкови. В 1913 р. було в Росії 859 часописів з накладом 3'5 міл.; тепер в СРСР є їх 6000 з накладом 40 міл.; з того 2000 часописів виходить в 83 мовах. Найбільший наклад мають „Ізвестія“ — 2 міл. примірників, „Правда“ і „Крестьянская Газета“ по 1'5 міл., 3 часописи по 500 тисяч, 35 по 100 тисяч, 67 часописів по 30 тисячей примірників.

А все те „казьонні правовірні“ часописи, бо іншим не вільно виходити. Кореспондентів є ціла армія — 3 міліони. Від 1917 до 1931 р. видали большевики 300 тисячей різних книжок з накладом близько 4 міліардів примірників.

В 1931 р. видали вони 59000 книжкових друків, т. зн. о 10000 більше ніж Англія, Німеччина і Півн. Америка разом.

В Польщі в рр. 1917—1931 видали большевики около 1000 книжок з накладом ок. півтора міліона примірників (часописи тут не зачислені).

В СРСР пересічно випадає один часопис на 3 мешканців, а в Польщі припадає один — деньник на 10 мешканців. (Przepl. Katol.).

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин

З Друкарні „Бібльос“, Львів. Японська 7. Тел. 14 78

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 15 зл. річно⁶
півріч. 7:50 зл., чвертьрічно 3:75 зл.
— для Америки 3 доларя річно —

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

Митрополит Андрій

З викладів про аскетичку

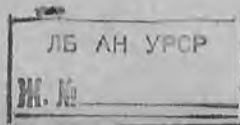
Змагання праці та боротьби, що ними підіймається свобідна людська воля при помочі благодати Божої зреалізувати ідеал християнського життя, називаємо аскезою, з грецького слова *ἀσκησις*, що значить тільки, що вправлятися. Науки і заохоти, звернені до людей, щоби їх навчити, що і як їм робити, щоби наблизитися до ідеалу християнської звершености, будуть після того науками аскези, таксамо як проповіді є наукою християнської віри і обичайности. Аскетика є наукою, що старається злучити в синтезу всі аскетичні науки, зробити з них систему, зібрати їх принципи чи закони, розрізнити усі їх школи і типи аскези й аскетів.

На вступі насуваються два питання:

1. Яке місце займає аскетика серед інших богословських наук,

2. Які її джерела?

1. Коли догматика представляє Богом обявлену правду та науку Церкви про цю правду, моральна займається Богом обявленими законами і християнською обичайністю, наука св. Письма вчить інтерпретувати його та черпати з нього, історія показує розвій церковного життя й церковної науки (історія догм), церковне право займається законами Церкви в історії та теперішній хвилі, і т. д., то аскетика стоїть найближше до моральної і є наче її доповненням, бо моральна зчасом звузила свій предмет до обовязків християнського життя. Яко наука, для сповідників найпотрібніша, вона разом з казуїстикою старається визначити границі тих

обовязків, поза якими життя стає нехристиянським. Обовязок сповідника—судити у трибуналі сповіди каятника, що себе обвинює, мусить це каяття робити людині якнайлекшим і вимагати від неї якнайменше. Більше від нього звичайно не вимагається зі страху, що каятник і того не дасть, що є конечно потрібне. Через потребу сповідників сходиться наука моральної на науку найнижшої границі християнської обичайности, цих безумовно конечних для християн обовязків і чеснот.

Аскеза бере в цілості християнську обичайність і дивиться на всі сторони цієї обичайности з точки погляду християнської звершености. Таким способом черпає вона зі всіх богословських дисциплін, примінюючи їх здобутки до своєї точки погляду.

А що все Боже обявлення і св. Письмо було дане для того, щоби вести людей до звершености в Бозі, то так саме обявлення, як і науки про те обявлення стремлять до тієї найвисшої ціли, та можна сказати, що аскетика є найвисшим вицвітом богословії. Вона спирається на всіх інших дисциплінах, зі всіх черпає і все обертає в користь тої християнської звершености, про яку *ex offio* трактує.

Так у теорії і абстракції, як і в життю людини чи богослова, аскетика підпорядковує всі предмети богословських дисциплін під одно змагання: змагання до духової звершености. Таким чином є вона життям тих усіх дисциплін в людському життю та дає і показує, як душа черпає зі всего мід звершености.

Вона вказує і повчає, що богословія не має бути виключно тільки теорією, записаною в книжках і задержаною в пам'яті, але духом і Божою силою в людині.

2. Тому то й всі прояви християнської обичайности та звершености, чи в християнській літературі, чи в історії Церкви, є матеріялом, якого може вживати аскетика. Нераз уступи, залишені вже і догматистом і моралістом, дають іще обильний корм аскезі та цінні помічення в аскезиці. Навіть уступи зі св. Письма Ст. Завіта, в яких ані догматист, ані мораліст, а тим менше правник чи історик, не добачує матеріялу для себе, стають для аскезики цінним поясненням деяких таємних і глибоко в душі укритих сторін християнського життя.

Можна сказати, що християнська містика опирається більше на текстах Ст. Завіта та на їх поясненнях, як на текстах Н. Завіта, — хоч, очевидна річ, усю доктрину Н. Завіта, аж до найтонших подробиць, вона приймає за свою підставу.

Через довші століття аскетика не була відрубною наукою, не була богословською дисципліною. Знана річ, що схоластики не розрізнявали догматики від моральної, а тим

більше моральної від аскетики. Вона стає богословською дисципліною щойно серед дискусій з язненістами і квієтистами, де розходилося про дуже субтельне дефініювання Божого ділання в людській душі, в різних звичайних і надзвичайних її станах на молитві. Містика це та часть аскетики, що перша стала богословською дисципліною.

* * *

На вступі до аскетики можнаби дати перегляд розвою аскетичної думки в життю християнства, Церкви і в християнській літературі та й представити історію аскези чи аскетики на зразок історії догматів. Дуже інтересним і — навіть для наших часів — повним актуального значіння предметом є християнське життя в різних епохах Церкви і аскетичні науки поодиноких християнських письменників. Таке представлення показало би нам всякі типи християн і різні їх аскези. В деяких сильніших індивідуальностях показалися би поодинокі зразки тих типів. Почавши від богословських письменників, майже в кожного християнського письменника є своя аскетична доктрина, нераз значно відмінна від інших. Так н. пр. требаби представити з одного боку різні аскетичні типи християнства в першому столітті, і знову різні аскетичні доктрини у письменників того століття. Також можнаби представити життя перших християн з доби, описаної Апостольськими Діяннями, опісля тих юдеохристиян, що групувалися біля св. Ап. Якова в Єрусалимі, та християн з язичників, що їх своїми науками витворював і провадив апостол народів, св. Павло. Потім можнаби представити доктрини й інших новозавітних письменників, розріжнюючи, що в них спільне, а що є особистою власністю кожного.

З такого перегляду ми дізналися би, якими давніми в історії християнства є деякі доктринальні або навіть лише практичні різниці, що їх досі помічається в різних богословських і аскетичних школах.

Історія розвитку аскетично-християнської думки в Церкві далаби нам і нагоду представити деякі сторони аскетики з більшим релієфом і силою, ніж це можливе в загальному представленню всієї доктрини. Тай саму доктрину знов можнаби подати або в тому скороченню, що його накинув одnorічний курс, який хоче перейти всю аскезу, або вибрати один трактат і — довкола якогось предмету особливішої ваги і значіння — зібрати бодай головніші тези аскетики.

Я виберу таку дорогу, щоби на вступі в кількох годинах представити бодай побіжно деякі історично і доктринально інтересні для нас аскетичні школи. При цьому огляді задержимося перед особою та доктриною св. Павла,

представляючи побіжно антитезу його доктрини в юдео-християнах і — після короткого огляду історичних, більше знаменних аскетичних шкіл і типів — перейдемо до трактату про дари Св. Духа, довкола чого скупчимо найактуальніші досі тези.

(Продовження буде)

Чи священники легковажать потреби села?

В останніх тижнях далися чути голоси, немовто наша сільська інтелігенція легковажить потреби села, бо не бере чинної участі в громадянській роботі. Такі нарікання чули ми на численних зборах, що їх в останніх тижнях уладив „Сільський Господар“. Те саме твердить автор передовиці в „Меті“ з дня 13. листопада с. р. Говориться і пишеться про сільську інтелігенцію, але вказується виразно на сільських священників, що вони не беруть чинної участі в народній роботі на селі. Воно правда, що нині самотнім інтелігентом на селі є наш священник. Іншої нашої інтелігенції на нинішнім селі нема. Учителі України, більше як здесятковані переносинами *in partes infidelium*, а ті, які ще полишилися, живуть тихесенько, стараючись не звертати на себе уваги „власть імущих“. Правда, що тут і там живе нині на селі недокінчений ученик середніх шкіл або студент університету. Робота тої інтелігентної молоді не може йти в рахубу, хіба коли ходить о ведення хорів, театральних представлень та подібних забавових уладжень. Коли ходить о громадянську роботу в області політичній та суспільно-економічній, то лише робота священника може йти в рахубу. Слушно каже автор статті в „Меті“, що село ставить священника на чоло всієї громадської роботи, що воно просто жадає від сільського священника чинної участі в тій роботі. Нині певно більше як 70% наших сільських читалень „Просвіти“ та сільських кооператив поставили священників своїми провідниками-головами. На жаль, треба ствердити, що лише незначний процент священників, яких довіря селяни поставило на чолі тих установ, займається чинно працею в них. Значна більшість священників є наче почетними провідниками тих сільських установ. Вони дозволяють вести чинну діяльність в тих установах всякому, хто лише сего захоче. Тому в нас часті такі дивогляди, що вправді головою читальні, чи кооперативи на селі священник, але в дійсності там господарять, мов „сірі гуси“, всякі темні духи, демагоги, навіть зпід стягу червоної пятираменної звізди.

Можна ствердити, що не в однім повіті є в повітових осередках поодинокі люди зпід різних антицерковних та

антинародних стягів, які засвоїли собі вже навіть своєрідну тактику. Вони знають, що загаль селянства бажає собі мати священника на чолі сільської просвітної та економічної установи. Дятого вони не противляться, коли Загальні Збори сільської читальні чи кооперативи вибирають на голову священника. Вони знають, що такий а такий священник-голова буде лише від паради. Зате вони пильно дбають захопити у свої руки виділ читальні чи надзірної ради кооперативи.

І виходить чудасія: головою є священник, а виділ чи надзірна рада зложена з тайних або і явних ворогів Церкви і народу! Коли священник спохватиться, що його фірми підступно надужили, тоді починається в селі борба між священником а вовками в овечій шкурі, які розпаношилися в сільських установах. Звичайно перада лишається при „вовках“, бож вони вміють добре грати на почуваннях та інстинктах сільської бідноти, яка становить більшість членів сільських установ. Знеохочений священник усувається вже навіть від формальної участі в провіді сільських установ. Установи починають занепадати, бо господарка побідників-демагогів мусить довести до упадку читальню чи кооперативу. Поважніші і статочніші елементи села, не бачучи в провіді сільської установи священника, відвертаються від неї, особливо тоді, коли починають виявлятися славні „манка“ в таких установах, яку опустив священник. Тоді селяни починають нарікати на священника не лише в селі, але й у своїм повітовім осередку, в канцелярії філії „Просвіти“, чи повітовім „Союзі Кооператив“. З тими скаргами виступають також у своїх бесідах на всяких повітових зборах, зїздах, анкетах.

Селянські скарги дістаються до часописів і загаль громадянства набирає переконання, що священник легковажить потреби села.

Отсе маємо фактичний стан участі нашого духовенства в реальній праці в сільських установах, втягаючи сюди також участь священника в громадській раді, комітеті опіки над сиротами, в місцевій шкільній раді і т. д. Коли ще дочислити таких священників, які засадничо не хотять брати ніякої участі в чинній громадянській праці на селі, то в неоднім повіті можна просто на пальцях обох рук почислити тих священників, які чинно працюють в наших сільських громадянських установах.

Коли розглянутися докладніше, котрі священники чинно працюють в наших сільських установах, а котрі є лиш формальними робітниками або й цілком усуваються, то побачимо, що активними робітниками не лише в сільських, але також в повітових наших установах є старші священники, оттак в десятім році священничої служби. Молоді і наймолдші священники є недіяльні. Як витолкувати цей обяв? Для

мене причина ясна. Старший священник протягом своєї довшої душпастирської практики власним досвідом дійшов до переконання, що коли його душпастирська праця має бути успішна, то мусить безумовно брати чинну участь в громадянським життю своїх парохіян. Він переконується, що при його пасивности зачинають втискатися до парохії вороги Церкви і народу. Він бачить, що його чинна участь в громадянським життю парохіян знаменито улукшує йому стисло душпастирську працю.

Молоді і молодші священники доходять також до такого переконання кільколітнім досвідом, зазнавши у своїй душпастирській праці багато труднощів і невдач, власне з причини тієї пасивности в громадській праці. Розглядаючися у душпастирській літературі наших найблизших сусідів, особливо Німців, перекоуємося, що активна участь духовенства в громадянських організаціях є теж нині признана як конечне, програмове завдання новочасного душпастирства. Ми бачимо, що католицьке німецьке духовенство підготовлюють до чинної участі в громадянській роботі ще в часі богословських студій — при допомозі численних курсів. Для душпастирів уладжують у всіх німецьких епархіях численні курси для соціальної діяльності (für Soziale Tätigkeit). В такий спосіб тамошній священник приходить на парохію відповідно теоретично підготований до соціальної праці. Він не потребує здобувати собі самому знання практичної, громадянської роботи. Йому лекше поконувати в перших роках свого душпастирства труднощі і перешкоди в тій роботі. Тамошнє душпастирство вяжеться в кружки для соціальної праці (Soziale Zirkel) і для того там соціальна праця духовенства є плянова, а одиничний душпастир має поміч і опору в своїх співбратах.

У нас суспільно-народні відносини, як відомо, є нині дуже тяжкі. Кождий, хто працює на цій області, повинен пізнати терен праці. Таке пізнання повинен набути священник ще в часі своїх богословських студій, а опісля доповняти його на окремих соціальних курсах.

На жаль, у нас таке підготування духовенства до практичної громадянської роботи досі занедбане*).

Се й є причиною, чому молоде наше духовенство, стрінувшись в практиці віч на віч з труднощами такої праці, не всилі дати собі з нею ради. Отсе непідготування є властивою причиною, чому так багато молодих священників або не бере ніякої участі в громадянській праці на селі та в повіті, або виконує її лише формально, репрезентативно. Рівночасно всякі повітові і сільські „народні трибуни“ і дема-

*) На Богосл. Академії у Львові такі суспільно-кооперативні курси ведуться. — Завв. Редакції.

гоги присвоюють собі знання сучасної методики такої роботи і сперті на неї, легко побивають і усувають молодого, недосвідченого священика.

Отже не можна ставити справи так, наче би священики легковажили потреби села. В дійсності вони нераз не вміють взятися до сеї роботи з браку відповідної підготовки і потрібної піддержки. Справа дуже важна і пекуча. Нею повинні зайнятися наші Ординаріати та ректорати Духовних Ліцеїв і Духовної Академії, її повинні обговорювати собори духовенства.

Й. Р.

о. Северин Матковський

Похвала або культ Пресв. Діви Богородиці Марії в гр.-кат. Церкві

(Обяснення на основі св. церковних книг східного обряду)

(Продовження)

Б. Церковні празники в честь Пресв. Діви Богородиці

1. Покров Пресвятої Богородиці

Пречиста Діва не лише своїми молитвами заступається у свого Сина за тих, що її почитають і до неї моляться. Вона й численними чудами в різних часах і місцях помагає людям в їх потребах і нещастях. Празник Покрова Пресв. Богородиці установлений св. Церквою на пам'ятку тих чудес, якими вона кілька разів оборонила царський город від „нашествія іноплеченних“, які великою силою облягли були сей город і загрожували йому загибеллю. Вона й українські землі нераз обороняла своїм покровом і нераз рятувала від великого нещастя. Тому українські козаки все прибігали під Покров Пр. Богородиці і мали її у великім почитанню. Вони будували багато церков в честь Богородиці та багато прикрашували їх на своїх „Січах“, віддаючи по кожнім щасливім поході велику часть воєнної добычі до тих церков. І по нинішній день багато церков на нашій землі посвячені Покрові Пресв. Богородиці, бо нарід наш уважає її за свою „Матінку і Покровительку“. Загально відома пісня „Пречистая Діво, Мати руського краю“ широко і далеко лунає по наших селах і містах.

„О великое заступленіє печальним еси Богородице Чистая, скорая помощница, спасеніє міра і утвержденіє, милости пучина (моря бездна), Божія мудрости істочник, міру покров, воспоім вірнії: світлий омофор (покров) ея хвалящи неизреченно: обрадованная радуйся, с Тобою Гос-

подь, подавай мірови велію милость". (Стих. на вел. вечірн. Покр.). В піснях на св. Покрову передовсім оповідається про те чудо, коли Преч. Діва Богородиця явилися у Влахернській церкві на облаках, окружена ангелами, св. Іваном Хрестителем та св. Апостолами. Її побачив св. Андрій, Христа ради юродивий зі своїм учеником Епіфанієм, як молилася і покривала своїм омофором всіх, що молилися в церкві — та розповів про те тодішньому царгородському патріярхови. Діялося се підчас великої тривоги в Царгороді, коли сей царський город облягли многі тисячі поган і здавалося вже, що вони здобудуть і знищать город, а людей погублять. Пречиста Діва відвернула се нещастя від міста а погани, побіджені покровом Пресв. Богородиці, засоромлені, відступили від міста. „Яко виді Тя пречудний Андрей на воздусі, со Архангельским множеством, со Апостоли і Пророки, і множеством мучеников, Сину твоєму і Богу нашему о гряді і людех молящуюся Владичице і честним Твоїм покровом покривающую. Не оскуді і нині, Пречистая, спасти ізрядное достояніе Твоего Сина, пречестный праздник Твой празднующих многопята". (Наславник на хвалит. утр. Покр.). В цих піснях на Покров Пресв. Богородиці св. Церква взиває всіх своїх вірних прославляти добру Матір, бо вона заєдно підносить свої руки до свого Сина — молитися і заступається за всіх. Вона покриває своїм омофором і охоронює всіх, як тая мати, що хоронить своїх діточок від всякого зла і нещастя. „Пренепорочную всіх Царицу Пречистую Діву, сошедшую вірнії днесь ублажим, Матер Христа Бога, присно бо к Сину руці милостивно простирающую: юже предивний Андрей виді на воздусі, честним своїм покровом люди покривающую, і Той умильно возопієм: Радуйся покрове і заступленіє, і спасеніє душам нашим. (Стих. на литії Покр.). Тому й канон утренній св. Покрови починається словами: „Отверзу уста моя, і напълнятся духа, і слово отрिгну Цариці Матери, і явлюся світло торжествуя і воспою радуясь твоя чудеса — (І пісн. кан. Покр.), а третя пісня сього канона просить Пресв. Богородицю отсими словами: „Твоя піснословци Богородице, живий і независтний істочниче, лик себі совокуплшия духовно утверди, во Божественній твоєй славі, вінцев слави сподоби". Себто ми просимо Пречисту Богородицю всіх нас духовно утвердити, щоби ми змогли витревало її прославляти — і за се сподобилися стати учасниками її слави в царстві небеснім. Нам треба з великою насолодою приближатися до Пресв. Диви Богородиці, бо вона дає нам змогу пізнати самого Христа Бога. Тому ми прославляємо Пречисту Діву, як Божу Матір. Бо через неї перший Адам вибавився від погибелі; вонаж є ковчегом — не Ноєм збудованим — а самим Богом сотвореним. Давно Мойсей не

міг бачити Бога — в горючій корчі, — а нині через Пречисту „вся земля знаєт Сина Божія“. Тому взиває св. Церква: „Тоя преславних чудес, прійдіте людіє, насладімся“, бо ми „прославляєм ю, яко Божю Матер; нас бо ради Богородица молит Христа, предвічного Бога“. (Ікос. Покр.).

І як нам не молитися до Тебе. Пресв. Богородице, коли „поют Тя, Діво Богородице, ангелстії чини, і славят патріярхи со Архієреї і святії Апостоли, яко Божіей Матері чесно служити Тебї, видаще Тя за мїр молитву твою рятую ко Спасу всіх Христу Богу“... (Стих. на хвал. Покр.). Тому й „всяк земнородний да възграєтся духом просвіщаєм“... (Пісн. 9 кан.). — кожда душа нехай величає Покрову Приснодіви Богородиці — словами: „Величай душе моя ко Ісусу Христу Молитвенницу за нас Богородицу Марію“. (припів до 9 пісн. канона): і то за її любов і милосердя для людського роду, за її великі ласки і чудеса, котрими на землі і на небі прославилася. Тому молимся зі св. Церквою: „О Пречистая Госпоже, Діво Богородице! Покрий нас чудесним своїм омофором, сохрanyaя царя і люди от всякого зла, якоже Тя пречудний Андрей виді во Влахернстїй Церкві молящуюся; і нині нам, Госпоже, посли великую свою милость“. (Світилен на утрєні Покр.).

2) Празники положення Чесної Ризи і Пояса Пресв. Богородиці

Християнсько-католицька Церква від найдавніших часів прийняла сей похвальний звичай, що почитає святих угодників Божих та все те, що вони полишили по собі, уважає за святощі — особливож моцї Святих, котрі нераз Господь Бог прославив чудесами ще багато літ по їх щасливій смерті. Звідси й пішов звичай в церкві, що храми Божі будовано на гробах Святих, звідси також пішов і церковний припис, що на кождім престолі, де відправляється Служба Божа, мусять знаходитися моцї якогось Святого в т. зв. „антимінсі“, посвяченим єпископом у Великий Четвер. По Пречистій Діві Богородиці не залишилося її св. тіла на землі, бо — як же церковне передавання — тіло її було взяте на небо по її успєнню. Полишилися по Преч. Діві лише її ризи і пояс, котрі в св. Церкві були і є досі у великїм почитанню.

Ті ризи були торжественно положені і заховані в Царгороді, у Влахернській церкві і нату памятку гр.-кат. Церква обходить празник, дня 2. липня кожного року. О сїм свідчить тропар сего празника: „Богородице, Приснодіво, чоловіком покрове, Ризу і пояс Пречистаго тіла твоего, державно граду твоему одіяніє даровала...“ (тропар Положенню). За помічу сеї ризи діялися многі чудеса в Царгороді: недужі уздоровлялися — „Радующєся, Дівия благодать прославім“

і Сея пресвятую Ризу почтім, із неяже всяко здоровіс немощним непрестанн: проісходить" (пісн. 6 канон. Положен.). Місто Царгород ризою Пречистої охоронялося від многих нещаст: „Імать святий твой пояс і честная твоя риза, Богородительнице, твой град яко стіну: і ученій божественних соединеніє: і православних похвалу і царей побідителная. (Пісня 9 кан. Положенню).

В історії Царгорода оповідається, що коли від моря напали на місто погани, риза Пречистої, винесена патріархом з церкви і занурена в морі, спричинила велику бурю на морю, внаслідок якої ворожі кораблі, розкинені по морю, порозбивалися і потонули.

Тому й уважається риза і пояс Преч. Діви великим скарбом, великим даром і маєтком. З сеї причини і Влахернська церква, де ті ризи були положені, була в особливім почитанню — її що року відвідували многі паломники з цілого світа — збиралося до неї велике число хорих і засмучених, де знаходили обильну поміч від Пречистої. „Святоє положеніє ризи твоея Владичице, празник стяжахом веселящеся: яко граду твоему днесь датися сподобила єси. Священное одіяніє, хранилище некрадомо, дар честен: неотемлемо богатство, ісцїленій ріку: ісполнену дарованій духовних. (Стих. на хвал. Пол.).

А празник Положення пояса Пресв. Богородиці обходить гр.-кат. Церква дня 31. серпня ст. ст.

Той пояс, принесений до Царського городу єпископом Силою.

„Взятєся, ко світу незаходимому преставлшиєся: оставила єси Тя блажащим: во місто тілеси твоего, Чистая, честний пояс, істочник чудес сущи, і місто спасенія, і огражденія сему тущему Тя граду Пречистая (пісн. 4. канона Пол.)

Сими словами потверджується, що за помічю сего пояса діялися чудеса в Царгороді. — І тому св. Церква молиться: „От землі нас возвличить, Богородительнице, божественний пояс твой: любовію твоею того возводимих, тім тя славим, яко вину слави лучшея“. (Кан. Пол.). І просить Пречисту Діву словами: „Возжили наша, Чистая, сердца, разслабленія всяческих грїхов водами, і препояши силою, іже пояс твой вірно, якоже многоцїнно стяжавших, і не отемлемо сокровище. (Пісн. 6 Кан.). Тому й взиває св. Церква всіх вірних у тих піснях: „Хваліте Господа, сили вся небесная і Сего Рождшую, чоловічестїї язици всі прославите: як пояс свой дарова, прибіжище істинно і спасеніє вірним“. (Пісн. 7 Кан.). Тому і ми прилучімєся до сих благань і просьб св. Церкви молитвою: „Госпожа всіх сущих тварей, Владичице: і ісполнь воістинну премудрости пресвітлія, яко Мати Бога Вседержителя. Світа і Божественнаго разума і благодати мя ісполни; скончанієм пісней Тебї Чистїй Богородици“. (Світилен на утр. Пол.).

3. *Состраданіє Пресв. Богородиці*

В піснях і молитвах сего празника, що в многих наших церквах торжественно святкується в п'ятницю другого тижня по неділі Всіх Святих, даємо вираз болю серця і спочування Пресв. Бородиці в її великім, сердечнім болю, коли вона була свідком страшної муки і смерті свого Сина, а нашого Спасителя, Ісуса Христа — та разом з Христовою душею була наче співницею тих великих страстей.

„Болізни претерпівши многія в разп'ятті Сина і Бога твоего, Пречистая, стеньши і слезящи восклицала єси: Уви мні! Чадо сладкій, без правди како страждеши? Хотя ізбавити іже от Алама земнородния: тімже Пречистая Діво, Тебе молим вірою, милостива нам Того соділай!“ (Хрестобогор. на вечірн. Состр.).

Св. Церква в сей празник Сострадання читає паремії „От пророчества Єремії“, щоби побудити слухаючих до спочуття і плачу та до покаяння. Бо коли пророк Єремія плакав і ридав на звалищах Єрусалимської святині, то о скільки більше треба нам оплакувати разом з Приснодівою Марією найбільшу святиню, якою є Тіло нашого Спасителя, Ісуса Христа, що приніс найбільшу і найсвятішу жертву за спасення людських душ. Чи не належиться нам пізнати й оплакувати причину тої кривавої, страшної жертви — себто наші гріхи? Чи не належить кликати з пророком Єремієм: „Обрати ни ко себѣ Господи — і обратимся, понови дні наша, якоже і прежде“. Чи не сказати нам разом з Єремією: „Часть моя Господь, сего ради пожду Его. Благ Господь надіюшимся на нь, души іщущей Его. Благо есть надіятися со молчанієм спасенія Божія“.

Бо хто розважує біль і муку Христа і Його Богоматері, той певно задумається і закличе разом зі св. Церквою: „О неизреченная благи; Воплощагося із Тебе, Богородице всепїтая, крест бо і смерть яко чоловіколюбец претерпів, да мїр спасет, іже созда; Єгоже моли і мене окаянного многоболізнення да ізбавит муки, і ідіже світ сіяєт не вечерній, всели мя“. (Сідален на утрн. Сострад.).

Хто заплаче разом зі страдальною Богородицею, той певно звернеться до неї з молитвою і просьбою: „Страстьми многими умерщвленною мою душу оживи, Владичице, іже безстрастнаго претерпівшаго страстію рождши Бога Слова безстрастно і умертвившаго смерть і ада мертвостію умертви всі мої гріхи, і мертвенное ми помишленіє ко Божественному направи“. (Стих. хвал. утр. Сострад.). В сей день читає св. Церква на Літургії євангеліє по Йоанови, зач. 61, в котрім оповідається про те, як Христос, висячи на хресті віддав свою Матір в опіку улюбленому ученикови Йоанови, а самого Йоана назвав сином Пресв. Богоматері.

Читається се євангельське зачало в тій цілі, щоби ми всі уважали Божу Матір своєю матір'ю і старалися бути її добрими синами та прославляли її разом з св. Церквою словами пісні: „Величаєм Тя, Пренепорочная Діво, Мати Христа Бога нашого, і чтем всечестния твоя болізни, іже претерпіла єси во страсти Сина твого“ (Велич. на Сострад.). А коли Христос, висячи на хресті, свою Матір „всім представительницю чоловіком, всім прибіжище великоє, всім заступницю християном показа“ (стихир. на вечір. Сострад.), тому всі ми спішім до страдальної Богоматері, що стоїть під хрестом і просім у неї заступництва у її Сина, Господа Бога нашого, „да спасет і просвітит нас“ во віки.

(Продовження слідує)

о. Др. Г. Костельник

Гене́за жіночого й мужеського полу

II

Гене́за полів у конкретних випадках

1. Які чинники вирішують пол у новородків? Ось це наша друга основна квестія.

Це залежить виключно від зародкової клітини, від характеру її життєвого принципу, що з неї розвинеться: чи пшениця, чи риба, чи кінь... І ще більше: індивід дістає від своєї зародкової клітини не тільки свої родові і відмінні, але й індивідуальні прикмети (нпр. у людей: чи буде блондин, чи шатин). Ажте, як ми сказали в попередньому розділі, розвинений індивід це розвинена зародкова клітина.

Отже послідовно треба би думати, що від конституції зародкової клітини залежатиме також пол новородка. Побачимо, що ця думка правильна, одначе притім мусимо мати на увазі, що жива природа дуже скомплікована, що її діяння є еластичні і допускають виїмки, які тут дійсно підтверджують правило (а діяння в мертвій природі є абсолютно невгнуті і не допускають ніяких виїмків).

2. Значимо наш дослід від прикладу, котрий, як здається, наглядно суперечить нашій висказаній думці, що полноворodka залежить від конституції насінної клітини.

В хробака *bonnellia viridis* запліднене яєчко і навіть молода лярва полово ще є нездиференційовані. Baltzer (1914 р.) дослідив, що ці лярви полово диференціюються залежно від свого способу життя: котрим удасться жити на трубці старої самички способом галасців, з тих розвива-

ються виключно самці; а котрі мусять самотійно жити в воді, з тих розвиваються майже самі самиці. Колиж Baltzer перервав галапасне життя лярв на трубці старої самиці і примусив ці лярви жити самотійно, то з них виходили гермафродити.

Baltzer приймає, що лярви *bonnelia viridis*, котрі галапасно живуть на трубці старої самиці, беруть з тієї самиці „geschlechts-bestimmende Substanzen“ (O. Hertwig, стр. 722). А з того виходило би, що лярви *bonnelia* самі зі себе полово індиферентні і щойно зовнішні обставини опреділюють їх пол.

Та це заключення надто поверховне. Передовсім, для повної ясности, мусимо підкреслити, що ніякі зовнішні чинники не можуть витворювати полових органів, як не можуть витворювати ока, ноги, волосся... Зовнішні чинники можуть доконувати тільки механічних діл на організмі (розтягти, скривити, скалчати, знищити...), а всяку доцільну працю в організмі може виконувати тільки його життєвий принцип. Коли під впливом зимна звірина поростає більшою шерстю, так це не зимно витворює ту шерсть, але організм, який доцільно пригнорюється до зовнішніх своїх обставин життя.

Це визначна прикмета організмів, що вони можуть доцільно пригнорюватися до зовнішніх обставин. Отже коли якийсь організм під зовнішнім впливом змінє свій пол, або коли він полово ще нездиференційований і диференціюється щойно під зовнішнім впливом, так це значить, що він сам це діє, доцільно пригнорюючися до зовнішніх обставин.

Лярви *bonnelia*, що галапасно живуть на трубці старої самиці, в дійсности не беруть з неї ніяких „полоопреділюючих субстанцій“, але доцільно пригнорюються до зовнішніх обставин життя: чим більше є старих самиць, тим більше треба молодих самців, бо в самотійному життю розвиваються майже самі самиці. Лярви тягнуть собі з трубки старої самиці тільки звичайну поживу, але галапасний спосіб життя „каже“ їх натурі, щоби витворила з них самців, як літнє тепло „каже“ афідам і ін. продукувати партеногенетичні яєчка, а осінній холод „каже“ їм продукувати яєчка, котрі потребують запліднення.

3. Про те не може бути сумніву, що в полово нездиференційованих лярвах *bonnelia viridis* мусять знаходитися в скритій формі повотворчі чинники обох полів, жіночого й мужеського, і з часом, залежно від способу життя лярв, один з тих чинників перемагає, а другий залишається в лярві в формі занідіння. Із самця могла стати самиця; колиж лярва стала самцем, то тільки тому, що мужеський повотворчий чинник у її природі прийшов до переваги. Але через те жіно-

чий полотворчий чинник не щез без сліду, тільки опинився в підрядній формі. Це видно з того, що той чинник виявлявся також у зверхній формі, коли Baltzer переривав галапасне життя лярв.

Отже кожний індивід *bonelia viridis* в дійсності є двополовий: у самців мужеський пол займає домінуючу позицію, а жіночий підрядну; в самиць навпаки.

Це єдино можливе заключення. Де-далі побачимо, що полова конституція хробака *bonnelia* це загальний половий тип у природі. В дійсності кожне органічне ество є двополове, тільки що індивіди деяких низших родів бувають рівномірно двополові (такі, що продукують і яєчка і заплінки), а в індивідах інших родів один пол домінуючий, а другий притаєний.

Цей погляд буде всілі пояснити нам правильні й неправильні явища, що стоять у звязку з нашою проблемою. Приймає цей погляд і О. Hertwig (стр. 782), а саме в тій формі, що в кожному клітинному ядрі знаходяться мужеські (М) і жіночі (F) полотворчі чинники (гени), котрі відповідно до своєї взаємної сили та до зовнішніх впливів, то поодинокі клітини, то цілі клітинні комплекси, то цілі многоклімаємо тинні індивіди опреділюють як мужеські, або як жіночі.

4. Ані час, у котрому один з полотворчих чинників перемагає в розвою нового індивіда, ані умовини, в котрих це діється, не є однакові для всіх родів. Очевидно, тут на думці правильні процеси, а не виїмкові випадки.

Ми бачили, що в *bonnelia viridis* ще й лярви спершу не є полово здиференціоновані. А в інших родів уже яєчка перед заплідненням полово здиференціоновані. Так н. пр. хробак *dinophilus apatris* зносить кокони, в котрих побіч більших яєчок є й значно менші; по заплідненню з тих більших яєчок розвиваються самиці, а з менших самці, що відзначаються малим ростом. Тут ні зовнішні впливи, ні навіть запліднення не можуть спричинити зміни в половій детермінації яєчка. Це вирішила вже природа самиці, коли витворювала яєчка, і одним дала сильніший чинник F (*femininum*), а другим М (*masculinum*).

Чисельна пропорція, в якій родяться жіночі й мужеські одиниці, в різних родів є ріжна.

У висших родів самці і самиці родяться менше-більше в однаковому числі, але в постійній пропорції. Так у коров на 100 самиць випадає 94 самців, у коней 99:7 самців, у кріликів 104, у шурів 105:5, у мишей 106, у псів 110, у свиней 112, у людей на 1000 дівчат новородків 1060 хлопців; в 16—18 рр. число хлопців вирівнюється з числом дівчат, бо хлопці більше вмирають (гинуть від випадків), ніж дівчата. (Гл. *Das Leben des Menschen* von Fritz Kahn, B. V. Stuttgart 1931, стр. 157).

Ясно, що такі точні пропорції є вислідом „твердих“ біологічних законів і зовнішні умовини життя мало-що зможуть змінити цей лад.

Та на низших ступнях життя, де ще буває й партеногенеза, де полові біологічні закони ще є еластичні, природа може еластично регулювати чисельну пропорцію між самицями й самцями: котрих і коли їй більше треба, залежно від зовнішніх умовин життя. Ми бачили, що в *Bonnelia viridis* природа жде на зовнішні умовини життя молодих лярв і щойно тоді вирішує їх поли, управляючи тим також їх чисельну реляцію. Природа мабуть дає тут кожному яечку в однаковій мірі F і M , а різні зовнішні умовини життя сприяють то одному, то другому з поло-творчих чинників.

У многих низших родів обильна пожива є умовиною збільшення числа новородків жіночого полу. Мишиці, що годуються ростинами, плодять у літі самі самиці, а коли їм забракне поживи, то плодять також самців.

В *Hydatina senta* одні самиці продукують яечка, з котрих виходять тільки самці, другі самиці продукують яечка, з котрих виходять тільки самички. В природі, в нормальних відносинах чисельна реляція між самцями і самицями виноситься тут 100: 300. Та коли щойно народжені самички годуватимемо дуже обильно, то вони, коли доростуть, продукуватимуть тільки такі яечка, з котрих виходитимуть самі самиці. А коли їх будемо скупо годувати, то вони продукуватимуть яечка, з котрих виходитимуть самі самці. (Nusbaum Hilarowicz: *Szlakami Wiedzy*, Lwów 1909, стр. 320).

У філюксери, коли наступають умовини, що поживи є обмаль, одні партеногенетичні самички зносять більші яечка, з яких вилягаються самі самиці.

5. Бачимо, що природа сама регулює чисельну реляцію між одиницями жіночого і мужеського полу і сама вирішує, з котрих насінних клітин мають розвинутися самиці, а з котрих самці. Ріжниця бувають лиш такі, що в одних випадках природа це робить правильно і постійно вже тоді, коли витворює насінні клітини (підчас редукції хромосомів), в других випадках змінює питому собі пропорцію, залежно від зовнішніх умовин життя, а в третіх випадках жде на умовини, в яких прийдеться жити лярвам, і щойно тоді вирішує „економічну потребу“ полів. Все те природа робить з огляду на спосіб життя майбутніх організмів та на добро роду.

Коли є багато поживи, то воно доцільне, щоби родилося якнайбільше самиць, бо через те рід якнайбільше розмножиться. А коли поживи обмаль, то треба більше самців, щоби могли запліднити кожную самицю й скріпити природу нової генерації.

Певне, що цей закон не може мати таких переворотних наслідків у висших родів, де, як ми сказали, полові біологічні закони „тверді“. Одначе й тут бувають явища, котрі найкраще можна пояснити на основі цього закону.

Часописи в цілій Європі розписуються про те, що по світовій війні родяться хлопці в більшому числі, ніж мало би бути нормально. А історія переказала нам відомости, що це бувало і в давнині по довготривалих і тяжких війнах.

Як пояснити це явище?

Є вчені, котрі просто заперечують те явище. Так нпр. пише Fritz Kahn: „Надвизка хлопців по війні є недоказана. Це тільки одна з чисельних видумок статистики. А якщо вона є дійсною правдою, то вона пояснюється здебільшого дбайливістю, з якою по життєвій воєнній павзі відносяться до ненароджених і народжених дітей. Годі приймати, щоби Провидіння в пляні сотворення заздалегідь визначило масовий політичний морд та щоби, коли він вже раз став варварською дійсністю, санкціонувало його через мудре управління уродин“ (стр. 160).

Вичувається, що автор заперечує статистику тільки з огляду на свої наївні теологічні думки. Алеж проблему можна пояснити виключно біологічними законами! Людська природа по світовій війні найшлася в тяжких життєвих умовах, матеріяльних і моральних, і вона доцільно реагує на ці умовини: в таких умовах треба менше дівчат, бо гірші надії на розмножування людського роду, зате треба більше мужчин, щоби своєю духовою і фізичною працею поліпшувати умовини життя.

Та це вже дальші тенденції природи. А безпосередні чинники такі, що дівчина більше коштує природу, ніж хлопець. Природа мусить більше своїх сил витратити на те, щоби витворити насінну клітину, з котрої розвинеться дівчина, ніж щоби витворити зародкову клітину, з котрої розвинеться хлопець.

Отже коли природа ослаблена, то їй тяжше приходитьсь здобутись на дівочі зародкові клітини, ніж на хлопячі.

Це заключення можуть підтвердити різні факти.

Племена, котрі вимирали, отже в котрих людська природа була ослаблена, перестали родити дівчат, а родили самих хлопців. Тай у родин, котрі вимирають на безплідність, звичайно буває останній мужеський нащадок, а не жіночий.

Зародкова клітина, якщо в ній вже вирішений пол, правильно вже не змінє своєї детермінації. Одначе надзвичайні умовини життя можуть нарушити її полову детермінацію. Із жаб'ячих запліднених яєчок у природі вилягаються самці й самиці у відношенні 1 : 1. R. Hertwig робив досвіди, що жаб'ячим яечкам, за 90 годин перезрілим, уможлиблював

запліднення, а з тих яєчок вилягалися самі самці. Таким способом він нарушив природну полову детермінацію жаб'ячих яєчок. Ті самі досвіди і з таким самим вислідом переводив також Leo Adler. Крім того він ствердив в тих жаб, що вилягалися із перезрілих яєчок, патологічні прояви в железах (Schilddrüse і Thymusdrüse).

Це ясна річ, що в перезрілих яєчках природа (життєвий принцип) ослабає. А, як видно з тих експериментів, ослаблена природа не всилі удержати жіночого полотворчого чинника при перевазі, тому із всіх тих яєчок вилягалися самці. Жіночий полотворчий чинник мусить бути ніжніший і більше вимагаючий, ніж мужеський полотворчий чинник. Це зрештою в згоді з тим, що мужеська природа взагалі сильніша, більше витривала і навіть її репродукції, заплілки, є більше витривалі, ніж репродукції жіночої природи — яєчка.

Висліди експериментів з перезрілими жаб'ячими яєчками можна би спокуситися ясувати ще й іншим способом. Якби ми приймали, що в яєчку криється тільки жіночий полотворчий чинник, а в заплінку тільки мужеський полотворчий чинник, то висліди згаданих експериментів стали би зрозумілі: в перезрілих яєчках природа ослабла, отже ослаб у них також жіночий полотворчий чинник, а по заплідненню мужеський полотворчий чинник мусів взяти всюди перевагу.

Алеж така супозиція, як уже знаємо, а небавом про те ще більше скажемо, не може удержатися.

6. Около 50% з перезрілих жаб'ячих яєчок були предестиновані для жіночого полу новородків. Колиж із них — тому, що стали перезрілі — виляглися самі самці, так це значить, що в них уже спершу мусів бути мужеський полотворчий чинник, який задля ослаблення природи яєчок тепер звяз у них перевагу.

Отже цей випадок також підтверджує заключення, яке ми виснували з обсервації полового процесу при *Bonnelia viridis*. А вже найясніше справджує це заключення той випадок, де партеногенетичні самиці фільоксери зносять яєчка, з яких вилягаються самі самці. Значить, що в тих самицях мусить бути також мужеський полотворчий чинник, бо інакше вони не могли би видавати з себе нащадків мужеського полу.

Всім ссавцям це питома, що мужеського полу одиниці мають на свому тілі позначки жіночих полових органів: соски (і то саме в такому числі і розміщенню, яке для їх роду питома) та характеристичний зріст на шкірі полових органів через середину. Це зовнішній вираз внутрішньої синтези мужеського й жіночого полового чинника у ссавців: у самців мужеський пол домінуючий, а жіночий пол пригасений; у самиць навпаки. Зрештою полові органи у ссавців,

хоч вони тут найбільше виспеціалізовані, є вповні аналогічні, і нпр. на людському ембріоні в перших двох місяцях годі відрізнити, котрого він полу, бо перші фази половых органів у обидвох полів однакові.

Цю полову двоприсродність, що проявляється навіть у людини, еволюціоністи беруть як один з доказів для правдивості теорії еволюції. Fritz Kahn з емпазою пише: „Також історія розвою половых людських органів доказує його полову двоприсродність і дає нам заразом величавий перегляд історії його родового розвою, котрий нас веде назад у найдальшу минушину, а відти веде нас через усі епохи минушини і дає нам один з найбільше переконуючих доказів на розвій людства зі звірячих низших ступнів“ (стр. 162). Еволюціоністам присвічує притім думка, що притаєний жіночий пол у мужчин це „рудимент“, заниділий орган, який на низших звірячих ступнях, де панує рівномірна двополовість індивідів, сповняв свою повну функцію, а в людей він є тільки „історичною памяткою“ з перейденого шляху фаз у розвою людської присроди (теорія рудиментів це визначне оружжя еволюціоністів). Анатом Wiedersheim у своєму творі „Der Bau des Menschen als Zeugnis für seine Vergangenheit“ вичисляє аж 107 різних рудиментів, між ними другорядні полові органи як визначний рудимент. Та в дійсності тут не може бути ані мови про якийсь рудимент у значінню теорії еволюції. Притаєний жіночий пол у мужчин не є ніяким рудиментом, але живим чинником, котрий мусить існувати, бо без нього ціла людська присрода мусіла би захитатися. Якщоб цього чинника не було, то неможливою стала би регуляція полів у новородків, як це небавом побачимо.

7. Кожний індивід, до якого роду він не належав би, має в собі чинники обидвох полів; а що насінні клітини є репродукцією присроди даного індивіда, то з того слідує, що кожний індивід передає своїм насінним клітинам чинники обидвох полів. Це значить, що в кожному яечку і в кожнім запліднику мусять скриватися чинники обидвох полів; а в заплідненому яечку будуть подвійні чинники обидвох полів: по самиці М і F, як також по самці М і F.

Це льогічне заключення із загальних преміс, які ми виснували з різних біольогічних фактів. Але чи це заключення підтверджують також заобсервовані факти, до котрих воно відноситься?

Для улєкшення досліду мусимо квестію поставити ось як:

Від чого це залежить, як це діється, що один з половых чинників бере перевагу в заплідненій клітині? Яка притім функція жіночого яечка, а яка мужесьького заплідника?

З гори ясно, що вирішування полу майбутніх органічних естів не може бути полишене сліпій грі випадку, але мусить бути піддане сталим законам, бо без таких сталих законів не могла би удержуватися стала пропорція між самцями й самцями у висших родів, а в низших родів еластичність тієї пропорції не могла би бути доцільною. Ми наводили випадки (*dinophilus*, фільоксера), де самці зносять полово здиференціоновані яєчка: одні такі, з котрих вилягаються самі самці, а з других — самі самці. На основі таких явищ деякі біологи (*Beard, Lenhossek, O. Schultze*) поставили були правило, що вирішування полу це привілей самців та що це вирішення dokonується в яєчку вже перед заплідненням. Але обсервації і досвіди *Baltzer*-а з лярвами *Bonnellia* надщербили це правило.

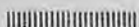
Американці *Morgan* і *Wilson* (в рр. 1910—1913) відкрили на овочевій мусі *drosophila*, що тут мужеські заплінки є полово здиференціоновані.

Отже сама собою насувалася думка, що в деяких родів самці мають привілей вирішування полу.

Значить: в одних родів яєчка, а в других заплінки рішають про пол новородків. Деякі біологи (з популяризаторським характером, як *Fritz Kahn*) вдовольняються такою розвязкою і уважають її за окончну, але інші, як *O. Hertwig*, ще займають вибікуюче становище супроти неї.

Така розвязка дійсно не може вдовольяти, бо їй недостає принципу, котрий її два правила зводив би в єдність.

(Продовження буде)

Р. І. Данилевич

Літургічний рух у Німеччині.

I

Для внутрішнього життя рим.-кат. Церкви замітні два декрети папів, Пія X і Пія XI, ціллю яких є привернути активну участь вірних підчас літургії, що затратилась з ходом віків. Перший з них говорить про потребу відновити в церковнім життю григоріянський спів, „щоби вірні знов уважали та брали більш чинну участь в літургії, як це колись бувало“. Подібно говорить також папа Пій XI у своїй конституції *Divini cultus*, що „є дуже бажаним, щоби вірні брали участь в літургії, зрозумівши цілу її красу, а не були лише байдужними та німими глядачами“.

Замітне, що оба Папи у згаданих декретах ставлять давні часи за взір у цьому напрямі. Практика первісної християнської Церкви, в якій вірні через свої відповіді на

молитви й благословення священика, а то — ще раніше — й через принос хліба, вина й овочів, брали активну участь у безкровній жертві — перевелась у латинський Церкві цілковито. На місце громади вірних приходить з часом міністрант, а нарід щораз то більш починає віддаляватися від акції священика. А в заміну, що так скажу, за літургію дістають вірні латинської Церкви цілий ряд різних інших відправ, що зчасом зменшують — принайменше у свідомості вірних — вагу та значіння самої літургії, так, що в кінцевому висліді суттєвий та першорядний чинник, яким у християнсько-католицькій життю є літургія, починає у латинській Церкві уступати місця другорядному та не суттєвому, а саме: всяким нелітургічним церковним богослуженням. І саме цей стан осуджують у своїх декретах згадані найвисші Настоятелі католицької Церкви, як щось незгідного з первісним духом християнської релігії.

II

Заклик до відновлення первісної літургії, цього „головного жерела християнської побожності“, знайш в дуже живий відгомін серед німецьких католиків. Старий бенедиктинський монастир в Надренії, Марія Лях (Maria Laach), став осередком т. зв. „Liturgische Bewegung“. У цьому, своїми початками середньовіччя сягаючому, монашому осідкові ведуться спеціальні студії над літургією. У звязку з ними відбуваються літургічні конференції, курси та зїзди, появляються спеціальні публікації*), ба що більше: засновано навіть окреме товариство для плекання літургічних наук.

В якій формі проявляється цей літургічний рух у щоденному церковно-релігійному життю? Що впадає в око посторонному глядачеві підчас Служби Божої цього „нового“ напрямку? Автор цих рядків мав нагоду бути кілька разів присутнім на такій літургії в одному з головних осередків німецького католицького життя, в т. зв. німецькому Римі, в старому надренському місті — Кельні, у старинній церкві св. Апостолів, що серед численних та величавих кельнських святинь вирізняється своїми гарними мозаїками — відправляється доволі часто Служба Божа, згідно з літургічним рухом. Престіл ставлений спеціально для цієї цілі перед собою, менше більше в такому місці, як у наших церквах тетрапод. Священик, що приносить безкровну жертву, звернений цілий час лицем до вірних; біля нього двох міністрантів, що також звернені до людей. Служба Божа — це *missa recitata*: усі вірні в один голос відмовляють

*) Варт уваги місячник „Liturgische Zeitschrift“. Видавець: Dr. theol. Joh. Pius, Berlin—Charlottenburg 4, Schlüterstrasse 30. Verlag Friedrich Pustet, Regensburg — ціна в краю: річно RM. 6—, поодинокий зшиток 60 Pfg.

приписані молитви, яким проводить інший священник з проповідальниці. Завдання священника на проповідальниці слідує: в часі, як целсбрант відчитує літургійний текст у латинській мові, він рівночасно читає його у німецькій, на що сліднують відповіді також у рідній мові. Якщо у такій літургії бере участь інтелігентний елемент, нпр. ученики, студенти висших шкіл, тощо (як це буває від двох літ на зальцбурських „Katholische Hochschulwoche“), то така літургія відбувається без участі другого священника, бо присутні, розуміючи лат. текст літургії, відповідають також в латинській мові. Буває, що така *missa recitata* відправляється як звичайна Служба Божа, зн. при престолі у звичайному місці.

Для члена східної Церкви, в якій літургія заховалася у своєму первісному виді, це все не нове, а тим самим і не дивне (хіба за виїмком місця поміщення престолу й способу стояння священника підчас літургії). А всеж таки, коли після довшого часу, в якому приходилось мені брати участь лише в латинській літургії, натрапив я на літургію після т. зв. літургійного руху, то це робило на мене глибоке враження. *Missa recitata* пригадувала мені тихі Служби Божі Високопреосв. Митрополита Андрія Шептицького в Духовній Семінарії у Львові, в яких беруть чинну участь усі питомці, відповідаючи хором служителеви. Підчас такої літургії враження дійсно великі та й душевне вдоволення неменше. А в парі з тим радість, що саме в нашій Церкві заховались ті неоцінені скарби первісного християнсько-релігійного життя, які тепер починає Захід з такою пильністю відгрибувати зпід вікового забуття.

о. Теодор Цегельський

Дещо зі священничої традиції

Не малої ваги є знання родової традиції, а головню для священників — знання традиції своїх співбратів, які тут і там сповняли свої душпастирські обовязки. Нераз інтелігенти не знають, де жили і працювали їх предки; а ледви хто з них знає назви предків по матері. Знання родоводу може нераз принести або тісніший родинний звязок або навіть і матеріяльну користь... Наведу тільки один епізод з початку світової війни, коли багато людей перед навалюю російських військ опускали свої житла та йшли в світ за очі... І з нашого Струсова втікали тоді майже всі купці. Один з них, Яків Ціндер, то піхотою, то причіпляючись до чужих підвод, опинився в якимсь малім містечку на Угорщині майже без сотика. Переходячи вулицями, побачив нараз вивіску з назвою тамошнього купця, що також називався Ціндер. Тоді сміло вступив до skleпу, подав, що й він

зовється Ціндер і почав вичисляти імена свого батька, діда і прадіда та назви їх жінок. Угорський Ціндер нараз пригадав собі, що і його прадід і прабабка звались так, як подав струсівський Ціндер; тоді запросив його до свого помешкання, гостив у себе кілька днів і запоміг грішми на дорогу до Відня — (так розповів мені про себе по війні сам струсівський Яків Ціндер). От бачимо, як той нарід уміє цінити родову традицію. Жиди ведуть точно родоводи визначних рабів, і визначних своїх родів від далекої-далекі минувшини. Від них треба й нам вчитися шанувати традицію. Щоби бодай трохи причинитися до збереження традиції — бодай у священників — подаю отсим імена і назви священників, які 150 літ (декуди ще від давнішого часу) працювали в теперішнім Теребовельському деканаті — де не один знайде свого предка, а може й прадіда... Колиб це так зробити в кождім деканаті, вийшла би цінна річ для історії нашої Церкви, а кождий деканат мав би свій помяник на заупокійні богослуження в часі соборчиків.

Нині зачинаю від парохій в місцевках Теребовельського деканату, а коли Світла Редакція схоче прийняти і дальші записки*), то подам їх до слідуєчих чисел. Записки витягнені з поодиноких метрик парохіяльних.

I. Повітове місто Теребовля (Теребовельський деканат) Метрики від 1785 року.

- 1) Парох Николай Римбала був в рр. 1785—1801 († 18/4 1801, маючи 74 літ).
- 2) Завідатель Іван Липинський 1801—1802.
- 3) Парох Григорій Ганкевич 1802—1831 († 21/6 1831, маючи 74 літ).
- 4) Завідатель Николай Ганкевич 1831—1832.
- 5) Парох Семен Сологубович 1834—1849 († 27/1 1849, маючи 47 літ).
- 6) Завідатель Іван Лопатинський 1849.
- 7) Завідатель Йосиф Федорович 1849—1851.
- 8) Завідатель Іван Білінський 1851—1852.
- 9) Парох Матей Корний 1852—1877 († 18/10 1877, маючи 64 літ).
- 10) Завідатель Юстин Дворянин 1877—1879.
- 11) Парох Іван Залуцький 1879—1909 († 26/3 1909, маючи 78 літ).
- 12) Парох Стефан Мохнацький 1910 — дотепер.

Теребовельські сотрудники.

- 1) Данило Воронович (1803—1806), 2) Данило Левицький (1806—1807), 3) Андрій Зборовицький (1807, помер

*) Редакція прийме їх і дуже радо помістить на сторінках „Ниви“ як причинки до історії нашого духовенства і нашої Церкви. — Ред.

в Теревовлі 13/2 1807), 4) Семен Шашкевич (1807—1808), 5) Григорій Громович (1808—1810), 6) Іван Твардієвич (1810—1811), 7) Теодор Копійкевич (1811—1818), 8) Матей Михалицький (1812—1838), помер 15/11 1838, сотрудином, маючи 75 літ), 9) Григорій Прокопович (1838—1840, помер 12/1 1840, маючи 52 роки), 10) Антін Іжовський (1840—1842), 11) Іван Хомицький (1842—1844), 12) Софрон Зінкевич (1844—1846), 13) Іван Величанський (1846—1847), 14) Михайло Куницький 1847. 15) Іван Лопатинський (1847—1849), 16) Михайло Довголуцький (1849—1858), 17) Василь Песцьоровський (1858—1861), 18) Юліян Стеткевич (1861—1864), 19) Антін Шанковський (1864—1867), 20) Павло Свистун (1867—1872), 21) Омелян Застирець (1872—1874), 22) Іван Любавич (1874—1878), 23) Андрій Тимус (1878—1882), 24) Семен Савула (1882—1904 — 22 роки), 25) Зинівій Маркевич (1904—1908), 26) Стефан Мохнацький (1908—1909), 27) Іван Пюрик (1909—1912), 28) Євген Цегельський (1912—1923 — (11 літ), 29) Евстахій Весоловський (1923 — до нині).

В Теревовлі перед 1797 роком був рівночасно другий парох при церкві Успенія ПДМ. — **Петро Косевич** (помер 28/1 1797).

Нинішні дочерні, належні до Теревовлі, се **Кровінка**, яка мала свого пароха Івана Піговича (1785—1797) і **Волиця**, що теж мала свого пароха, Теодора Шумовського (1785—1792).

Повисші дати прислав мені Теревовельський декан, о. Стефан Мохнацький, почесний крилошанин львівської Митрополичої Капітули.

При цій нагоді подаю в хронологічному порядку імена деканів теревовельського деканату, зазначаючи, що теревовельський деканат перед Львівським Собором складався з 25 парохій, а по соборі лишилося тільки 13 парохій, а решту 12 поділено поміж новоутворених деканатів, Зарваницький і Микулинський. До Зарваницького деканату приділено з Теревовельського 6 парохій, а то Богатківці, Золотники, Вишнівчик, Зарваницю, Ішків і Соколів, а до Микулинського також 6, а саме : Козівку, Ладичин, Микулинці, Настасів, Прошову і Сушин.

Давніший Теревовельський деканат був дуже просторий, своєю довготою сягає до 7 миль.

Декани

1) Никола Римбала, парох Теревовлі (1785—1801), 2) Григорій Ганкевич, парох Теревовлі (1802—1831), 3) Семен Сологубович, парох Теревовлі (1835—1844), 4) Стефан Янович, парох Кобиловолос (1844—1855), 5) Николай Ганкевич, парох Настасова (1856—1863), 6) Порфір Мандичевський,

парох Зарваниці (1871—1879), 7) Іван Залуцький, парох Теробовлі (1881—1905), 8) Іван Волянський, парох Острівця (1906—1912), 9) Єрон Кміцикевич, парох Могильниці (1912—1920), 10) Стефан Мохнацький, парох Теробовлі (1920 — до нині).

(Продовження буде)

Кілька завваг дотично порядку в часі богослужень^{*)}

Перша заповідь Божя наказує нам, щоби ми Господа Бога почитали і лишень одному Богу честь і поклін віддавали. Се почитання може бути внутрішнє, оказуване через віру, надію та любов, а також зверхнє через жертву, припинання св. Тайн, устну молитву, клякання, поклони, складання рук, биття в груди, відкриття голови ітд. При публичних богослуженнях в церкві є докладні приписи, в який спосіб повинна проявлятися внішно-внутрішня почесть. Ті приписи, що відносяться до внішньої почеси (обряди, церемонії) установлені тому, що колиб кождий поступав після своєї волі, тоді могли би легко повстати смішні прояви внішньої почеси^{**)}

І саме дотично порядку підчас богослужень і процесій хочу подати кілька завваг.

При кождім богослуженню чи процесії є активні два чинники: священик і вірні. Що священик повинен старатися всіми силами, щоби кожде богослуження з його сторони випало як найдостойніше і як найкрасше — про те з нас ніхто не повинен сумніватися, ані про те я не буду говорити. Священик повинен ще звернути увагу на поведення вірних християн, щоб і вони в часі богослуження гідним поведенням причинялися до почитання Бога. Вірних, беручих участь у богослуженнях, можна поділити на 4 категорії: 1) провізори, 2) церковне брацтво, що бере участь в богослуженню, тримаючи хоругви, хрести, патерицю, свічки. плащаницю ітд., 3) дяки, 4) і прочий загаль вірних, що є присутній на богослуженню.

1) Що торкається провізорів, то священик повинен передовсім подбати, щоби провізорами були люди наскрізь чесні і поважні, бож вони в церкві є, так сказатиб, правою рукою душпастиря; вони зближаються до вівтара, usługуючи при богослуженню і на них звернені очі всіх присутніх християн в церкві. Тому то їх поведення в самій церкві повинно бути

^{*)} Реферат виголошений на конференції в Козовій дня 19. II. 1932. р.

^{**)} Франц Шпіраго: Католицький народний катехизм. Том II, ст. 59.

взірцеве, і вони мусять придержуватися певного порядку. Сього повинен їх вивчити душпастир. Треба їм впоїти те переконання, щоби вони все пам'ятали, що знаходяться в Божім домі, що на престолі є присутний Ісус Христос, що в церкві має бути взірцевий лад, не сміє бути сміття ані павутиння, що обруси на престолі мусять бути сніжнобілі, ітд. Провізорів, а також усіх вірних треба повчити раз на все, що не вільно переходити попри престіл, не віддавши поклону Нсв. Тайнам через метанію. Далі треба повчати, що на підлогу плювати не тільки не пристойть, але се й негіднічно, бо другі люди можуть те саме місце цілувати. Звернути увагу, що в церкві, а тим більше коло вівтаря не можна в голос або в півголос говорити, що треба мовчки все потрібне при богослуженню подати, як вино, воду, кадило ітд.

2) Що дотичить брацтва церковного то треба усталити певний порядок, якого всі держалися би. І так, є звичай, що хлопці і дівчата держать хоругви підчас Сл. Божої, а старші господарі тримають хрест і патерицю, а також свічки. Буває так, що Служба Божя вже розпочалася і щойно тоді уставляються на середині церкви з хоругвами, хрестами ітд. З того повстає заколот, при більших торжествах крики, а навіть сміхи, що не причиняється до величавости богослуження. А вже найбільший заколот повстає, коли має виходити процесія (пр. на Великдень при обході довкола церкви, на Божє Тіло) і тоді і повстає чистий хаос. Хлопці пхаються до хоругов з великим лопотом і шумом, продираються крізь товпу, при тім часто оббивають хрусталі павука. Так само члени брацтва із свічками не вміють заховати ладу. Священик іде з Найсв. Дарами в процесії, а люди зі свічками, непоучені, товпляться позаду, замість йти шпаліром перед Найсв. Дарами. На се одинока рада: священик має вибрати церемонієра, якого докладно поучить, як заховати лад і порядок, а сей поучений священиком, перед Службою Божою уставиць в порядку асисту на середині церкви, а також, коли має виходити процесія, все упорядкує і тоді не буде жадного замішання.

3) Відносно дяків, треба тут також дещо замітити. Дяк має мати для себе відповідний крилос, там має співати без перешкоди з дібраними помічниками. Бо буває таке, що в малій церкві товпа людей так налягає на дяків, що ті просто не мають свободного віддиху. На Сл. Б. співають дяки по більшій часті на хорах, де збираються хористи, хлопці і дівчата. Священик нехай зверне увагу на поведення присутних на хорах. Розговори, чи сміхи не можуть мати там місця і за се повинен відповідати дяк. Щодо самого співу, то якщо це „самолівка“, то належить звернути увагу дяка, щоби ті, що співають, не співали надто верескливими го-

лосами. Бо сільські співаки і співачки звичайно думають, що чим більше вони кричать, тим хор красший. Ми повинні про се дбати, щоби спів був гармонійний, естетичний, та не разив ушей людей, при звичаєних до красного співу. Тут треба завважити, що ми маємо право вимагати від наших дяків, щоби вони плекали гарний спів, якщо вже не хоральний, то принайменше „на самолівку“, але гарну та естетичну. Дяки мають великі претенсії, може в дечім і слухні, але і ми, священники, можемо мати претенсії й до них, хочби відносно ведення гарного церковного співу. Се їх перший обов'язок.

4) Лишається ще подати деякі замітки відносно поведення загалу вірних під час богослужень. Найперше належить поучити всіх про те, що вже сказане при провізорах, а саме, що в церкві треба все, входячи і відходячи, віддати поклін Найсв. Тайнам метанією. Про метанію треба людям обширно і докладно сказати, щоби всі порозуміли, що метанія це питома риса нашого обряду, таксамо як і поклони.

Треба звернути увагу вірних, що так як у вірних римського обряду приклякання на одно коліно є зверхнім обявом почитання Бога, так у нас метанія, себто глибокий поклін аж до землі, є одним із питомих виявів нашого богочитання. А для ліпшого зрозуміння і запам'ятання можна повчити, що так мають вірні робити метанії, як се робить священник. Далі треба повчити парохіян про важність і безконечну ціну Сл. Божої, та про те, що на ній повинні вірні заховуватися побожно і достойно, що в часі Сл. Б. не випадає стояти під церквою або під дзвіницею, і вести невідповідні нераз гутірки, що на час проповіді так само гріх виходити з церкви, і подати відносно цього багато інших наук — а тоді нарід зрозуміє велич і красу нашого богослуження, приваждеться ще більше до свого обряду, та стане твердою опорою проти ворожих посягань на святу віру і Церкву.

о. Павло Штокалко

Вісти з Тов. св. Андрея

Перші мої вісти, подані в передостанньому числі „Ниви“ під цим заголовком, стрінулись з признанням у ОО. Собратів. І не диво! Наше духовенство, яке такі великі надії звязувало з повстанням свого станового товариства, бажалоб тепер довідатись, з яким розмахом товариство працює так під ідеологічним, які матеріальним оглядом для своїх членів. Може тому не від речі буде подати теперішнє число членів нашого товариства. Є їх під сю хвилю 353,

отже лише одна третя цілого духовенства. А деж інші, а деж всі? Маймо надію, що до руку найдуться всі священники в нашому товаристві, як гарно зорганізовані, карні ряди ідейного духовенства. Звідки такі надії? Маємо багато причин сподіватися цього. Передовсім подбають про це окружні відділи кожного протопресвитерату, які за прикладом стрийського поротопресвитерату зорганізуються самостійно, самочинно. По друге: дирекція Тов. св. Андрея віднеслася до Митропол. Ординаріату з проханням поручити наше Товариство підвладному духовенству. В „Архієп. Відомостях“ будуть напечатані наші статuti; духовенство познакомиється з великими користями, які несе з собою приналежність до Товариства. З випечатаного статута зробимо відбитку й розішлемо окружним відділам в ціли зареєстровання їх перед політичними властями. Розішлемо їх і своїм членам. Віримо, що заохота Ординаріату буде категоричним приказом для все карного духовенства, тимбільше, коли переконається воно, що Товариство справді хоче дбати й дбає про його долю.

А ось і кілька слів про наші заходи. Дирекція віднеслася до Митр. Орд., щоби всі стягання з платні, асигновані консисторією, не перевищали одної п'ятої платні. Прочі зобов'язання нехай чекають на свою чергу при платні за дальші місяці. Є всяка надія, що Митр. Ординаріат узгляднить ту зовсім оправдану просьбу, бо це буде лише аналогія до стягання при урядничих пенсіях.

Рівнож інтервеніювала дирекція у воевідстві в справі комунальних додатків, неправно побраних від 1925 р. Мініст. внутр. справ звільнило священників і наказало зворот („okólnik“ з дня 25. XI. 1930 Nr. 211 „na podstawie przepisów § 83 ustawy gminnej z dnia 12 VIII. 1866 Dz. U. Rz. Nr. 9) а тимчасом воевідство, рішенням з дня 31/VI 1932 постановило, щоби зворотів не давати, бо „to podkopałoby budżet Wydziałów“. Інтервенція не принесла вправді нічого ще певного й позитивного, бо правительство не звертає ніколи вже вплачених податків, але письменне представлення приняло до відома й розглянення. Про вислід повідомимо духовенство комунікатом в „Меті“ або „Ниві“.

З вдоволенням приняло духовенство до відома нашу умову з „Народною Торговлею“ в справі богослужебного вина, як дуже корисну й легку до зреалізування, коли зважиться що „Нар. Торговля“ має 28 складів в Галичині. Отже є вельми легко набути вино з „закупочними доказами“, які просимо при кінці року надсилати до дирекції Товариства, вул. Коперника ч. 39. А. Тричвертилітрові фляшки Ріс-

лінга можна набути вже по 3'60 зл., а Гегеляєр з 1929 р. по 4,00 зл. Близші відомости про умови набування вина подала дирекція до відома окремим обіжником до членів ще в жовтні с. р.

Ціла Надзвірна Рада з усіма своїми провінційальними членами відбула в дні 14. листопада своє перше повне засідання, на якому передискутувала багато актуальних справ, як: асекурація духовенства, будова священничого дому у Львові, отворення інтернату для священничих синів, основання священничої запомогової каси. Річясна, що дискусія та оберталася лише в сфері проєктів, бо скупі фонди Товариства не дозволяють на скорі зреалізування тих гарних постанов. Але віра в успішність добрих замірів це половина роботи. Судьба духовенства в його руках.

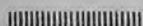
Повідомляємо ОО. Співбратів, що вислали ми в імені Товариства в 60 літню річницю Богдана Лепкого письменний привіт: „Гордості священничого роду, окрасі попівської, патріархальної сім'ї наші найщиріші побажання дальше співати нам, дальше вчити нас любити нашу славу минулості, підтримувати нас на дусі!“.

А тепер ще одна велика просьба до духовенства, а особливо молодших наших ОО. Співбратів. Тов. „Просвіта“ і його секція для поборювання неграмотности видала поклик до поборювання неписьменности. Можна це зробити на курсах для неграмотних, які мусять відбуватися за дозволом влади в школі, або читальні, і до яких влада ставляє неможливі вимоги й тому майже казує, або це можна робити гуртками, де один письменний вчить п'яťох — десятих неписьменних. Яке тут вдячне поле для духовенства: „просвітити найменшого брата“! Займіться ОО. Співбратя, особливо молодші, цєю справою, а наш престиж, як національних робітників, піде високо в гору.

Просимо всіх ОО. бути з нами в найживішому контакті, засипуючи нас листами, проєктами, бажаннями. Все розглянемо, на все зареагуємо, на всі листи відпишемо, все передискутуємо.

Найближше засідання повної Надзвірної Ради відбудеться у второк по латинським Різдві, дня 27. грудня о год. 10 рано в салі консисторських засідань.

о. Юліян Дзерович

Місії

Місія в Кальнім, деканату Поморянського. В селі Кальне, дек. Поморянського відбулася 10-днівна місія в днях від 12 до 22. листопада ц. р., під проводом ОО. Редемптористів з Тернополя, а саме о. ігумена Де-Вохта та о. М.

Якимовича. Вістка про улаштування св. місії наповнила радістю всіх вірних, тимбільше, що в згаданім селі не було її ще дотепер ніколи. Потреба урядження місії була велика, бо тутешніх кількох парохіян далось збаламутити пройдисвітам та перейшло на секту т. зв. „дослідників біблії“, яка почала поширюватися в повоєнних часах, около 1925 р. З початку проявляли свою діяльність скрито, а відтак явно. І здавалося, що ця язва пошириться по цілім селі. Тимчасом милосерде Боже не опустило парохії. З приходом нового пароха, о. М. Бурака, починається зворот на краще, так під оглядом релігійним, як і національним. Почалося освідомлювання не лиш з проповідальниці, але також і з наших установ, як читальні та кооперативи. І схаменувся наш добрий укр. нарід. Скоро зрозумів, що наука сектантів, це дорога, що веде не лиш нашу католицьку Церкву в пропасть, але і цілий наш укр. нарід. Лишилося лиш кількох задурманених людей, які за Юдині гроші не хочать завернути з блудної дороги. Тому треба було урядити місію, щоби віруючих піддержати на душі, а слабих утвердити у вірі.

І якраз цьому назустріч пішов теперішній парох. Почалася підготовка до місії. Виголошено відповідні проповіді, поширено пропаганду серед народа і в такий спосіб розбуджено заінтересування справою. Тому не диво, що майже всі очікували місії нетерпляче.

Вкінці прийшов всіми ожиданий день 12. падолиста. Пізно вечером зібрався нарід, святочно убраний, в місцевій церквці, де відправлено вечірню, а опісля вийшли всі з процесією до тріумфальної брами, прибраної вінками та синьо-жовтими лентами, для привитання дорогих гостей. І на велику радість прибули ОО. Місіонарі. Привитав їх теплим словом місцевий парох, вказавши присутнім ціль та завдання їх прибуття, віддав під їх провід—на час місії—цілу парохію. По прибуттю у церкву та по короткім молебени о. Ігумен виголосив першу, вступну науку, в якій заохотив всіх вірних до користання із освяченого часу. З радістю треба піднести, що Боже Провидіння післало таких святих мужів, які в своїх науках зуміли взяти в полон серця своїх слухачів, так що церква все, а особливо в вечірних годинах, була переповнена по береги і не було вільного місця, ні за престолом, ні в закрестії, а багато стояло на дворі, під церквою.

Порядок наук був такий: Щоденно о год. 6 та 7 Служби Божі читані, відтак перша місійна проповідь, о год. 11 третя читана Служба Божа, а відтак друга місійна наука. Пополудни в перших днях була о год. 2 наука для дітей, а вечером о 6 год. Молебен і третя велика місійна проповідь. Від 16. листопада почалась сповідь дітвори, а від

17. листопада до кінця місії була сповідь всіх вірних, своїх, і чужих.

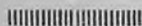
Велике і незатерте вражіння на всіх зробив т.зв. „чин перепросьби“ перед Найсв. Тайнами, виставленими на престолі та прегарно освітленими, а своєю чудовою наукою ОО. Місіонарі потрапили збудити у всіх совершенний жаль за гріхи, так що весь зібраний нарід плакав ревними сльозами. Подібне освітлення зроблено в честь Матери Божої Неустаючої Помочі, підчас якого виголошено рівнож відповідну науку, яка зробила також велике вражіння. При цій нагоді заложено брацтво Матері Божої Неуст. Помочі, до якого вписалося понад 92 члени. До місійної сповіди приступило всіх понад 1000 душ, що є явним доказом великого успіху місії.

Десятого дня, себто у второк, слідувало закінчення св. місії. Вже від самого рана почали напливати великі маси народу з околиці, як рівнож дооколичне духовенство. Відспівано торжественну Службу Божу, соборну, під проводом о. декана Рицаря, а співав місцевий хор під управою п. Панчишина.

Пополудни о год. 2 зачався похід із місійним хрестом. Зібралися непроглядні маси народу, около три тисячі, мимо того, що то був будний день. Похід із місійним хрестом супроводжало 11 священників. Величавий місійний хрест, гарно прибраний, несли так хлопці, як і старші. Після закопання хреста слідувала прощальна наука, яку виголосив о. Ігумен, підчас якої всі присутні публично зложили приречення, що відрікаються діавола і слуг його, отже й сектантів, а будуть служити Христови. Опісля попрощав ОО. Місіонарів місцевий о. парох, подякував за так велику, ревну та апостольську працю над спасенням бідних грішників, підніс ті великі користи, які досягнули вірні у св. місії та запевнив, що буде продовжати начате діло спасення вже серед красших умовин. Відтак процесійно відпроварили всі священники ОО. Місіонарів на приходство, де місцевий хор відспівав їм „Многая літа“.

Скінчилися гарні хвилі, місія вповні вдалася, але, щоби овочі св. місії не пішли не марне, треба ще багато праці, а особливо Божої благодати.

Учасник

Поклик „Відродження“

Щороку Українське Протияльогольне Товариство „Відродження“ з настанням зими кидає клич: Устроюйте мясничні забави без алькоголю! В цьому році особливо діймаюче дається в знаки грошева скрута та політичні злидні. Та серед загального пригноблення та отупіння тим голосніше хай звучить наш зазив: Женіть алькоголь з Ваших забав, не затроюйте ним рідких хлилин товариської розради та безтурботної розривки! Не викидайте важко придбаних грошей на отруту і власну загибель! Обходіть тверезо свята, празники і забави!

Ці кличі кидаємо до всіх товариств, в першу чергу тих, де гуртується молодь, цвіт і надія народу! Віримо, що вони найдуть численних слухачів і виконавців. Держім високо прапор тверезости!

„Відродження“ має також обов'язок поборювати нашого другого ворога, яким є тютюн. Нажаль, ще досі клуби синього диму та невиносимий сопух затроюють повітря наших домів та публичних установ. Тому наше Т-во взиває всі українські установи, щоби на своїх сходинах вводили заказ курення тютюну, який вбиває тверезу думку, затемнює мозок, поневолює самостійність і ініціативу.

Ці дві резолюції, які винесла Головна Рада „Відродження“ на своєму засіданні в дні 22. листопада 1932. р., подаємо до відома всіх українських установ, в надії, що вони стануть активно на протияльогольному і протинікотинному фронті.

Головна Рада Українського Протияльогольного Т-ва
„Відродження“

Д-р. Софія Шарфанович
голова

Іван Костюк
секретар

ВСЯЧИНА

Імянини Високопреосвящ. Митрополита Андрія. Імянини Високопреосвященого Митрополита Андрія святкувала духовна і світська громада митрополичого города сього року незвичайно сердечно. Громадянство, особливо світське, використало сей момент, щоби особисто зустрінутися з Достойною Особою Соленізанта після більш як цілорічного небачення Його, з причини важкої недуги. В навечері св. ап. Андрея зібралось в митрополичій палаті усе львівське духовенство разом із студентами Богословської Академії, що привитали Митрополита „Многолїтствієм“ і псалмом

„Сей день“. Від духовенства зложив Митрополитови сердечні побажання Преосв. Іван, підносячи м. ін. Його велику християнську чесноту, просто геройську терпеливість у терпіннях, яка повинна стати прикладом для цілого нашого многострадального народу. Преосвящений закінчив свої побажання, щоби Митрополит дожив ще зєдинення церк. Сходу із Заходом. Відтак витали Митрополита з великою щирістю та глибокою синівською відданістю представники всіх львівських українських центральних установ. Від світського громадянства зложив Солєнізантови побажання голова УНДО, посол др. Дмитро Левицький. Митрополит відповідав на привіти дуже бадьоро і підносив усіх привяних на душі. Цілий день в навечеріє приймав Впреосв. Митрополит побажання установ і поодиноких осіб, м. ін. Малої Семинарії, шкіл СС. Василянок і ін.

Вечером устроїла гімназія СС. Василянок при співучасті промислової школи святочний концерт в честь Достойного Солєнізанта для запршених гостей. Концерт так своєю вміло підбраною програмою (ніжне, надихане пієтизмом до Великого Добродія молоді, вступне слово, гарний дует учениць промислової школи, деклямація „Легенда Сходу“ Шу-рата, що така дуже близька цілій релігійно-національній діяльності Митрополита, а вкінці добре вишколені хори), як і своїм мистецьким виведенням полишив по собі дуже гарне й симпатичне вражіння.

В самий день Імянин влаштувала Богословська Академія концерт для професорів і студентів Академії, що стояв під кождим оглядом на дуже високому рівні. Гарно співав хор, передусім першу пісню, Бортнянського „Блажені людіє“, а реферат „Митрополит Андрій та українська молодь“, що ясував відношення Митрополита до укр. молоді під сучасну пору, на підставі відомого листа Митрополита до молоді (травень 1932) і на підставі інших Його пастирських листів, підніс багато цікавих моментів та подав декілька оригінальних думок. Деклямації, сольо на бандурі та скрипковий дует доповняли програму. Крім професорів і студентів Академії взяв у концерті участь Преосв. Никига.

Того самого дня устроїла учительська семінарія СС. Василянок при вул. Потоцького також концерт з приводу Імянин.

Св. Отець до українських гр.-катол. Владик. Як ми вже про це писали в попередньому числі, св. Отець Пій XI прийняв усіх наших Владик, по скінченій єпископській конференції і після посвячення нової Української Колегії св. Йосафата на авдієнції дня 13. листопада і м. ін. виголосив до них ось яку промову:

„Тішуся, що бачу Вас, Єпископів-Пастирів того народу, що переживає такі важкі хвили. З радісним серцем Ми жерт-

ували Вам той будинок щоби Ви його мали за свій, щоби Ви у своїм домі могли відбувати Ваші конференції, щоби в ньому могли виховуватися Ваші питомці, надія Ваша і На-ша, щоби могли зростати в чеснотах і святості, подібно як покровитель тої семінарії св. Йосафат. Жертвуючи Вам оцей дім, у вічному місті, близько спільного Отця всіх християн, Христового Намісника, Ми хотіли показати, як дуже близьким нашому серцю є Ваш милий нарід. З особливою любов'ю звертаємо часто наші думки і наше серце в сторону Вашого славного народу і просимо Бога, творця всього добра, щоби зіслав на нього всі потрібні благодати. Дай Боже, щоби сталося те, що Ви устами Вашого промовця сказали, що та семінарія дає надію на красше майбутнє. І Ми так думаємо, що ті священники, виховувані близько Петрового Престолу, зуміють повести Ваш нарід до красшої долі. Просимо і доручаємо Вам, занесіть і передайте Вашим вірним наше батьківське особливе благословення. Скажіть їм, що ми завжди носимо їх у Нашому серці, молимося за них і просимо щоб і вони за Нас молилися. Те, що до Вас кажу, звертаю також і до тих, які перешкоджені, не могли прийти, до Вашого Митрополита й інших єпископів, об'єднаних духом з Вами!"

Наведені слова Св. Отця, з яких пробивається така любов і нетаєна симпатія до українського народу, а передусім сильно підкреслені (так на тій загальній аудієнції, як також на приватнім послуханні Преосв. Бучка) привіти і поздоровлення для Впреосв. Митрополита Андрія, свідчать, що Ватикан належно оцінює вагу українського народу й української гр. катол. Церкви для великих цілей катол. Церкви.

Академія в честь св. свящ. Йосафата. З Самбора пишуть нам: В неділю дня 27. XI. 1932 р. по благодарствennій Службі Б., відправленій торжественно для всієї шкільної молоді в парох. церкві, відбулася Академія в честь св. свящ. Йосафата в І держ. гімназії в Самборі. Влаштували її гімн. учні як члени „Марійського Союзу" під дух. проводом свого катихита, о. Ст. Білінського. Цей „Мар. Союз" молоді і гімн. в Самборі не оминає ніякої нагоди, коли йде о виявлення своїх національних і релігійних та широкатолицьких почувань. В теперішню хвилю, коли розгорілася релігійна боротьба на наших землях, коли йде зі всіх сторін наступ на душу укр. народу і ворог не жалує ніяких засобів: ні підступу, ні брехні, ні юдиного гроша, щоби лише свою ціль досягнути, св. свящ. Йосафат, великий Апостол єдинення і невинно пролята його кров мусить бути цілющим бальсамом для втомлених, зболілих та — на-жалъ — ще досі нез'єдинених душ і сердець всего українського народу.

А щоби це краще пізнати треба знати свою минувшину, свою історію, традицію, дорожити своїми святощами, а не помітувати ними. Тому-то належиться призначення гімназійній молоді в Самборі, що старається поширювати культ св. свящ. Йосафата між своїми молодшими товаришами і старшим громадянством, влаштовуванням торжественних академій, гарно опрацьованими істор. рефератами, деклямаціями та музичними продукціями. Перш за все мило було поглянути на гарно і своєрідно вбрану шкільну салю килимами, вишиваними рушниками і живими цвітами. На стіні висів образ св. Йосафата і немов радів, що по 309 літах знайшовся „між своїми“. Вступне, змістове слово про „Мученичу смерть, тріумф, чуда і культ св. Йосафата“ — виголосив о. кат. Ст. Білінський. З черги відчитано два істор. реферати: один про історію Унії до часів св. Йосафата — а другий про життя, діяльність і муч. смерть св. Йосафата, що їх виголосили ученики VIII. кл. Гарною була деклямація, поеми Шкрумеляка „Чудо св. Йосафата“, що її віддеклямував з правдивим декламаторським хистом ученик VII. кл. Ця поема була друкована в „Ниві“ ч. 11 і 12. Р. XVIII. Відтак відіграно учениками VI кл. скрипкове сольо „Ave Maria“ Gounoda при акомпаніменті фісгармонії, після чого той самий скрипак відіграв з п. Вол. Третяком, відомим в Самборі із своїх концертних виступів скрипаком, скрипковий дует Ромберга, який усі учасники прийняли бурею оплесків.

На закінчення промовив ювілят і висл. катихит тої гімназії, о. Іляріон Гмитрик як шкільний Орд. комісар. Теплими і сердешними словами подякував як гість і репрезентант Преосв. Ординаріату о. радникови і катихитови за його невтомну працю, а молоді за правдивий духовий пир, взиваючи, щоби в праці, труді та привязанню до своєї св. кат. Церкви і свого гр.-слов. обряду все наслідувала св. Йосафата та щоби ніколи в життю не сплямила його Прапору. Шкільна молодь, наче у відповідь на той батьківський зазив, відспівала: „Боже, ти кажеш“... Одно тільки дуже неміло вражало, а іменно відсутність батьків в шкільної молоді, хоч молодь просила їх на свято і хоч вступ був зовсім безплатний. Сумне, але правдиве. *Учасник.*

Католики в Альбанії. В Альбанії є около 100.000 католиків і около 180.000 православних. Перед 10-ти роками навернувся на католицьку віру архимандрит православного монастира в Ельбасані і оснував гр. кат. церковну громаду. Перед 4-ма роками перейшов на католицизм о. Іван Тода, завідаватель православної парохії в Ельбасані. На кілька місяців перед своєю смертю, брав він участь в альбанськім паломництві до Падуї і Риму, де від Св. Отця дістав спеціальне благосло-

вення для своєї тяжкої апостольської праці. Він помер в серпні с. р. Але ще за його життя ще один православний священник перейшов на католицизм і продовжатиме його працю. „L'Unité de l'Eglise“ заявляє, що в Тирані будеться католицька катедра та що держава йде на руку католикам.

Св. Письмо в 900 мовах. Бритійське біблійне товариство розпродало минулого року 10 і пів мільйонів примірників св. Письма. Це товариство основане 1804 р. і тоді видало св. Письмо в 70-ох найбільше поширених мовах. Нині св. Письмо переложене вже на 900 мов. Минулого року зладжено 12 нових перекладів. При деяких перекладах треба боротися з незвичайними труднощами, бо в тих мовах нема слів на означення навіть таких єств, як кінь, корова вівця.

Свято св. Йосафата в Загребі цього року обходили греко-католики торжественніше, ніж звичайно, бо разом відсвяткували перенесення осідку гр. кат. єпархії з Крижівців до Загребу. Архієрейську Літургію відправив єп. Діонісій Нярadi, якого в процесії проведено до церкви. Проповідав о. Др. Я. Шімак, крилошанин і унів. професор, і коротко переповів історію крижівської єпархії. Покищо єпископ буде мешкати в духовній семінарії, доки не буде вибудована окрема резиденція і катедра. Дотеперішня резиденція в Крижівцях буде монастирем ОО. Василіян.

Монастирі на Атосі пострадали від недавнього землетрусу. Пострадали монастирі: Хилендар, Есфигмен, Ватопед, Івір, Кинофонт, Дохіяр, Кутлумуж, Зограф. Не пострадали: Ксиропотам, Симон-Петро, Діонис, св. Павло, Лавра, Новий Скит, Скит св. Анни.

Найближший міжнародний Евхаристійний Конгрес. На засіданні сталої Комісії міжнародних евхаристійних конгресів в Парижі постановлено, що найближший конгрес відбудеться в Буенос Аїрес в Аргентині, в днях 10—14. жовтня 1934 року. Конгрес заповідається дуже величаво. Всі цивільні уряди радо візьмуть участь в його організації. На день дітей в часі конгресу передбачується уділення 55.000 св. Причастій, а в Марійській день відбудеться процесія до аргентинської національної „Святая Святих“, посвяченої Пресв. Діви, віддаленої 5 km від Буенос Аїрес. — Одночасно Комісія постановила зорганізувати в можливо найкоротшім часі конгрес в Манілі на Филиппинських островах.

Як стоїть сьогодні справа Коннерсрайту? Під цим заголовком оповістив відомий професор богословського факультету на католицькій університеті в Вірцібурзі, Георг Wunderle, статтю, в якій енергично домагається лікарських оглядин Тереси Найман. Своє домагання мотивує проф.

Wunderle обставиною, що належить положити кінець тій сензаційности, яка витворилася в останніх часах довкола цілої справи. Стаття досить остро виступає проти тих усіх (їх автор називає „Konnersreuther-Kreis“), котрі счиняючи великий галас довкола стигматички, уважають Тересу Найман „пророчицею“. У відповіді на статтю проф. Wunderle виступив автор відомого твору про Коннерсрайт, др. Герліх, доказуючи, що ніхто не уважає Тересу Найман пророчицею, навпаки, що всі однодушно уважають, що лікарські оглядини, як цього бажають собі баварські єпископи, ко- нечні.

„Bayerischer Courier“ коментує ту полеміку, додаючи до неї свою заувагу, що розголос, якого набрала ціла справа, може тільки принести шкоду так самій Тересі Найман, як і Церкві (КАР).

Організація адміністративних властей міста Ватикану. „Osservatore Romano“ подав зміст нового закону про устрій адміністративної влади Ватиканського Міста (Citta Vaticana). Закон обнімає кількадесять уступів і ввійде в життя 1. січня 1933 р. Найвисшим представником тієї влади є губернатор, що має до помочі т.зв. „центрально раду“, в склад якої входять директори трьох урядів секретаріату, а саме виділу пам'ятників, музеїв і технічної секції. В звязку з новою організацією адміністрації іменовано найвисших адміністративних урядників, при чому президентом центральної ради став гр. Фр. Раппі.

Новий акад. рік в Папській Академії Наук. В неділю дня 18. XII ц. р. рідбулася в приваті Св. Отця святочна інавгурація академічного року в Папській Академії Наук. Президент Академії о. Gianfranceschi відчитав письмо, в якому згадав про величавий розвиток науки і мистецтва в перших десяти роках понтифікату Пія XI. Академія Наук завдячує віднову свого життя саме папі Пієви XI. Згадав відтак про чинну участь Академії у великих маніфестаціях наукового світу, як ось в Міжнароднім Конгресі Ентомологів в Парижі, в Міжнароднім Конгресі Електричності в Парижі, в Міжнарод. Конгресі Математиків в Ціріху, в Конгресі Міжнародної Унії Астрономів в Кембрідж в С. С. А. і ін. По промові президента виголошено низку коротеньких рефератів з ділянки зоології, фізіології, астрономії, математики, географії і радіології. Крім дотеперішньої астрономічної обсерваторії ватиканської, поставленої дуже високо, основано нову обсерваторію в папській палаті в Castelgandolfo, випосажену в наймодерніші інструменти, котра має астро-фізичну робітню. Обі обсерваторії це складова частина Академії. По рефератах секретар Академії вручив св. Отцєви томи наукових праць, опублікованих в останнім році.

На закінчення свята промовив Св. Отець, дякуючи Академії за довершену працю і бажаючи дальших успіхів та уділяючи їй Апостольського благословення. (КАР).

Собор православної Церкви в Румунії. В місяці грудні ц. р. закінчив свої наради собор румунського православного духовенства з цілого краю, що відбувався в Букарешті. Рішення собору обнимають 31 точок, з яких подаємо щонайважливіші:

1. Православна Церква в Румунії має зберігати свою автономію в ділянці релігійній, а в ділянках культурній і матеріальній повинна вона оставати в повній згоді із своєю національною державою.
2. У виборах єпископів і митрополитів має брати участь усе духовенство, маючи при тому право безпосереднього й індивідуального голосу, і професори православних теологічних факультетів. Вони вибирають трьох кандидатів і предкладають їх королеви, а король — згідно з церковною традицією — іменує зпоміж них одного.
3. Платню для духовенства повинна виплачувати держава після норм, усталених для державних урядників.
4. Церковні ґрунти повинні оставати під виключний зарядом і в ужиткованню парохій.
5. Собор узнає масонерію шкідливою для держави і взиває всіх державних і суспільних діячів покинути антихристиянські й антимонархічні масонські організації.
6. В Румунії мусить повстати однастайний православний фронт для скріплення моральної дисципліни з повною свободою боротьби проти скрайних соціалістичних течій.
7. Православне духовенство Румунії протестує з цілою рішучістю проти варварського переслідування християнства в СРСР.

З православної Церкви в Польщі. В Луцьку основано на днях філію „Колегії для перекладу св. Письма на українську мову“, що існує при Українським Науковим Інституті в Варшаві. Предсідником філії став еп. Полікарп, а членами катихит рівенської української гімназії, о. Бриндзан, генер. секретар Тов. ім. П. Могили Власовський і ін.

Лист посла Сергія Хруцького до митр. Діонісія. Пос. Сергій Хруцький з Українського Клубу вислав дня 15. XII 1932 слідуєче письмо до митр. Діонісія:

„В числі 73 митрополичого органу „Слово“ з дня 11. XII. 1932 поміщено статтю п. з. „Шкільний плебісцит в Польщі“, в котрім говориться про те, що до 31. грудня б. р. можна вносити декларації за школою в „руссім язиці“. Тому посол Сергій Хруцький закидає тут митрополичому органу агітацію за російською школою серед населення воєвідств: волинського, львівського, поліського, станіславівського і тернопільського, себто агітацію за школою не-українською і не-білоруською, а школою чужою. В такий спосіб, кажеться далі в згаданім листі, митрополія за посе-

редництвом свого органу продовжує стару політику царського уряду, котрий накидував українському і білоруському народами чужу школу в російській мові. Може бути, що митрополичий орган „Слово“ зачисляє православне населення Польщі до Росіян і не признає існування окремих народів, українського і білоруського. Це останнє було би гірше першого. Колиб навіть це не був митрополичий орган і колиб закон дозволяв на існування російських вселюдних шкіл, то не міг би він і тоді виступати тільки за російською школою, бо мусить пам'ятати, що Українці і Білорусини становлять майже 99% вірних православної Церкви в Польщі. Колиб орган митрополита був безсторонній, то повинен би бодай на рівні трактувати школу українську, білоруську і російську. Тимчасом „Слово“ згадує тільки про школу російську. Дальше закидує пос. Хруцький, що 1) всі видання митрополії, періодичні і неперіодичні печатаються майже виключно в російській мові; 2) виховання в духовних семінаріях і на богословським виділі ведене в російським дусі, при чому більшість предметів на згаданім виділі викладається по російськи; 3) всі висші становища в церковній адміністрації заняті особами російського походження і російських переконань; 4) якнайбільше число осіб російської народности висвячується на священників, навіть тоді, коли вони не мають до цього відповідних кваліфікацій, а кандидатів-Українців, головно свідомих, до свячень не допускається. А це все є тільки дальшим продовжуванням русифікаційної політики митрополії і її органу „Слово“.

„З огляду на те — кінчить пос. Хруцький — закладаю перед Його Ексцеленцією рішучий протест проти чергового вибрику „Слова“ з його чорносотенним політиканством. Найвисша пора закинути цю шкідливу і провокаційну та руйнуючу роботу!“.

Наведений лист свідчить, як не мож красше, про нездорові відносини в теперішній польській православній Церкві, про що преса щораз то частіше приносить все нові вістки. Одначе ми дуже сумніваємося, щоби лист посла Хруцького міг щонебудь тут допомогти чи направити. Це „голос зиваючого в пустині“.

500-ліття богословського факультету в Louvain. Теологічний факультет славного католицького університету в Louvain обходить в цім році 500-ліття свого існування. Є він сім літ молодший від інших факультетів цього університету, оснований папою Мартином V в 1425 році і завдячує своє повстання папі Євгенови IV.

Довга, кількасотлітна історія факультету має свої світлі сторінки, передусім з часів боротьби, яку факультет вів з т. зв. реформацією Лютра. Іакож в пореформаційній добі лювенський університет грав велику ролю в життї катол. Цер-

кви, головню підчас Тридентського собору, в якому взяло участь багато його визначних професорів. В XVII і XVIII ст. переживає університет деякий занепад, завдяки різним теологічним спорам, веденим на терені університету, які торкалися тодішніх єресей і блудів. В р. 1834 повстав новий університет в Мехліні з метою відновити давні традиції колишнього „Studium Generale“. Богословський факультет, зреорганізований того самого року, перенісся враз з двома іншими виділами до старих лювенських мурів. Від тої пори він знов переживає добу розцвіту завдяки печальній опіці Ап. Престола і бельгійських єпископів, які глядять на нього все як на вершок і заокруглення висших католицьких студій.

З нагоди ювілею відбулося у великій авлі університету велике свято, в якому взяли участь кард. Van Roey, папський нунцій Мікара, бельгійські єпископи, представники державних властей, професори і студенти університету.

Старий льованський університет навязав в останніх роках контакт з українським народом, приймаючи в число своїх слухачів і нашу студіюючу молодь і створюючи для неї, завдяки деяким нашим прихильникам зпоміж тамошнього католицького духовенства, пригожі обставини до наукової праці, опертої на христ.-катол. засадах.

Тому й ми в день ювілею бажаємо старій і славній льованській „Almae Matris“ ще красшого розцвіту і ще більших успіхів в праці для добра катол. Церкви і цілого людства.

Княжі дари. Сербська бібліотека „Побожні книжки для народу“ призначила 1,000.000 динарів (ок. 130.000 зл.) на підмоги для церков і монастирів. Очевидно, се для тієї бібліотеки zarazом найкрасша рекляма. Ось що може сводбідний нарід, хоч часи такі тяжкі!

Бездітні Мілева і Симон Григорієвичі записали чотири камяниці в самій середині Београду на вбогих студентів богословії.

Церква в Греції. По новім уставі православної Церкви в Греції розпочалася нова регуляція єпархій. На Креті зі сімох єпархій утворено всего чотири. Єпископи знесених єпархій будуть тільки титулярними, а по смерті не будуть мати наслідників. Число єпархій спаде на половину.

Головне місто Закарпаття, Ужгород нарешті словянським містом. Після останнього перепису населення, що відбувся в Чехословацькій республіці ще в грудні 1930 року, Ужгород має 26.673 мешканців, з того 1413 чужинців. Мешканці по національності стоять в осьякім процентівім відношенню: Чехословаків є 8052 (31·88%), Українців — 6246 (24·73%), Жидів — 5834 (23·10%), Мадярів — 4499 (17·81%), Німців — 512 (2·03%), Циганів — 28 (0·11%),

ріжних — 20 (0·08%), Румунів — 3 (0·01%), Поляків — 52 (0·21%), невідомих — 9 (0·04%). Отже Слов'яни, Українці і Чехословаки, творять тепер в місті 56·61% населення, себто абсолютну більшість. Найбільший приріст від останнього перепису виказують Чехословаки, Маляри впали з 37% на 17%, рівнож і Жиди численно ослабли.

Новий храм для католиків византійсько-слов'янського обряду в Римі. В неділю 30. X. ц. р. посвячено нову церкву св. Антонія Пустиножителя на Esquilinum для католиків византійсько-слов'янського обряду. Згаданий храм, збудований ще в XIII ст., був від р. 1870 уживаний італійським урядом до світських цілей. Св. Отець Пій XI купив його разом з цілим блоком найблизших будинків. Ті будинки в останніх роках перебудовано і в них міститься нині м. ін. Орієнтальний Інститут і російська семінарія ім. св. Тереси т. з. Russicum. Церква св. Антонія знаходиться якраз по середині між тими будинками. Церква цілковито відновлена і розмальована російським малярем Мальцевом та уряджена внутрі по всім приписам східного обряду. Свячення храму довершив еп. Бучис при сослуженні численного духовенства визант. обряду. В тому торжестві взяли участь: секретар Східн. Конгрегації, кард. Сінчеро, еп. D'Herbigny — президент Комісії Pro Russia і багато достойників, церковних і світських.

Остання статистика Австрії з 1930 подає число мешканців тієї обкрової держави на 6,712.794 душ. З того є 6,400.000 католиків, а лиш трошки більше як 300.000 не-католиків. В душпастирстві працює 4879 священників світських і 2555 монахів, себто разом 7434. Число кандидатів духовного стану (разом з малими семінаріями) виносило при кінці 1930 року — 2439. Пересічно припадає в Австрії один священник на 900 душ (в Сальцбурській єпархії один на 340 вірних, а в Віденській один на 1750).

Усім нашим Передплатникам, Читачам і Прихильникам складаємо з нагоди свят Різдва Христового та Нового Року сердечні побажання **ВЕСЕЛИХ СВЯТ і ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ.** РЕДАКЦІЯ.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Власник: Львівська гр.-кат. АЕпархія

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин

З Друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78

5062 X-2050

Ж 23911

1932

1-6, 7/8, 11